

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**6 ŞUBAT 2023 DEPREMLERİ SONRASINDA SAĞLANAN
PSİKOSOSYAL DESTEK HİZMETLERİNİN SOSYAL
HİZMET UZMANLARI TARAFINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ: ADIYAMAN İLİ ÖRNEĞİ**

Emine Hilal ÖZTOKMAK

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Veli DUYAN**

**ANKARA
2025**

Emine Hilal ÖZTOKMAK

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

2025

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**6 ŞUBAT 2023 DEPREMLERİ SONRASINDA
SAĞLANAN PSİKOSOSYAL DESTEK
HİZMETLERİNİN SOSYAL HİZMET UZMANLARI
TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: ADIYAMAN
İLİ ÖRNEĞİ**

Emine Hilal ÖZTOKMAK

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Veli DUYAN**

**ANKARA
2025**

ETİK BEYAN

Ankara Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Yüksek lisans tezi olarak hazırlayıp sunduğum “6 Şubat 2023 Depremleri Sonrasında Sağlanan Psikososyal Destek Hizmetlerinin Sosyal Hizmet Uzmanları Tarafından Değerlendirilmesi: Adıyaman İli Örneği” başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir.

Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: Emine Hilal ÖZTOKMAK

Tarih:

İmza

KABUL ve ONAY

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalında

Emine Hilal ÖZTOKMAK tarafından hazırlanan “6 Şubat 2023 Depremleri Sonrasında Sağlanan Psikososyal Destek Hizmetlerinin Sosyal Hizmet Uzmanları Tarafından Değerlendirilmesi: Adıyaman İli Örneği” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak OY BİRLİĞİ ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Mustafa KARATAŞ

Kütahya Üniversitesi

Jüri Başkanı

Prof. Dr. Veli DUYAN

Ankara Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Melahat DEMİRBİLEK

Ankara Üniversitesi

Üye

Tez hakkında alınan jüri kararı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Prof. Dr. Fügen AKTAN

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖZET

6 Şubat 2023 Depremleri Sonrasında Sağlanan Psikososyal Destek Hizmetlerinin Sosyal Hizmet Uzmanları Tarafından Değerlendirilmesi: Adıyaman İli Örneği

Yerkabuğunda meydana gelen tektonik hareketler, yer yüzeyinde ciddi fiziksel yıkımlara ve can kayıplarına yol açan depremler gibi doğal afetleri beraberinde getirmektedir. Bu afetlerin yakın tarihteki en yıkıcı örneklerinden biri, 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli olarak meydana gelen ve Türkiye'nin birçok ilinde geniş çaplı fiziksel tahribata ve yüksek oranda can kaybına sebep olan depremler olmuştur. Söz konusu afet, yalnızca fiziksel yıkımlarla sınırlı kalmayıp, bireylerin, ailelerin ve toplulukların sosyal, psikolojik ve ekonomik yaşamlarını da derinden etkilemiştir. Afet sonrası dönemde, birey, aile, grup ve toplum düzeyinde ihtiyaçların sistematik biçimde belirlenmesi ve bu ihtiyaçlara uygun müdahale stratejilerinin önceliklendirilmesi, etkili bir iyileşme süreci için kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, afetin yol açtığı travmatik deneyimlerin ve kayıpların bireysel ve toplumsal düzeydeki olumsuz etkilerini hafifletmeyi ve toplumun dayanıklılığını artırmayı amaçlayan psikososyal destek hizmetleri, afet sonrası müdahale sürecinin temel unsurlarından biri olarak ön plana çıkmaktadır. Sahada doğrudan görev alan ve bu hizmetlerin uygulayıcı konumunda bulunan sosyal hizmet uzmanlarının, psikososyal destek hizmetlerine ilişkin deneyim ve değerlendirmeleri, hem mevcut uygulamaların etkililiğini ortaya koymak hem de gelecekteki afet müdahale süreçlerine katkı sağlamak açısından önemli bir bilgi kaynağı sunmaktadır.

Afetlerde sosyal hizmet müdahalelerinin geliştirilmesi ile toplumun güçlenmesine ve afetlerin olumsuz etkilerinin azaltılmasında önemli katkı sağlayan psikososyal destek hizmetlerinin sosyal hizmet uzmanları tarafından detaylı olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan ve Adıyaman'da 6 Şubat 2023 Depremleri'nin ardından bölgede görev alan sosyal hizmet uzmanlarının sağlanmış olduğu psikososyal destek hizmetlerine ilişkin görüş ve önerilerine yer verilmiştir.

Yürütülen bu tez çalışması ile sosyal hizmet uzmanının mesleki anlamda gelişmesi adına afetlerde sosyal hizmet alanında çalışma deneyiminin önemli bir katkısı olduğu öğrenilmiştir. Sosyal hizmet uzmanları, krize müdahale kapsamında yürütülen çalışmalarda karar alıcı olarak da görev almaları gerektiğini aynı zamanda toplumun sosyal ve psikolojik anlamda güçlenmesine önemli katkılar sağladıklarını düşünmektedir. Sınırlı kaynakların varlığına, iş birliği ve koordinasyonun önemine dikkat çekilmektedir. Sonuç olarak; toplumsal dayanıklılığın artırılması adına önleyici hizmetlerin önemine vurgu yapan ve var olan müdahale planlarının geliştirilmesine yönelik sosyal hizmet uzmanları tarafından ortaya konan psikososyal hizmet müdahalelerinin; birey, grup ve toplum üzerindeki etkisini artırmak ve geliştirmek adına öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Afetlerde Sosyal Hizmet, Deprem, Psikososyal Destek.

SUMMARY

Evaluation of the Psychosocial Support Services Provided After the February 6, 2023 Earthquakes by Social Workers: The Case of Adıyaman Province

Tectonic movements in the Earth's crust bring about natural disasters such as earthquakes that cause serious physical destruction and loss of life. One of the most devastating examples of these disasters in recent history was the earthquake centered in Kahramanmaraş on February 6, 2023, which caused widespread physical destruction and high loss of life in many provinces of Turkey. The disaster was not only limited to physical destruction but also deeply affected the social, psychological and economic lives of individuals, families and communities. In the post-disaster period, systematic identification of needs at individual, family, group and community levels and prioritization of appropriate intervention strategies are critical for an effective recovery process. In this context, psychosocial support services, which aim to mitigate the negative effects of traumatic experiences and losses caused by disasters at individual and societal levels and to increase the resilience of the society, come to the forefront as one of the key elements of the post-disaster response process. The experiences and evaluations of social workers, who are directly involved in the field and who are the implementers of these services, regarding psychosocial support services provide an important source of information in terms of both revealing the effectiveness of current practices and contributing to future disaster response processes.

It is aimed to evaluate in detail the psychosocial support services provided by social workers, which contribute significantly to the strengthening of the society and reducing the negative effects of disasters by developing social service interventions in disasters. The opinions and suggestions of the social workers who participated in the research and worked in the region after the February 6, 2023 Earthquakes in Adıyaman were included.

With this thesis study, it has been learned that the experience of working in the field of social work in disasters has an important contribution to the professional development of social workers. Social workers think that they should also take part as decision-makers in the studies carried out within the scope of crisis intervention and that they make important contributions to the social and psychological empowerment of the society. Attention is drawn to the existence of limited resources and the importance of cooperation and coordination. As a result, recommendations are presented to increase and improve the impact of psychosocial service interventions on the individual, group and society, which emphasize the importance of preventive services in order to increase social resilience and put forward by social workers for the development of existing intervention plans.

Keywords: Social Service in Disasters, Earthquake, Psychosocial Support.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	vii
SİMGELER ve KISALTMALAR	ix
ŞEKİLLER TABLOSU	x
TABLO DİZİNİ	xi
1.GİRİŞ	1
1.1.Araştırmanın Amacı	2
1.2.Araştırmanın Önemi	3
1.3. Araştırmanın Kapsamı	4
1.4. Afet Nedir?	5
1.5. Deprem Nedir?	5
1.6. 6 Şubat 2023 Depremlerine ve Etkilerine Genel Bakış	6
1.7. Bütünleşik Afet Yönetim Sistemi	9
1.8. Türkiye Afet Yönetim Sistemi Politikalarına Genel Bakış	9
1.9. Afetlerin Sonuçları	10
1.10. Depremin İnsan Yaşamı Üzerindeki Etkileri	11
1.11. Afetlere Yönelik Gerçekleştirilen Sosyal Hizmet Uygulamaları	12
1.12. Psikososyal Müdahale Araçları	13
1.13. Psikososyal Destek Hizmetlerinin Güçlendirilmesi	15
1.14. Güçlendirme Yaklaşımı	16
1.15. Sosyal Hizmette Güçlendirme Yaklaşımı	19
1.16. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Güçlendirme Yaklaşımını Benimsemesi	20
2. GEREÇ ve YÖNTEM	21
2.1. Araştırma Tasarımı	21
2.2. Katılımcıların Belirlenmesi ve Özellikleri	22
2.3. Veri Toplama Sürecinde Araştırmacı Notları	24
2.4. Veri Analizi Yöntemleri	25
2.5. Sınırlılıklar	27
3.BULGULAR	29
3.1. Afetin Birey ve Toplum Temelli Sonuç ve Etkileri	29
3.2. Afetin Bireysel Boyutta Etkileri	30
3.3. Bilişsel Boyutta Etkileri	30
3.4. Duyuşsal Boyutta Etkileri	32

3.1.2.3. Tinsel Boyutta Etkileri	34
3.1.3. Afetin Sosyal Boyutta Etkileri	37
3.1.3.2. Afetin Şehir Yapısı Üzerindeki Etkileri	40
3.1. Afetlerde Sahada Sunulan Psikososyal Destek Hizmetler ve Etki Değerlendirilmesi	43
3.1.1. Psikososyal Destek Müdahale Araçları	43
3.1.2. Psikososyal Destek Hizmetlerinin Sunumu	46
3.1.3. Sağlanan Psikososyal Destek Hizmetlerinin Verimliliği	47
3.2.1. Zorlayıcı Çevre Koşulları Sorunu	50
3.2.2. Sosyal Hizmet Uzmanının Bireysel Durumunun Değerlendirilmesi	53
3.2.3. Koordinasyon ve İşbirliğinin Sağlanamaması Sorunu	56
3.2.4. Hizmetlere Erişim Güçlükleri ve Kaynak Eksikliği Sorunu	58
3.2.5 Kaynak Eksikliği Sorunu	59
3.2.6. Kapasitenin Güçlendirilmesine Yönelik Gerçekleştirilen Çalışmalar	60
3.2.7. Türkiye Afet Müdahale Programı ve Toplum Yararına Program Uygulamalarının Bilinirliği ve İşlevselliği	61
3.2.9. Uzmanlara Sağlanan Süpervizyon Destek Hizmetlerinin Kapsamı ve Etki Değerlendirmesi	63
3.4. Sosyal Hizmet Uzmanları Tarafından Psikososyal Destek Hizmetlerinin Kapasitesinin Artırılmasına Yönelik Öneriler	65
3.4.1. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mikro Boyutta Önerileri	67
3.4.2. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mezzo Boyutta Önerileri	67
3.4.3. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Makro Boyutta Önerileri	68
4. TARTIŞMA	70
5. SONUÇ ve ÖNERİLER	74
KAYNAKLAR	77
EKLER	79

ÖNSÖZ

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli meydana gelen ve geniş bir coğrafyayı etkileyen depremler, yalnızca fiziksel yapıları değil, aynı zamanda sosyal yapıları da derinden etkilemiştir. Depremler, afet sonrası travma yaşayan bireylerin fiziksel ve psikolojik iyileşme süreçlerini zorlaştıran, toplumsal dayanıklılığı sarsan büyük olaylardır. Bu süreçte sosyal hizmet uzmanlarının, afet bölgelerinde psikososyal destek sağlama rolü son derece önemlidir.

Bu çalışma, 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında Adıyaman İli'nde sosyal hizmet uzmanları tarafından sağlanan psikososyal destek hizmetlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, sosyal hizmet uzmanlarının afet sonrası topluluklara sağladıkları desteğin etkilerini, karşılaştıkları güçlükleri ve bu zorluklarla başa çıkmak amacıyla geliştirdikleri yöntemleri değerlendirmektedir. Çalışma aynı zamanda güçlendirme yaklaşımının afet durumlarında nasıl etkili bir araç olarak kullanıldığını da ele almaktadır.

Sosyal hizmet uzmanları, psikososyal destek müdahaleleri ile bireylerin ve toplumların iyileşme süreçleri hızlandırmaktadır. İyileşme sürecinde sadece bireylerin değil toplumun yeniden inşa edilmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Bu araştırma; afet sonrası psikososyal desteğin toplumsal dayanıklılığı nasıl artırabileceğini ve güçlendirme yaklaşımının etkilerini keşfetmeyi, meslek elemanlarına bu yolda rehberlik etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın sosyal hizmet alanındaki uygulamaları daha iyi anlamamıza katkı sağlayacağını ve afet yönetimi alanındaki profesyonellere, akademisyenlere ve politika yapıcılara değerli bilgiler sunacağını umuyorum.

Beni her şartta destekleyen ve bana her zaman şanslı hissettiren canım Annem Güzide ÖZTOKMAK ve Babam Metin Abuzer ÖZTOKMAK' a teşekkür ediyorum, siz iyi ki varsınız.

Sayın Danışmanım Prof. Dr. Veli DUYAN'a çalışmama başladığım andan itibaren bana sağlamış olduğu değerli destekleri ile yolumu gerçekten aydınlattığı için sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Jürimde yer alarak çalışmamın daha iyi bir noktaya gelmesine yardımcı olan Doç. Dr. Mustafa KARATAŞ ve Prof. Dr. Melahat DEMİRBILEK'e şükranlarımı sunarım. Araştırma bulgularımın analizinde bana büyük bir özveri ile destek olan değerli meslektaşım Mert ÖZDEMİR' e gönülden teşekkür etmek isterim.

Araştırmamı gerçekleştirmem için gerekli izinlerin alınmasında SHUDER Genel Başkanlığı'na ve Adıyaman SHUDER yönetimine sağladıkları destek için çok teşekkür ediyorum. Son olarak çalışmama katılımcı olarak katkı sağlayan ve çoğu depremlerden etkilenmiş olmasına rağmen ilk andan itibaren sahada aktif rol alan, halen çalışmalarını üstün çabalarla sürdüren ve bana ilham veren meslektaşlarıma teşekkür ediyorum.

SİMGELER ve KISALTMALAR

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AYDES	Afet Yönetim ve Karar Destek Sistemi
APHB	Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği
ASHB	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
CRED	Afetlerin Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi
IFSW	Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
PSD	Psikososyal Destek
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SUY	Sosyal Uyum Yardımı
TAMP	Türkiye Afet Müdahale Planı
TYP	Toplum Yararına Program
UNICEF	Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu

ŞEKİLLER TABLOSU

Şekil 1. En az 50 kez tekrar eden kod bulutu	27
Şekil 2. Bulgular Hiyerarşik Kod Modeli	29
Şekil 3. Afetin Bireysel Boyutta Etkileri - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli	30
Şekil 4. Afetin Bilişsel Gelişim Üzerindeki Etkisi Hiyerarşik Kod Modeli	31
Şekil 5. Afetin Duyuşsal Gelişim Üzerindeki Etkisi - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli	33
Şekil 6. Afetin Tinsel Gelişim Üzerindeki Etkisi - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli	34
Şekil 7. Afetin Toplumsal Boyutta Etkileri - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli	37
Şekil 8. Afetin Sosyal Yapı Üzerindeki Etkisi - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli	38
Şekil 9. Afetin Şehir Yapısı Üzerindeki Etkisi - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli ...	40
Şekil 10. Psikososyal Destek Müdahale Araçları - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli	44
Şekil 11. Psikososyal Destek Hizmetlerinin Sunumu - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli	46
Şekil 12. Sağlanan Psikososyal Destek Hizmetlerinin Verimliliği - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli.....	48
Şekil 13. Destek Hizmetlerinin Sunumunda Karşılaşılan Zorluklar - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli.....	50
Şekil 14. Zorlayıcı Çevre Koşulları - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli	51
Şekil 15. Uzmanın Bireysel Durumu - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli	54
Şekil 16. Koordinasyon ve İşbirliğinin Sağlanamaması - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli	57
Şekil 17. Hizmetlere Erişim Güçlükleri - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli	58
Şekil 18. Kapasitenin Güçlendirilmesine Yönelik Gerçekleştirilen Çalışmalar - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli	61
Şekil 19. Psikososyal Destek Hizmetlerinin Kapasitesinin Artırılmasına Yönelik Öneriler - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli.....	66

TABLO DİZİNİ

Tablo 1. Bireylere Yönelik Müdahale Araçları Tablosu	44
Tablo 2. Gruplara Yönelik Müdahale Araçları	45

1.GİRİŞ

Afetler, toplumların sosyal yapısını derinden etkileyen, bireylerin yaşamlarını dramatik bir biçimde değiştiren ve psikolojik travmaların temelini atan olaylardır. Özellikle depremler, hem fiziksel yapıları hem de toplumsal yapıyı hedef alarak, afet sonrası toparlanma sürecini karmaşıklştırır. Depremlerden etkilenen bireyler, yalnızca fiziksel kayıplarla değil, aynı zamanda psikolojik travmalarla da mücadele etmek zorunda kalırlar. Psikolojik sağlık sorunlarını doğurur. Bu bağlamda, afet sonrası sosyal hizmet uzmanlarının müdahaleleri, bireylerin psikososyal iyileşme süreçlerinin hızlandırılmasında ve toplumsal dayanıklılığın güçlendirilmesinde merkezi bir rol oynamaktadır.

Sosyal hizmet, bireylerin ve toplulukların yaşam kalitesini iyileştirmeyi hedefleyen, sosyal adaleti ve toplumsal refahı sağlamak amacıyla bireylerin sosyal çevresiyle etkileşim içinde olan bir disiplindir. Afetler sonrası sağlanan psikososyal destek, bu disiplini temel alarak, afetin fiziksel, duygusal ve toplumsal etkilerine karşı bireyleri güçlendirmeyi ve toplumsal iyileşmeyi sağlamayı amaçlayan bir hizmet alanıdır. Psikososyal destek hizmetleri, afet sonrası kriz durumlarına müdahale etme, bireylerin ve toplumların ruhsal iyileşmelerini sağlama ve destekleme işlevine sahiptir.

Depremler gibi büyük felaketler sonrasında psikososyal destek, bireylerin yaşadığı travmalarla başa çıkabilmelerini sağlamak için iki temel müdahale alanında yoğunlaşır: bireysel destek ve toplumsal destek. Bireysel destek, afet sonrası psikolojik travma yaşayan bireylerin, profesyonel destekle iyileşmelerini sağlamak amacıyla sunulan psikoterapi, danışmanlık, psikolojik ilk yardım ve rehabilitasyon hizmetlerini kapsar. Bu hizmetlerin ana hedefi, afet mağdurlarının yaşadıkları travmaların etkilerini en aza indirmek ve bireylerin psikolojik dayanıklılıklarını artırmaktır. Toplumsal destek ise, afetin yarattığı travmayı toplumsal düzeyde ele alarak, dayanışmayı teşvik eder ve bireyler arasında sosyal bağları güçlendirir. Bu, sosyal ağların inşası, grup terapileri, toplum temelli müdahaleler ve sosyal destek grupları aracılığıyla gerçekleştirilir.

Afet sonrası sağlanan psikososyal desteğin en etkili biçimde sağlanmasına ilişkin yöntemlerden biri, güçlendirme yaklaşımının kullanılmasıdır. Güçlendirme yaklaşımı, bireylerin ve toplulukların güçlü yanlarını keşfetmelerini ve bu güçlü yanları geliştirerek,

karşılaştıkları zorlukları aşmalarını sağlamayı hedefler. Bu yaklaşım, sadece bireysel anlamda değil aynı zamanda toplumsal dayanıklılık inşa etmeyi amaçlar. Afet sonrası güçlendirme yaklaşımı, depremden etkilenenlerin yalnızca duygusal iyileşmelerine yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal bağları pekiştirir ve toplulukların afetlere karşı dirençlerini artırır.

Sosyal hizmet uzmanları, bu süreçte toplumsal iyileşme için önemli bir rol üstlenir. Onlar, afetin yıkıcı etkilerini onarmak için bireylerin ve toplulukların psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayarak, afetten etkilenenlerin iyileşme süreçlerini hızlandırırlar. Bunun yanı sıra, sosyal hizmet uzmanlarının sağladığı psikososyal destek, toplumların yeniden yapılandırılmasına yardımcı olur, travma sonrası toplumsal dayanışmayı güçlendirir ve bireylerin yaşam kalitelerini artırır.

Sonuç olarak, afet sonrası psikososyal destek hizmetleri, sosyal hizmet uzmanlarının önemli bir müdahale alanıdır. Depremler gibi büyük felaketler sonrasında, bu hizmetlerin etkili bir şekilde sunulması, sadece bireylerin iyileşmesine katkı sağlamaz, aynı zamanda toplumların yeniden inşa edilmesine ve uzun vadede toplumsal dayanıklılığın güçlenmesine olanak tanır. Güçlendirme yaklaşımının, afet sonrası destek hizmetlerinde bir strateji olarak kullanılması, toplumsal iyileşmenin sağlanmasında ve bireylerin psikolojik olarak güçlenmesinde kritik bir rol oynamaktadır.

1.1.Araştırmanın Amacı

Afetlerin ardından birçok sistem bir araya gelerek toplumun yeniden düzenlenmesi ve güçlenmesi amacı ile belli rolleri üstlenip ve belirlenen amaçlara yönelik planlı müdahale süreçlerine dahil olmaktadır. Öncelikli amaç, afetten etkilenenlerin birincil ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. İlk aşamada ihtiyaçların belirlenmesi de dahil olmak üzere sosyal hizmet uzmanları tarafından yürütülen ve bu araştırmaya da konu olan 6 Şubat 2023 depremleri sonrası gerçekleştirilen psikososyal destek çalışmaları, toplumsal güçlenmeye büyük oranda katkı sağlar. Profesyonel anlamda yaraların sarılmasına ve toplumun yeniden ayağa kaldırılmasına öncülük eder.

Afetlerde sosyal hizmet uygulamaları; Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat Deprem felaketleri gibi geniş bir alana yayılan ve büyük kitleleri sarsan olaylara psikososyal sağlığı önceleyen müdahalelerin belirlenmesi ve doğru bir biçimde yürütülmesi amacı ile üzerinde durulan bir konudur. Uzmanların, birey ve toplulukları hedef alan çalışmalar ile kazandığı mesleki deneyimlerini artırdığı ya da bizzat gerçekleştirme imkanı buldukları bir ortam bu

süreçte kendiliğinden oluşmaktadır. Temas kurdukları birey ve ailelerin; fiziksel, sosyal, bilişsel, psikolojik ve tinsel yönlerinin de göz önünde bulundurarak gerçekleştirilen çalışmalara katkı sağlamaları beklenmektedir.

Bu araştırmanın temel amacı; 6 Şubat 2023 Depremleri'nin ardından Adıyaman İli'nde görev almış olan sosyal hizmet uzmanları tarafından sağlanan psikososyal destek hizmetleri kapsamında yürütülen müdahale çalışmalarında izlenen yol haritasının, sürece olan katkılarının ve süreç-sonuç ilişkisine yönelik çıkarımlarının daha net anlaşılması ve bu yöntemle meslek elemanlarının afetlerde psikososyal destek çalışmaları kapsamında yürüttükleri süreci araştırma kapsamında gerçekleştirilen mülakatlarla uzmanların bizzat değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Yürütülen çalışmalarla da bireylerin, toplulukların ve organizasyonların kendi kaynaklarını ve kapasitelerini geliştirerek daha güçlü hale gelmelerini amaçladığı bilinmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki yeterliliklerinin ve yetkinliklerinin artırılması için geliştirilebilecek faaliyetlerin, kaynakların ve destek mekanizmalarının belirlenmesi ve geliştirilmesi önem arz etmektedir. Öz-yeterlilik ve psikolojik iyilik hallerinin korunması adına afet bölgelerinde görev alan uzmanların psikolojik dayanıklılıklarını artırmak ve tükenmişliği önlemek için hangi stratejilerin değerlendirildiği, toplulukların güçlendirilmesi için sosyal hizmet uzmanları tarafından depremden etkilenen birey ve topluluklarla çalışırken hangi güçlendirme stratejilerini tercih ettiklerini anlamak önemlidir. Toplum temelli çözümler geliştirmek, yerel kaynakları desteklemeyi amaçlayan uygulamaları değerlendirmek ve son olarak politikalar ve sistemlerin; uzmanların çalışmalarını daha etkili yürütmek için sundukları kurumsal desteklerin neler olduğunu anlamak ve etkililiğinin değerlendirilmesi yine bu çalışmanın amaçlarını oluşturmaktadır.

1.2.Araştırmanın Önemi

Yürütülen tez çalışması ile afetlerde sosyal hizmet kapsamında uzmanların 6 Şubat 2023 Depremleri'nin ardından Adıyaman'da gerçekleştirdikleri psikososyal destek çalışmalarının yine uygulayıcı olarak sosyal hizmet uzmanları tarafından değerlendirilmesine ve deneyimlerine derinlemesine odaklanarak çok boyutlu incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Afet çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen saha faaliyetlerine ilişkin güncel ve nitelikli veriler elde edilmiştir.

Araştırma çalışmasına başlamadan önce gerçekleştirilmiş olan afetlerde sosyal hizmetler konulu araştırmalar incelenmiştir. Ve 2023 yılının başında ülkemizi derinden

sarsan deprem afeti nedeni ile sahada görev alan sosyal hizmet uzmanlarının psikososyal destek çalışmalarının uygulayıcı olarak çalışmaları değerlendirmesini konu alan güncel bir çalışmanın olmadığı anlaşılmıştır. Alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarına katkı sağlaması ve bu yönü ile de özgün bir değere sahip olması beklenmiştir.

6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremler, Türkiye tarihinin en yıkıcı afetlerinden biri olarak çok sayıda ili etkilemiş; özellikle Adıyaman İli, hem fiziki hem de psikososyal açıdan büyük zarar görmüştür. Bu tür afetler yalnızca maddi kayıplara yol açmakla kalmamakta, bireylerin ruhsal bütünlüğünü, toplumsal dayanışma ağlarını ve sosyal yapıyı da derinden sarsmaktadır. Bu bağlamda, afet sonrası süreçte sunulan psikososyal destek hizmetleri, toplumun iyileşme sürecinde hayati bir rol oynamaktadır. Sosyal hizmet uzmanları ise bu sürecin merkezinde yer alarak, afetin yarattığı travmalarla başa çıkmada bire

Bu araştırma, afet sonrası psikososyal müdahale süreçlerinde görev alan sosyal hizmet uzmanlarının deneyimlerini, gözlemlerini ve değerlendirmelerini inceleyerek, uygulamadaki güçlü ve zayıf yönleri ortaya koymayı amaçlamıştır. Özellikle Adıyaman İli özelinde yapılan bu çalışma, yerel bağlamın ihtiyaçlarına ve kaynaklarına dair derinlemesine bir bakış açısı sunmakta; hem alanda çalışan profesyonellere hem de politika yapıcılara önemli veriler sağlamaktadır. Araştırma bulguları, gelecekte benzer afet durumlarında daha etkili, sürdürülebilir ve bütüncül psikososyal destek hizmetlerinin planlanması için yol gösterici olmuştur.

Ayrıca, bu çalışmanın sosyal hizmet disiplinine katkısı, kriz ve afet dönemlerinde sosyal hizmet uzmanlarının rollerini, karşılaştıkları zorlukları ve çözüm önerilerini saha verilerine dayalı olarak görünür kılmıştır. Türkiye’de afet sosyal hizmeti alanında sınırlı sayıda çalışma bulunması göz önüne alındığında, bu araştırma, literatürdeki boşlukları doldurmak açısından da önemli bir yere sahiptir. Sosyal hizmet uzmanlarının sesini doğrudan yansıtan nitel veri temelli bu çalışma, yerelden öğrenmenin ve katılımcı bilgi üretiminin önemini vurgulayan bir örnek teşkil etmiştir.

1.3. Araştırmanın Kapsamı

Bu bölümde afet, deprem tanımlarına yer verilmektedir. Afetin insan yaşamı üzerindeki etkisi ve 6 Şubat 2023 depremlerinin genel ve Adıyaman özelinde meydana getirdiği hasarlara değinilmiştir. Afetlerde sosyal hizmet çalışmaları kapsamında yürütülen

psikososyal destek müdahalelerine ve müdahale araçları açıklanmış olup güçlendirme yaklaşımı ve sosyal hizmetlerde güçlendirme yaklaşımı açıklanmıştır.

1.4. Afet Nedir?

Afetler, toplumların olağan yaşam düzenini ve işleyişini ciddi biçimde kesintiye uğratan, çoğu zaman beklenmedik şekilde gelişen ve geniş bir alanı ve insan topluluğunu etkileyen doğa ya da insan kaynaklı olaylardır. Bu olaylar; fiziksel, sosyal, ekonomik ve psikolojik düzeylerde yıkıcı sonuçları beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda mevcut yerel imkânların yetersiz kalmasına neden olarak dışarıdan müdahale ihtiyacını doğurmaktadır. Afetlerin etkileri yalnızca meydana geldikleri anda değil, sonrasında da uzun vadeli iyileştirme ve yeniden yapılanma süreçlerini gerekli kılar. Bu yönüyle afet, sadece fiziksel bir yıkım değil, bireylerin ve toplumların başa çıkma kapasitelerini büyük oranda zorlayan çok boyutlu bir kriz durumudur.

Bütün toplumun veya toplumun belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar meydana getiren, gündelik yaşamı ve insan yaşamını durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun bu nedenle güçlüklerle baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insanlar tarafından meydana getirilen olaya afet denir. Afet anlam açısından bir olay değil, ortaya çıkan sonuçtur (AFAD,2024).

1.5. Deprem Nedir?

Deprem ise, yine AFAD' a göre (2024); Yer altında meydana gelen fay hareketlerinin veya volkanik faaliyetlerin etkisiyle yer kabuğunda oluşan kırılmalar sonucunda ortaya çıkan enerjinin yeryüzünü kuvvetle sarsması olayıdır.

Deprem, yer kabuğunda biriken enerjinin aniden serbest kalması ile oluşan, yer yüzeyinde sarsıntılara neden olan doğal bir olay olarak da tanımlanabilmektedir. Bu olay, genellikle yer kabuğundaki levhaların hareketleri sonucu ortaya çıkar. Depremler, yer yüzeyinde büyük değişimlere yol açabildiği gibi, deniz altındaki hareketlerin de tsunamilere neden olabildiği bilinmektedir. Depremin fiziksel anlamda etkilerinin yalnızca kara üzerinde değil, su kütlelerinde de büyük felaketlere yol açabileceğini gösterir.

Bir deprem anında yer kabuğunda meydana gelen bu ani kaymalar, çevresindeki yapıları büyük ölçüde etkileyebilir. Yaşanan değişimler, yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda depremden etkilenen kişilerde psikolojik anlamda kalıcı izler bırakabilir. Depremler,

insanların yaşamında derin izler bırakır; hem kaybedilen canlar, hem de deprem sonrası yaşanan psikolojik travmalar, bireylerin ve toplumların uzun vadeli iyileşme süreçlerini etkiler. Depremler, çoğu zaman aniden meydana gelir. Birçok toplum, geçmişte büyük depremler sonucu büyük yıkımlarla karşı karşıya kalmıştır. Ancak günümüzde, bilim ve teknoloji sayesinde depremlerle ilgili yapılan çalışmalar, afet yönetiminde önemli adımlar atılmasına özellikle önceden tahmin edilmesine olanak sağlamaktadır. Bu çalışmalar, depremlerin etkilerini en aza indirmek ve deprem sonrası müdahalelerde daha etkili olmak amacı ile hem inşaat sektörünü hem de toplumun genel hazırlık seviyesini hedef alır.

Bu kapsamda alınacak olan tedbirler, binaların, yapıların dayanıklılığını artırmak ve toplumun bilinç düzeyini geliştirmek hayati öneme sahiptir. Erken uyarı sistemleri ve inşaat teknolojilerindeki gelişmeler, bu konuda yürütülen akademik araştırmalar depremlerin zararlarını en aza indirmek için önemli bir adımdır. Ayrıca depremlerin doğal olaylar olduğu ve bunları tamamen engellemek mümkün olmasa da, etkilerini azaltmak için yapılabilecek çok sayıda çalışma hayata geçirilebilir. Deprem bilinci ve afetlere hazırlık konusu, felaket anında toplumun güvenliğini sağlamada en büyük öneme sahip faktörlerden biridir.

Depremler sadece fiziki, yapısal hasarlarla tarif edilebilen sınırlı etkiler yaratmaz; aynı zamanda bu olaya maruz kalan bireylerin; fiziksel güvenliğini tehdit eden, psikolojik travmalara neden olan ve sosyal yaşamlarını tümüyle derinden etkileyen durumlar haline gelmektedir. Bu yönüyle deprem, çok boyutlu etkiler bırakan ve müdahale süreçlerinin yalnızca ilk aşamada değil, uzun vadede de sürmesini ve çok boyutlu müdahaleleri gerektiren bir afet olarak değerlendirilmelidir. Toplumların bu tür afetlere karşı hazırlıklı olması, önlemlerin artırılması gerekmektedir. Yalnızca yapısal önlemlerle de kalmadan, aynı zamanda psikososyal destek ve toplumsal dayanıklılıkla da doğrudan ilişkilendirilmelidir.

1.6. 6 Şubat 2023 Depremlerine ve Etkilerine Genel Bakış

06 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen ve merkez üssü Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan ilçeleri olan iki deprem olmuştur. Felaketten doğrudan etkilenmiş on bir il (Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elâzığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye, Şanlıurfa) ve bu listeye daha sonra ilave edilen altı il ile birlikte (Batman, Bingöl, Kayseri, Mardin, Niğde, Tunceli) “Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi” olarak kabul edilmiştir (Habertürk, 2025).

Türkiye'nin güneydoğusunda, şiddetleri 7,7 ve 7,6 büyüklüğünde ve merkezi Kahramanmaraş ilinin Pazarcık ve Elbistan ilçeleri olan 6 Şubat tarihli iki büyük deprem

meydana gelmiştir. Ardından 20 Şubat 2023 tarihinde Hatay'ın Yayladağı ilçesinde yine 6,4 büyüklüğünde bir deprem yaşanmıştır. Bu depremler Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa olmak üzere toplam nüfusu 14 milyonu aşan 11 ili etkilemiştir. Ayrıca bölgenin 1,8 milyondan fazla geçici koruma altındaki bireye ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. Yıkımın geniş bir alanda olduğu, 53.000'den fazla insanın yaşamını kaybetmesine ve 107.000'den fazla bireyin yaralanmasına sebep olmuştur (ILO, 2024). Çok büyük bir alanın tahribatına ve yüksek sayılarla ifade edilen insan ölümleri ile sonuçlanmıştır.

Meydana gelen afetlerde özellikle dört ilde yüksek oranlarda konut hasarına yol açtığını ve en fazla yıkılan konut sayısının da Adıyaman, Hatay, Kahramanmaraş ve Malatya'da görüldüğünü ortaya koymaktadır. Adıyaman ve Malatya illerinde deprem sonrası oluşan orta hasarlı konutların sayıca oranı daha fazladır. Büyük tahribatlar, konut krizini gündeme getirmiş ve bölgede yaşayan halkın güvenliği amacı ile yeniden sağlama çabaları gerektirmektedir (ILO, 2024).

Temel ihtiyaçlardan; barınma, sağlık, eğitim, gıda ve su gibi eksikliklerin giderilmesi depremlerin ardından belirgin bir şekilde güçleşmiştir. Hemen hemen depremden etkilenen bütün illerde, geçici konaklama alanlarında yaşayanların, yerleşim alanlarında yaşamına devam eden insanlara nazaran temel ihtiyaçlarını karşılama becerilerinin daha düşük seviyede olduğunu belirtmiştir. Eşitliği ortadan kaldıran, temel gereksinimlerine yeterli imkana sahip olmayan bu topluluk için amaçlanan hedeflere duyulan ihtiyaca dikkat çekmektedir (ILO, 2024).

Depremlerden etkilenenlerin önemli bir kısmı depremden sonra sahip oldukları iş imkanlarını kaybettiklerini belirtmiştir. İş kaybı anlamında sayısal oran depremlerden etkilenen illerde farklılık göstermekte, aynı zamanda kadınlardan oluşan çalışan grubun genellikle daha orantısız bir şekilde durumdan etkilendiği belirtilmektedir. Bu cinsiyet eşitsizliği sorununun, depremin çalışma olanakları üzerindeki etkisinin erkeklere oranla kadınlar için daha yüksek seviyelerde olduğunu göz önüne sermektedir. Amaca yönelik politikaların cinsiyet farklılıklarıyla birlikte belirginleşen ekonomik eşitsizlikleri ele almalıdır. Sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler gibi temel hizmetlere erişim ihtiyaçlarının depremden etkilenen iller arasında da gözle görünen farklılıklar yarattığı görülmektedir. Hatay ve Malatya'da illerinde hizmetlere erişim zorlukları yaşayan hanelerin oranı daha yüksektir. Adıyaman ve Kahramanmaraş'ta hizmetlere erişimin daha kolay olduğu yönünde değerlendirmelerin varlığı ile birlikte, il merkezleri ve bağlı bulunan ilçeler arasında da

belirgin eşitsizlikler sürmektedir. Hane halkı büyüklüğü oranı karşılaştırmasında depremden en çok etkilenen dört il arasında farklılık göstermekte olup Adıyaman, Hatay ve Kahramanmaraş Malatya'dan daha yüksek ortalamalara sahip olduğu tespit edilmiştir. Deprem bölgesinde yer alan bütün illerde, il merkezlerinin ilçelere oranla daha büyük hanelere sahip olup, en belirgin fark Adıyaman'da görülmektedir. Adıyaman'da işgücü piyasası belirgin cinsiyet farklılıkları göstermektedir. Nüfusun istihdama oranı, hem kadınlar arasında işgücüne katılım oranının büyük ölçüde düşük olması (erkekler için yüzde 68,8'e kıyasla yüzde 25,3) hem de kadınlarda çalışmayan nüfusa oranının daha yüksek oranda olması sebebi ile, kadın ve erkekler arasında ciddi ölçüde farklılaşmaktadır. İstihdamın nüfusa oranı erkeklerde yüzde 57,8 iken kadınlarda yüzde 14,2'dir ve bu da erkeklerin kadınlara oranla işgücü anlamında önemli bir şekilde daha aktif olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu belirgin ayrım, kadınların iş bulma konusunda karşılaştıkları zorluklara işaret etmektedir (ILO, 2024).

Kamu kurumlarının ortak çalışması ile ortaya çıkarılan Mart 2023 tarihli Deprem Değerlendirme Raporuna göre, deprem sonrası ortaya çıkan hasarın maddi boyutunun 1,6 trilyon TL'yi bulduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra afetin ardından sağlanan acil destek, sigorta masrafları, enkaz kaldırma çalışmaları gibi işlemlerin maliyetinin ise 351,4 milyar TL olduğu belirtilmiştir. 6 Şubat depremlerinin Türkiye'ye olan toplam maliyetinin 2 trilyon TL civarında olduğu ve rakamın 2023 yılı milli gelirinin %9'una denk gelmesi beklenmektedir (SBB, 2023).

Deprem bölgesine yönelik gösterilen gayretin ve çalışmaların afetten etkilenenlerin gereksinimlerini karşılamak noktasında büyük katkı sağladığı aynı zamanda da , depremin şiddeti ve ortaya çıkarmış olduğu yıkımın etkilerinin azaltılmasında devlet müdahalesini zorunlu kılmış ve kamu kurumlarına da önemli görevler üstlendirmiştir. Depremin duyulduğu ilk andan itibaren tüm devlet kurumları harekete geçirilmiş, deprem bölgesine kurtarma ekip ve ekipmanları yönlendirilmiştir. Koordinasyonun sağlanması ve etkin yönetim için toplam 51 vali, yaklaşık 200 kaymakam ve vali yardımcısı, ayrıca birçok bürokrat bölgede görevlendirilmiştir (Aydın, 2024).

Depremlerin Türkiye üzerinde geniş bir alana etki etmesi nedeni ile tüm şehirlere eşit oranda ve benzer zamanda ulaşılmasını güç kılmıştır. Bu nedenle özellikle akut dönemde depremden etkilenen insanların kendi çabaları ile temel ihtiyaçlarını karşılamaya çabaladıkları gözlemlenmiştir.

Deprem destekleri kapsamında dikkat çeken bir diğer durum da bölgede görev alan STK'ların faaliyetleri ve diğer yardım gönüllülerinin çabası olmuştur. STK'lar birçok alanda afetten etkilenenlerin ihtiyaçlarına yanıt vererek destek olmakta, özellikle de birincil ihtiyaç olan beslenme ihtiyacının karşılanmasında sıcak yemek temini ve dağıtımı konusunda büyük bir katkı sağlamıştır. Ayrıca bölgeye bağımsız olarak bireysel ya da arkadaş grubu şeklinde deprem bölgesine gelip destek ve yardım çalışmalarına dahil olan binlerce gönüllü olmuştur. Maddi çıkar gözetmeksizin çalışmalara katılan gönüllülerin, büyük bir özveri göstererek ve sadece fiziki anlamda değil, psikolojik açıdan da depremden etkilenenlere moral ve motivasyon sağladıkları söylenebilir. Gönüllülerin, deprem bölgesine ülkenin her yerinden, farklı eğitim seviyelerine sahip olan; işsiz ve yoksul insanlardan, makam ve mevki sahibi, akademik ünvanlı insanlara, profesyonel gönüllülere kadar geniş bir yelpazede olduğu görülmüştür (Aydın, 2024).

1.7. Bütünleşik Afet Yönetim Sistemi

Afet ve acil durum süreçlerinin online şekilde takibi, yönetimi ve yönetenlere karar desteği sağlaması için Afet Yönetim ve Karar Destek Sistemi (AYDES) adı verilen sistemi oluşturmuştur. Afet durumunda ulusal düzeyde sahip olunan gücün etkin biçimde yönetebilen sistemdir. Türkiye Afet Müdahale Planının (TAMP) bilişim altyapısını da oluşturan AYDES, afetin planlama, müdahale ve iyileştirme aşamalarının tamamını içermektedir. Afet süreçlerinin planlanması, iyileştirilmesi, daha etkili ve daha hızlı yönetilmesi amacıyla bununla bağlantılı Bakanlıklara ve birimlerin kullanımına açılmıştır.

AYDES; üç ana sistemden oluşmaktadır. Olay Komuta Sistemi, ilk dakikadan itibaren bütün müdahale süreçlerinin yönetilmesini sağlamaktadır. Mekansal Bilgi Sistemi, afet anında bilgisi gerekebilecek bütün coğrafi verilerin AYDES'te bir araya getirilerek incelenmesine fırsat vermektedir. İyileştirme Sistemi ise afet ve acil durumların ardından yaşamın olabilecek en kısa zamanda normal haline dönebilmesi adına hasarın tespiti, acil destek ihtiyaçlarının izlenmesi, etüt raporlama aşamalarının düzenlenmesini sağlamaktadır (AFAD, 2025).

1.8. Türkiye Afet Yönetim Sistemi Politikalarına Genel Bakış

Afet yönetimi ve bu kapsamda yürütülen çalışmalar, bir ülkenin idarecileri ya da idarenin gözetim ve denetiminde gerçekleştirmesi gereken çalışmalardır. Anayasa'nın 5'inci maddesindeki, "kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak" savından

hareketle, idarenin afetlere yönelik gerçekleştireceği çalışmaların devletin ana misyonu ve görevleri arasında olduğu biçiminde yorumlanabilir. Dolayısı ile afet yönetimi kapsamında mevzuatta, afet yönetimine yönelik çalışmaların ulusal boyutta planlanması, koordinasyonu ve uygulanması ile kapsamda amaç ve görevlerini yerine getirmektedir. Afetlerin önlenmesi ve afetin meydana getirdiği hasarların hafifletilmesi amacı ile en başta afet riskli bulunan tehlike ve durumların anlaşılması gerekmektedir (Çilingir, 2018).

Afetleri meydana getiren olaylar yaşanmadan önce önleyici tedbirlerin alınması, daha sonra ise makul yol ve yöntemlerle zararların ortadan kaldırılması veya meydana gelebilecek olumsuz durumların etkisinin hafifletilmesini gerektiren herkesin ortak katılımı ile gerçekleştirilen bir mücadele süreci değerlendirilen afet yönetim sürecinde; her kesimden insana görev ve sorumluluk vermektedir. Bu nedenlerle, afetlerin sonucunda ortaya çıkan istenmeyen durumları bütün yönleriyle gidermek, afet yönetim sisteminin iş birliği ile başarılı bir şekilde uygulanması büyük bir önem arz etmektedir (Çilingir,2018).

Temel anlamda afet yönetimi, risk ve kriz yönetimi olmak üzere iki başlık ve yaklaşım altında incelenmektedir. Bu yaklaşımların alt basamaklarında se risk/zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamaları yer almaktadır. Risk azaltma ve hazırlık süreçleri genel anlamda risk yönetimine, müdahale ve iyileştirme ise kriz yönetimi yaklaşımına işaret etmektedir. Aktarılan süreçler ya da dönemler afet ve acil durumların doğal döngüsü olarak adlandırılmaktadır. Bu doğal döngünün isimlendirilmesinde farklı ifadeler kullanılmakta ve kuşaklar arası ayrım da keskin değildir. Her dönemin ne kadar süreceği meydana gelen afet ve acil durumun türüne, şiddetine göre farklılaşırken sağlanan hizmete göre de değişkenlik göstermektedir (Özcan, 2018).

1.9. Afetlerin Sonuçları

Afetler, müdahale gerektiren ani olaylar olmalarının da ötesinde, özellikle toplumsal yapıda çeşitli kırılmalara neden olan derin etkiler bırakmaktadır. Bu etkiler; fiziksel çevrenin tahribatı, kamusal hizmetlerin aksaması ve bireylerin temel yaşamsal kaynaklara erişiminin zorlaşması gibi somut sonuçlar doğururken, aynı zamanda toplumsal bağların zayıflaması, güven duygusunun zarar görmesi ve gündelik hayat akışının belirsizliklerle kuşatılması gibi soyut sonuçlarla da kendini göstermektedir. Afetin ardından ortaya çıkan belirsizlik hali, yalnızca bireysel düzeyde değil, toplumsal hafızada da kalıcı izler bırakmaktadır. İnsanların bu felaketlerin ardından yalnızca evlerini ya da düzenlerini değil, aynı zamanda aidiyetlerini, rutinlerini ve gelecek beklentilerini de kaybetmelerine sebep olmaktadır. Dolayısı ile afetin

etkilerinin zamanla azalmadığı; aksine, müdahale ve iyileştirme süreçleri geciktikçe daha da derinleşebileceği anlamına gelmektedir.

6 Şubat 2023 tarihinde, merkez kabul edilen Kahramanmaraş İli başta olmak üzere meydana gelen depremlerin ardından 11 ilin doğrudan etkilendiği bilinmektedir. Geniş alana yayılması ve bölgede yaşayan büyük bir kitlede meydana getirdiği olumsuz etkisinden hareketle ülkemizin tamamını harekete geçiren bir olay niteliği taşıdığı söylenmektedir.

Depremlere maruz kalan insanların fiziksel, duygusal, bilişsel, tinsel ve ekonomik yönden olumsuz etkilendiği bilinmektedir. Olumsuz etkiyi hafifletmek adına bölgede birçok çalışma gerçekleştirilmiştir. Özellikle, birey ve ailelerin psikososyal iyilik halinin artırılması adına sosyal hizmet uzmanları psikososyal destek çalışmaları yürütmüştür.

Psikososyal destek; Tedavi amacı taşımayan, afet ve acil durum sonrası meydana gelmesi olası psikolojik uyumsuzlukların, sorunların önlenmesi, aile ve toplumsal düzeyde ilişki ağlarının yeniden tasarlanması, iyileştirilmesi, maruz kalanların gündelik yaşamlarına geri dönmesi serüveninde kendi kapasitelerini fark etmeleri ve güçlenmelerinin sağlanması, toplumda ileri dönemde ortaya çıkması muhtemel afet ve acil durumlarla başa çıkma, iyileşme, düzenlenme, becerilerinin artırılması ve meslek elemanlarının desteklenmesini içeren ve afet döngüsünün bütün adımlarında yürütülen multidisipliner hizmetlerin tamamı (AFAD, 2025) olarak tanımlanmıştır.

1.10. Depremin İnsan Yaşamı Üzerindeki Etkileri

6 Şubat 2023 sabahı meydana gelen ve Türkiye'nin güneydoğusunda geniş bir coğrafyayı etkileyen depremlerle, yalnızca fiziksel yıkıma neden olmakla kalmamış; aynı zamanda bireylerin ruh sağlığını derinden sarsan, toplumsal yaşamı uzun vadeli sonuçlarla karşı karşıya bırakan büyük bir kırılma noktası haline gelmiştir. Bu afet birçok insan için ani kayıpların, belirsizliklerin ve yeniden inşa edilmesi gereken hayatların başlangıcı anlamına gelmektedir. Afetlerin psikolojik boyutu, her zaman sadece travma sonrası ortaya çıkan bireysel etkilerle sınırlı kalmamakta; toplumsal düzeyde güven, aidiyet ve dayanıklılık gibi temel kavramların da yeniden düşünülmesini gerektirmektedir.

Depremin fiziksel, psikolojik ve sosyal etkileri bireyin potansiyelini doğrudan etkilemekte; genellikle travmatize edici olması, şiddetli korku yaşanması, önceden tahmin edilemez, kontrol altına alınamaz ve tahrip edici oluşu bireyleri zorlamaktadır. Afetler,

bireyin hayat döngüsünde boşluklar yaratarak bireyin güven duygusunu olumsuz anlamda etkileyebilmektedir (Nakajima, 2012).

Deprem gibi sarsıcı doğa olaylarının ardından çoğunlukla güçlükler yaratan psikolojik belirtilerden söz edilmektedir. Fakat, kişilerin olumsuz yaşam deneyimlerinin etkisi ile tam tersi güçlendikleri ve baş etme kapasitelerini geliştirerek pozitif değişimlerin ortaya çıktığı da anlaşılmaktadır. Bu düşünce 1980’li yıllarda travma sonrası gelişim olarak ‘kişilerin travmatik yaşantı sonrası olumlu belirtilerin deneyimlenmesi’ şeklinde tanımlanmıştır (Tedeschi ve Calhoun, 2004). Yani olumsuz yaşam deneyimlerinin aslında bireylerin güçlenmesine katkı sağlayan bir tetikleyici olarak etki ettiğini de söylemek mümkün olmaktadır.

2020 yılında yaşanan Elazığ Depremi’nin ardından, sağlanan psikolojik destek ağının ve insan hayatındaki öneminin anlaşıldığı ve 2023 Kahramanmaraş Merkezli depremlerle birlikte profesyoneller tarafından psikososyal destek müdahalelerinin uygulanmasında nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine dair daha belirgin bir çerçeve çizilmeye başlandığı düşünülmektedir. Örneğin Adıyaman İli’nde koordinasyonu sağlamak amacı ile görevlendirilen personellerin Elazığ Depremi’nde de benzer görevleri deneyimlediği ve üstlendiği ve bu tecrübeyi 6 Şubat Depremleri’nde de aktardığı öğrenilmiştir.

Meydana gelen afetin ardından birey ve aileler yukarıda aktarılan problemlerin çoğu ile aniden karşılaşmaktadır. Örneğin, afet sonrasında akrabalarını kaybetmiş bir ailenin tüm üyelerinde psikolojik anlamda sorunlar ortaya çıkarken aile bir bütün olarak aynı zamanda ekonomik zorluklarla mücadele edebilmekte, çocukların okula devam sorunu, yaşanan sosyal çevreden uzaklaşarak yakınlarından, akrabalarından bir başka deyişle sosyal destek mekanizmalarından yoksun bırakılabilmektedir. Bu aileye yönelik sosyal hizmet müdahalesi, sadece problemlerin ve doğan ihtiyaçların bütüncül ve çok yönlü değerlendirmesi ile etkili olacak ve fayda sağlayacaktır (Tuncay, 2004).

1.11. Afetlere Yönelik Gerçekleştirilen Sosyal Hizmet Uygulamaları

Yürütülen bu araştırmanın da gösterdiği verilerden hareketle sosyal hizmet uzmanlarının birçoğunun öncelikli olarak afetten etkilenen bireylerin ihtiyaçlarını tespit etme çalışmalarına ağırlık verdiği anlaşılmaktadır. Diğer faaliyetler ise; hane ziyareti, yerleşim birimlerinde (çadırkentler – konteyner) ihtiyaç tespiti, durum değerlendirme anketleri, bireylerle yüz yüze görüşmeler, dağıtım, saha planlama ve koordinasyonun sağlanması, çocuk ve yetişkinlerle odak grup çalışmaları yürütülmesi, eğitim, atölyeler, yabancı uyruklu

bireylere tercüme desteği, psikososyal destek için yine psikologlara yönlendirme gibi birçok çalışmayı kapsamaktadır. Afet sonrası yürütölen çalışmaları yani psikososyal müdahale araçlarını bilmek önem arz etmektedir. Bu kapsamda afet öncesinde, afet sırasında ve afet sonrasında sağlanan sosyal hizmet müdahalelerine ve müdahale araçlarına yer verilmektedir.

Afetin etkilerinden korunmak için, bu gerçeği kabul ederek ona karşı hazır olmak, afet öncesi uygulamaları beraberinde getirmektedir. Afet yönetimi anlayışında genel ve kapsayıcı bir yönetim modeli benimsenmekte ve afetlere hazırlıklı olma düşüncesi ön plana çıkmaktadır. Afetin tanınması, aniden meydana geldiğinin bilinmesi, afet sırasında neler yapılmasının ve ne tür ekipmanların hazırlanmasının gerektiğinin öğrenilmesi, oluşacak hasarların en aza indirilmesi hayati önem taşımaktadır. Alınan bütün önlem ve planlanan bütün hazırlıklara rağmen yine de bir afet meydana geldiğinde belirli oranda bir yıkım olabilmektedir. Böyle bir durumda arama kurtarma çalışmaları, ilk tıbbi yardım hizmetinin verilmesi, depremde etkilenenlerin taşınması, cenaze ve defin işlemleri, enkaz alanlarının toplanarak çevre düzenlemesi ve kaldırılması gibi hizmetler sağlanmaktadır. Verilmesi gereken çeşitli hizmetler arasında elbette sosyal hizmetler müdahaleleri de yer almaktadır. Afete müdahale faaliyetlerinin hemen ardından zarar azaltma ve iyileştirme çalışmalarına başlanmalıdır. Bu sayede hem yaşanan felaketin yarattığı hasarın hafifletilmesi hem de gerçekleşmesi muhtemel bir sonraki afet durumlarına karşı hazır vaziyete getirmesi gerekmektedir (Baz, 2023).

1.12. Psikososyal Müdahale Araçları

Afet sonrası müdahale süreçleri, yalnızca fiziki ihtiyaçların giderilmesiyle sınırlı olmayan; bireyin ve toplumun ruhsal, sosyal ve duygusal iyilik halini de kapsayan bütöncöl bir yaklaşım geliştirmeyi gerektirmektedir. Büyük ölçekli afetlerde yaşanan kayıplar, belirsizlikler ve ani değişimler, insanların yalnızca barınma ya da güvenlik değil; aynı zamanda psikolojik destek ve sosyal dayanışma ihtiyacıyla da karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Bu noktada psikososyal müdahale, afetten etkilenenlerin duygusal ve sosyal sorunlarla başa çıkabilmesini destekleyen, onların iyilik halinin yeniden sağlanması ve artırılması süreçlerini hızlandırmayı hedefleyen temel bir basamak olarak öne çıkmaktadır.

Psikososyal destek hizmetleri, afetten etkilenenlerin yaşamış olduğu travmatik olayların etkilerini hafifletmek, onların sosyal işlevselliklerini yeniden kazanabilmelerini sağlamak ve dayanıklılıklarını güçlendirmek için yürütölmektedir. Bu hizmetlerin niteliği, afetin büyüklüğüne, etkilenen toplumun özelliklerine ve yerelin ihtiyaçlarına göre

değişkenlik gösterebilmekle birlikte; planlı, koordineli ve profesyonel bir yaklaşımla gerçekleştirilmesi önemlidir. Özellikle de çok sayıda kişiyi etkileyen ve uzun süreli sonuçlar doğuran bu tür afetlerin ardından, psikososyal müdahale süreci yalnızca bireysel değil; toplumsal bağlamda da ele alınmalı ve sürdürülebilir bir destek ağı ve işleyen bir sistem oluşturulmalıdır.

Türkiye’de afet sonrası psikososyal müdahale hizmetlerinin kurumsal çerçevesi, başta AFAD olmak üzere ilgili tüm kamu kurumlarını ve elbette sivil toplum kuruluşlarını harekete geçirmesi nedeni ile ortaklaşa belirlenmekte; uygulamasında ise farklı mesleklerden grupları bir araya getirerek koordinasyonlu biçimde ve multidisipliner bir yaklaşımla oluşturulmaktadır. Bu amaçla geliştirilen müdahale araçları ve yöntemler, afet sonrası müdahale süreçlerinin sistematik bir şekilde yürütülmesine olanak sağlaması beklenmektedir. Müdahale araçları, bu hizmetlerin uygulama boyutuna ışık tutarak, psikososyal destek süreçlerinin yapısını daha somut biçimde ortaya koymaktadır. Geliştirilen ve afet sonrası psikososyal destek hizmetlerinin etkili bir şekilde uygulanabilmesi amacıyla kullanılan müdahale araçları, sürecin planlanmasında da kritik bir rol üstlenmektedir. Aşağıda, bu araçların temel özellikleri ve uygulanabilirlikleri detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

(ASHB, 2018), İhtiyaç analizi, Psikolojik İlk Yardım (PİY), Vaka Yönlendirmeleri, Koordinasyon Merkezi, Yerel Kapasitenin Güçlendirilmesi, Toplum Yararına Çalışmalar, Eğitim ve Seminerler, Çalışana Destek faaliyetleri biçiminde sınıflandırılmaktadır.

Müdahalenin Temel İlkeleri ise (ASHB, 2018);

- Toplumun yararına odaklanan ve bu amaca uygun profesyoneller tarafından yürütülür.
- Krize müdahale, sağlamlaşma, dönüştürme ve iyileştirme aşamalarında uzmanlar, destek ekibinin bir parçası olarak hareket eder.
- Müdahalelerde; afetten etkilenenler etkisiz birey olarak değerlendirilmez, yaşam mücadelesini sürdüren aktif bireyler olarak değerlendirilir.
- Her aşamada, faydalananların kapasitelerinin gelişimini ve hizmetlerin devamlılığının sağlanmasına odaklanılması gerekir.
- Müdahale sürecinde farklı toplumsal yapıların varlığı dikkate alınarak, sosyal yaşamın şekillendirilmesi ve muhafaza edilmesi sağlanır.
- Çalışmalar, hem toplumu güçlendirmeyi ve kuvvetlendirmeyi hedefler.

- Müdahale sürecinin, afetten etkilenenlerin veya temsilcileriyle ortaklaşa kararlaştırılması ve her aşamada tarafların aktif katılım sağlanması önemlidir.

- Müdahalelerde, net ve belirgin bir ilişki kurulması ve süreç belirlenmesi aynı zamanda bunun devamlılığı ve hitap edilen grubun bilgiye ulaşımını sağlamak üzerinde dikkatle durulması gereken bir durumdur.

- Çalışmalar sırasında afetten etkilenenlerde meydana gelen ve onlara göre psikolojik, fizyolojik, zihinsel ve davranışsal tepkilerin normal olarak değerlendirilmeyen bir duruma karşı beklenen tepkiler olduğu vurgulanır.

1.13. Psikososyal Destek Hizmetlerinin Güçlendirilmesi

6 Şubat Depremleri'nin ardından Ankara Üniversitesi Psikososyal Destek Ekibi tarafından hazırlanan raporda psikososyal destek hizmetlerinin güçlendirilmesine yönelik tespitlerde ve önerilerde bulunmuştur. Rapora göre; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Psikososyal destek birimi az sayıda personeline rağmen özellikle 1. Etap için etkili bir takip yapabilmektedir. Düzenli görüşülen vakalar, gerçekleştirilen yazışmalar olduğu görülmüştür. Buna karşılık psikososyal destek ekibinin farklı iller ve birimlerden geçici sürelerle görevlendirildikleri, takip edilen vakaların bir sonraki ekibe havale edilmesinde boşluklar olduğu, bunun da hizmette kesintilere yol açtığı, psikososyal desteğin sürdürülebilir olmasının önünde bariyer oluşturduğu görülmektedir. Psikososyal destek hizmetlerinde “sürdürülebilirlik” önemli görülmektedir, çünkü güven ilişkisine dayalı psikolojik yardımlarda daha uzun zamana ihtiyaç olduğu belirtilebilir. Bu nedenle havale sisteminin güçlendirilmesine ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Ayrıca konteyner kentteki diğer etaplardan bu hizmete erişimin kısıtlı olması nedeniyle hizmetin duyurulması ve yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

- Depremden etkilenen kişilerin sürece uyumunu kolaylaştırmak amacıyla, bireysel ve grup odaklı görüşmelerin sürdürülebilirliğinin sağlanması,

- Çocuklara ve gençlere yönelik yapılandırılmış etkinliklerin ve çalışmaların yapılması,

- Kadınlara, çocuklara, gençlere, yaşlılara ve erkeklere yönelik psikososyal çalışmaların sürdürülebilirliğinin sağlanması (Ünüvar vd., 2023) tespitinde bulunmuştur.

1.14. Güçlendirme Yaklaşımı

Güçlendirme yaklaşımı ile vaka yönetimi sürecinde müracaatçının potansiyelini ve sorun çözme becerisini anlamak adına değerlendirilebilmek için farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Bu yaklaşımla bireyle kurulan mesleki anlamda kurulan bağ kurulmasında olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Güçlendirme yaklaşımı deprem yaşayan bir bireyin gelecek adına planlama yapabilmesini sağlamakta, kişisel gücü ve çevresel faktörleri aktif hale getiren bir yaklaşım olduğu öğrenilmiştir (Özmete, 2023).

Sosyal hizmet disiplini; bireylerin, ailelerin ve toplulukların karşılaştıkları ve mücadele ettikleri sosyal sorunlara karşı insan hakları, sosyal adalet ve eşitlik ilkeleri doğrultusunda profesyonel müdahaleler gerçekleştirmeyi amaçlayan bir alandır. Bu müdahalelerin temelinde, hizmet alan bireylerin sadece yardım alan olarak nitelendirilmediği; kendi yaşamları üzerinde söz sahibi, karar veren ve toplumsal süreçlere katılım motivasyonuna sahip bireyler olarak görülmesini esas alan güçlendirme yaklaşımı yer almaktadır. Güçlendirme yaklaşımı, bireylerin içsel ve çevresel potansiyelini fark etmelerini, sahip olunan bu kaynakları daha etkili biçimde kullanabilmelerini ve içinde bulundukları sosyoekonomik şartlar üzerinde etki yaratabilecek yetkinlik düzeyine ulaşmalarını hedeflemektedir. Sosyal hizmet uygulamalarında bu yaklaşımın benimsenmesi, yalnızca bireysel iyilik halinin artırılmasına değil, aynı zamanda toplumsal dönüşümün sağlanmasına da katkı sunmaktadır.

Özellikle afet sonrası süreçlerde verilen psikososyal destek hizmetlerinde güçlendirme yaklaşımının önemi daha da belirgin hale geldiği anlaşılmaktadır. 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen ve geniş bir coğrafyada yıkıcı etkiler yaratan depremler; birçok ilde olduğu gibi Adıyaman'da da ciddi fiziksel, sosyal ve psikolojik hasarlar meydana getirmiş ve sonuçlar doğurmuştur. Bu süreçte sahada görev yapan sosyal hizmet uzmanları, yalnızca kriz müdahalesi sağlamakla kalmamış; aynı zamanda afetin etkilerini azaltmaya, toplumsal dayanıklılığı artırmaya ve bireylerin yeniden yapılanma sürecine aktif katılımını teşvik etmeye yönelik çalışmalar yürütmüştür. Bu bağlamda, güçlendirme yaklaşımının afet sonrası sosyal hizmet uygulamalarına nasıl entegre edildiği ve uygulayıcılar tarafından nasıl değerlendirildiği, sosyal hizmet mesleği açısından hem kuramsal hem de uygulama düzeyinde incelenmeye değer bir alan sunmaktadır. Bu çalışma kapsamında yapılan literatür taraması, güçlendirme yaklaşımının sosyal hizmet literatüründeki yerini, temel ilkelerini ve afet bağlamındaki uygulama biçimlerini inceleyerek, tez çalışmasının kuramsal arka planını oluşturmayı amaçlamaktadır.

Sosyal hizmet müdahale yöntemlerinden olan güçlendirme yaklaşımı birey, aile, grup ve toplulukların kendi güçlerini, potansiyellerini fark etmeleri ve açığa çıkarmaları yönünde destekleyici bir araçtır (Duyan, 2016, s.179). Herkesin mutlaka güçlü olduğu yönü vardır ve önemli olan bunu ortaya çıkarmaktır.

Deprem sonrası depremden etkilenenlere yönelik çeşitli sosyal hizmet uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Afet ve sosyal hizmet birbiriyle yakın değerlere sahip disiplinlerdir. Yaşanan depremler sonrası sosyal hizmet uygulamalarına ihtiyaç duyulmuştur. Akut dönemde özellikle depremlerin afetten etkilenenlerde oluşturduğu kriz halinin giderilmesine yönelik bir sosyal hizmet uygulaması olarak psikososyal destek çalışmaları yürütülmüştür. Psiko-sosyal destek uygulamasına kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra çeşitli sivil toplum kuruluşları eşlik etmiştir. Psiko-sosyal destek hizmetleri kapsamında MEB, AFAD, ASHB gibi kamu kurumlar çeşitli uygulamalar yapmıştır. Depremi insanlarda oluşturduğu travma halinin giderilmesi ve insanların hayatlarına kaldıkları yerden devam edebilmeleri adına bu uygulama oldukça önemlidir (Baz, 2023).

Afet sonrası müdahaleler genellikle çocukların ve gençlerin çevrelerindeki kontrolü algılamalarına yardımcı olma fikrine dayanır. Bu çalışmanın bulguları, ihtiyacı olanlara aktif olarak yardım ederek, çocukların ve gençlerin yalnızca çevrelerindeki kontrolü etkili bir şekilde algılayamadıklarını değil, aynı zamanda karar verme becerilerini kullandıklarını ve dayanıklılığı artıran problem çözme becerilerini uyguladıklarını ortaya koymaktadır (Harker, vd. 2021).

Güçlendirme, sosyal hizmet kuramı ve pratik anlamda kendine özgü bilgi ve beceri dinamiklerine sahip bir uygulama yaklaşımı olmaktan ziyade, onun ötesinde bir model olarak, bireye ve içinde yaşadığı toplumda sosyal dünyaya yönelik bir bakış açısıdır (Tuncay, 2009).

Amaçları bir toplumu yaratmak için insanların kapasitelerinin ortaya koyulmasına çalışmaktadır. Bu nedenle bireyler, aileler, küçük gruplar, toplumlar ve bürokratik oluşumlarla kapsayıcı çalışmayı önemseyen klinik ve toplumu hedef alan bir bakış açısıdır (Lee, 2001).

Sosyal hizmet uzmanlarının rolü, sosyal çevrede birey üzerinde oluşturduğu baskılar nedeniyle güçsüzlüklerin birey tarafından fark edilmesini ve müracaatçıları sürece dahil ederek sorunlarla baş etmesini sağlamaktır. Ayrıca bireyin maruz kaldığı sosyal baskının sonlandırılması, bireyin sahip olduğu hakların işlerliği ve iyileştirilmesi amacı ile ihtiyaç

halinde sosyal hizmet uzmanlarının hak savunuculuğu çalışmalarını gerçekleştirmesi de temel sorumluluğudur. Müracaatçıları güçsüzleştiren sosyal ve siyasi güçlerde farklılık ortaya çıkarma çabası savunuculuğun beklenen amacıdır (Tuncay, 2009).

Güçlendirme yaklaşımı, bireylerin ve toplumların karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma yeteneklerini artırmayı amaçlayan bir sosyal hizmet modelidir. Bu yaklaşım, bireylerin içsel güçlerini keşfetmelerini ve bu güçleri kullanarak yaşam kalitelerini iyileştirmelerini sağlar (Saleebey, 1996). Güçlendirme, sadece bireylerin değil, aynı zamanda toplulukların da dışsal baskılara karşı dayanıklılık geliştirmelerini sağlayan bir süreçtir. Özellikle afet ve kriz durumlarında, bu yaklaşım, bireylerin yalnızca psikolojik iyileşmelerini değil, aynı zamanda toplumsal bağlarını da güçlendirmelerine yardımcı olur.

Güçlendirme yaklaşımının temel ilkelerinden biri, bireylerin kendilerini kontrol etme ve karar alma yetilerini geliştirmeleridir. Bu, bireylerin kendi yaşamlarında değişim yaratma gücüne sahip oldukları inancına dayanır. Sosyal hizmet uzmanları, bu süreçte bireylere rehberlik ederek, onların güçlü yönlerini ve kaynaklarını belirlemelerine yardımcı olurlar (Kreston, 2012). Bu yaklaşım, bireylerin kriz anlarında daha etkili bir şekilde başa çıkabilmelerini sağlamak adına, travmanın ve zor durumların sadece birer engel değil, aynı zamanda güçlenme fırsatları olarak görülmesini teşvik eder.

Afet sonrası psikososyal desteklerde güçlendirme yaklaşımının kullanımı, özellikle travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) gibi psikolojik etkilerle mücadele eden bireyler için faydalıdır. Bireylerin, yaşadıkları felaketten sonra tekrar kendi yaşamlarını kontrol altına almaları için, önceki yaşam deneyimlerinden ve güçlü yönlerinden nasıl faydalandıklarını anlamaları gerekmektedir (Norris et al., 2008). Güçlendirme yaklaşımı, afet mağdurlarının travmalara karşı direncini artırmayı ve bu süreçte toplumsal dayanışmayı güçlendirmeyi hedefler.

Literatürde, afet sonrası güçlendirme yaklaşımının etkili bir model olarak kullanıldığına dair pek çok araştırma bulunmaktadır. Örneğin, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) raporlarında, afet mağdurlarına yönelik sağlanan psikososyal desteklerde, bireylerin duygusal iyileşme süreçlerinin hızlanmasında güçlendirme yaklaşımının önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir (AFAD, 2019). Bu yaklaşım, afet mağdurlarının sadece duygusal iyileşmelerine yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda toplumda yeniden yapılanma sürecinde toplumsal bağların yeniden inşa edilmesine de katkıda bulunur.

Güçlendirme yaklaşımının bir diğer önemli yönü de bireylerin sosyal destek ağlarını güçlendirmeye yönelik yaptığı çalışmalardır. Sosyal hizmet uzmanları, bu süreçte, bireylerin yalnızca profesyonel destek almasını değil, aynı zamanda aile ve arkadaşlar gibi sosyal çevrelerinden de destek almasını teşvik ederler (Rappaport, 1987). Bu, afet sonrası toplumun yeniden yapılandırılmasında önemli bir yer tutar. Bireylerin toplumsal bağlarının güçlü olması, yalnızca kişisel iyileşme değil, aynı zamanda toplumsal dayanışma için de büyük bir öneme sahiptir.

Sonuç olarak, güçlendirme yaklaşımı, afet sonrası psikososyal destek hizmetlerinde etkili bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Hem bireysel hem de toplumsal düzeyde, bireylerin karşılaştıkları zorluklarla başa çıkabilme yetilerini artırarak, bu süreçteki iyileşme sürecini hızlandırır ve güçlendirir.

1.15. Sosyal Hizmette Güçlendirme Yaklaşımı

Güçlendirme yaklaşımı, bireylerin ve toplulukların kendi potansiyellerini gerçekleştirebilmeleri ve sosyal adaletsizliklere karşı durabilmelerini hedeflemektedir. Güçlendirme yaklaşımı, sosyal hizmet uygulamalarında hem bireylerin hem de toplulukların sosyal engelleri aşmasına yardımcı olan etkili bir yöntemdir. Bireylerin güçlü yönlerine odaklanarak ve sosyal adaleti destekleyerek toplumsal refaha katkıda bulunur (Saleebey, 2006).

Her bireyin ve topluluğun kendi içinde barındırdığı gücün ortaya çıkarılmasında ve bunun sosyal yaşamda kendini göstermesi adına uzmanlar tarafından gerçekleştirilen birçok yöntem vardır. Güçlendirme yaklaşımı da bu potansiyelin ortaya çıkarılmasında meslek elemanlarına kaynak olmaktadır.

Değişim ve buna bağlı olarak beklenen güçlendirilmiş insan ve toplulukların inşa süreci elbette uzun zaman dilimini kapsar ve sonuçlarının değerlendirilmesi de yine kısa sürede gözlemlenebilir değildir. Ancak bu yaklaşımla sorun çözme kapasitesi artan bir bireyin sosyal yaşamda kendisinin ve çevresinin iyilik haline olumlu yönde katkı sağladığını gözlemlemeyi mümkün kılacaktır.

Sosyal hizmet uzmanları, bireylerin, ailelerin, grupların, örgütlerin ve toplulukların sosyal refahını artırmak, iyileştirmek, muhafaza etmek amacı ile üstün bir gayret göstererek insan ilişkilerini düzenlemeye ve güçlendirmeye çalışır (Aldoğan, 2018).

Güçlendirme yaklaşımı temelde birey için sosyal hizmet uzmanı olarak süreci tek başına yürütmek değil bireyi de sürece dahil ederek birlikte istenen hedeflere ulaşma bakış açısını kabul eden bir yaklaşımdır ve sosyal hizmet perspektifinden olmazsa olmaz bir konumda değerlendirilmektedir. Güçlendirme yaklaşımını benimsemeyen bir sosyal hizmet müdahalesi, mesleğin özüyle örtüşmeyecek ve müracaatçıların dahil olmadığı süreçte edilgen bir duruma getirmekten uzağa götüremeyecektir. Müracaatçı sistemi, mücadele ettiği problemlerden ayrılmak için harekete geçen birincil faktör olmalıdır. Müracaatçı için müdahale geliştirmek yerine müracaatçı ile nihai sonuca ve amaca ulaşmayı istemek her zaman önceliklendirilmelidir (Erbay, 2019).

1.16. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Güçlendirme Yaklaşımını Benimsemesi

Güçlendirme yaklaşımının sosyal hizmet uygulamalarının gelişiminde hangi adımlar atıldıktan sonra ele alındığı önemli bir noktadır. Güç kavramı ve müracaatçı sisteminin problemlerine etkisi, özellikle 1970’li yıllarda sosyal hizmetin odağında bulunmuştur. Bu duruma ek olarak toplumun sahip olduğu güç kaynaklarını ve eşitsizliklerini müracaatçıların farkına varmasını ve gerektiğinde bu odaklara karşı mücadele etmesi fikri ağır basmıştır. Bu tarz bir gündem, beraberinde güçlendirme yaklaşımını getirmiş ve bu felsefi temel, uygulamada karşılığını bulmuştur. Müracaatçı sisteminin hem uygulama aşamasında kendi kararını veriyor olması hem de uygulama tamamlandıktan sonraki süreçte yaşama ilişkin kendi kararlarını alabilmesinin sağlanması temel hedeftir. Bununla birlikte müracaatçıların kendi kaderini tayin hakkı, hayatlarını tehlikeye sürüklemelerine müsaade etmemelidir. Burada oldukça hassasiyetle üzerinde durulması gereken bir durum söz konusudur. Dengenin sağlanması sosyal hizmet uzmanına düşmektedir (Erbay, 2019).

Derinlemesine yapılan görüşmelerden elde edilen verilerden hareketle, katılımcı olan uzmanların en az lisans düzeyinde aldıkları eğitimle teorik olarak kavradıkları ve mesleki çalışmalarında uygulamaya koydukları güçlendirme yaklaşımını, afet bölgesinde yürüttükleri çalışmaların birçoğunda da benimsediklerini ve bu kapsamda afetten etkilenen birey ve toplumun iyileşmesinde bir araç olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Hatta çoğu katılımcının da ifadelerinden anlaşıldığı üzere kendilerinin de depremden etkilenen bireyler olmasının empatik düşünme becerilerini, dayanışma duygusunu ve destekleyici davranış kalıplarının günlük hayatta daha fazla yer tutmaya başladığını keşfettikleri ve bu etkinin depremin üzerinden yaklaşık iki yıl geçmiş olmasına rağmen devam ettiğinin gözlemlendiği aktarılmaktadır.

2. GEREÇ ve YÖNTEM

2.1. Araştırma Tasarımı

Araştırma kapsamında; sosyal hizmet bakış açısı ile deprem bölgesinde yürütülen psikososyal destek faaliyetleri değerlendirildiğinde yaşanan felaketin depremden etkilenenler üzerinde fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel, manevi etkilerinin anlaşılması ve Adıyaman İli'nde görev almış sosyal hizmet uzmanlarının değerlendirilmesiyle önemli çıktılar elde edilmektedir. Sosyal hizmet uzmanların deneyimlerini derinlemesine incelemek amacı ile fenomenolojik desen kullanılmıştır.

Araştırılan olgunun içinde doğrudan yer alan katılımcılar yani sosyal hizmet uzmanlarının deneyimlerine ulaşmak ve bu deneyimlerden yola çıkarak anlamlı bir bütün oluşturmak amacı ile nitel bir yaklaşım belirlenmiştir. Katılımcıların kendi bakış açıları ile çalışmaya sağladıkları katkılar verilerin toplanması ve analiz edilmesi esasına dayanmaktadır. Bu çalışmada sosyal hizmet uzmanlarının afet sonrası sağlanan psikososyal müdahale süreçlerine ilişkin; değerlendirmeleri, karşılaştıkları güçlükler ve hizmet sunumundaki dinamikleri anlayarak çözüm önerileri sunmak hedeflenmiştir.

Bu çalışmanın ve yürütülen araştırmanın çıkış noktası 6 Şubat 2023 Depremleri'nden etkilenen ve afet bölgesinde psikososyal destek çalışmalarına katkı sağlamış bir sosyal hizmet uzmanı olarak yürütülen süreçlerde meydana gelen aksaklıkların en aza indirilmesi, hazırda var olan ve afetlerde sosyal hizmet uygulamalarının geliştirilmesi ve toplumun güçlenmesi adına yürütülen faaliyetlerin daha nitelikli hale getirilmesine yönelik önerilerin sahada görev alan sosyal hizmet uzmanları ile yapılan görüşmelerle elde edilerek araştırma kapsamında sunulmasıdır.

Bu bağlamdan ve araştırmanın amaçlarından yola çıkılarak araştırmanın soruları 4 tema altında aşağıdaki gibi formüle edilmiştir:

Afetlerde görev alan sosyal hizmet uzmanının psikososyal destek hizmeti sağladığı topluluğun deneyimlediği çok yönlü etkileri olan ve yaşanan deprem sonrası afetten etkilenenlerde meydana gelen bilişsel, duyuşsal ve tinsel boyuttaki değişimleri aynı zamanda fiziksel ve sosyal anlamda toplumsal yapıyı nasıl etkilediğini değerlendiklerini anlamaya yönelik görüşmeler yapılmıştır.

İkinci bölümde Sosyal hizmet uzmanının afetlerde sosyal hizmet uygulamaları kapsamında deprem bölgesinde bizzat yürüttükleri çalışmaların neler olduğunu anlamaya aynı zamanda bilgi ve uygulama biçimlerini ve etkisini nasıl değerlendirdiklerinin incelendiği bir bölüm oluşturulmuştur.

Gerçekleştirilen müdahale süreçlerinin hayata geçirilmesini etkileyen ve ortaya çıkan güçlüklerin yine derinlemesine değerlendirilmesine yer verilmektedir. Ve son olarak uygulamaların ve sağlanan psikososyal destek hizmetlerinin daha nitelikli hale getirilmesi adına sosyal hizmet uzmanlarının; mikro, mezzo ve makro boyutta önerilerine yer verilmektedir.

2.2. Katılımcıların Belirlenmesi ve Özellikleri

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 6 Şubat 2023 Depremleri sonrasında Adıyaman ilinde psikososyal destek hizmetleri sunan sosyal hizmet uzmanları oluşturmuştur. Katılımcılar, afet sonrası sahada aktif olarak çalışan ve depremde etkilenenlere psikososyal destek sağlayan uzmanlardır.

Katılımcıların seçimi için amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, araştırma sorularına en uygun bilgiyi verebilecek katılımcıların belirli kriterlere göre seçilmesini sağlar (Patton, 2002). Bu çalışmada, katılımcıların aşağıdaki kriterlere göre seçilmeleri sağlanmıştır:

- Adıyaman İli'nde, 6 Şubat 2023 Depremleri sonrasında psikososyal destek hizmeti sunmuş olmak,
- Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği üyesi olmaktır.

Bu araştırmaya katılan toplam 20 sosyal hizmet uzmanının %55'i kadın, %45'i ise erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında, %5'inin 20-24 yaş aralığında, %85'inin 25-30 yaş aralığında ve %10'unun ise 31 yaş ve üzeri olduğu belirlenmiştir.

Eğitim düzeyleri incelendiğinde, katılımcıların %85'inin lisans, %5'inin ön lisans ve %10'unun yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir.

Çalışma kurumları açısından değerlendirildiğinde, uzmanların %20'sinin sivil toplum kuruluşlarında, %80'inin ise kamu kurumlarında görev yaptığı tespit edilmiştir.

Mesleki deneyim süreleri açısından bakıldığında; katılımcıların %35'inin 1-3 yıl, %25'inin 3-5 yıl, %20'sinin 5-10 yıl ve %20'sinin 10 yıl ve üzeri deneyime sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Deprem sonrası yürütülen çalışmalarda görev alma biçimlerine göre uzmanların %50'si saha odaklı, %20'si kurum odaklı, %30'u ise hem saha hem kurum temelli görev üstlenmiştir. Ayrıca, afet sonrasında ilgili sahada görev alma süreleri incelendiğinde; %5'inin 3-6 ay, %20'sinin 6 ay-1 yıl, %25'inin 1-2 yıl görev yaptığı ve %50'sinin ise hâlen görevine devam ettiği tespit edilmiştir.

Tablo 3: Katılımcı Bilgileri Tablosu

Kategori	Alt Kategori	Yüzdelik (%)
Cinsiyet	Kadın	55%
	Erkek	45%
Yaş Dağılımı	20-24 yaş	5%
	25-30 yaş	85%
	31 yaş ve üzeri	10%
Eğitim Durumu	Ön lisans	5%
	Lisans	85%
	Yüksek lisans	10%
Çalışma Kurumu	Sivil toplum kuruluşu	20%
	Kamu kurumu	80%
Mesleki Deneyim Süresi	1-3 yıl	35%
	3-5 yıl	25%
	5-10 yıl	20%
	10 yıl ve üzeri	20%
Afet Sonrası Görevlendirme Yeri	Saha odaklı	50%
	Kurum odaklı	20%
	Saha + Kurum temelli	30%
Afet Sonrası Görev Süresi	3-6 ay	5%
	6 ay - 1 yıl	20%
	1-2 yıl	25%
	Hâlen görevde	50%

Katılımcılara yönelik etik ilkeler doğrultusunda bilgilendirilmiş onam formu imzalatılmış ve gizlilikleri korunmuştur. Katılımcılar, araştırmaya katılım konusunda tamamen gönüllü olup, istedikleri zaman görüşmelerden çekilebilecekleri konusunda bilgilendirilmiştir. Yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizi ile psikososyal destek hizmetlerinin krize müdahale kapsamında yürütülen çalışmalar içindeki önemi ve bu önemli katkının bizzat uygulayıcıları tarafından değerlendirilmesi sağlanmıştır.

2.3. Veri Toplama Sürecinde Araştırmacı Notları

Bu bölümde afetlerde psikososyal destek alanında araştırmacı olmaya ilişkin deneyimler ve görüşmelerden elde edilen gözlemler paylaşılmıştır. Bu araştırmanın verileri 6 Şubat 2023 deprem felaketlerinden yaklaşık iki yıl sonra 15.11.2024-15.12.2024 tarihleri arasında toplanmıştır. Veri toplamak için Adıyaman İli'nde Psikososyal Destek Çalışmalarına katılan ve bu kapsamda çalışmalar yürüten sosyal hizmet uzmanları ile gerçekleştirilen görüşmeler; Adıyaman Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nde ve dış alanda katılımcıların uygunluk durumları gözetilerek yapılmıştır. Katılımcıların, araştırmacıya her türlü kolaylığı, görüşme için uygun ortamı sağlamaya olan desteği, ayrı oda/konteyner imkanı verilmeye çalışıldığı görülmüştür. Adıyaman SHUDER Yönetimi de katılımcıların belirlenmesinde büyük bir destek sağlamıştır. Sahada görev alan sosyal hizmet uzmanlarının büyük çoğunluğunun depremlerden etkilenmiş olması nedeni ile bu süreçteki deneyimlerini paylaşacak olmaya istekli olduklarını ve araştırmanın konusu bakımından da bu tür bir çalışmanın gerçekleşmesinden ve katılımcı olarak dahil olmaktan memnun olduklarını sıklıkla dile getirmiştir.

Depremi üzerinden yaklaşık iki yıl gibi bir süre geçmesine rağmen bir çok alanda eksiklikler gözlemlediklerini, bir meslek elemanı olarak bu süre içinde gerçekleştirdikleri çalışmaların çok farklılaştığını ve görüşmelerde yer alan sorular değiştikçe geçen zamanda gerçekleştirdikleri çalışmalarını hatırladıklarını, sahada yürüttükleri çalışmalara olan katkılarının kendilerini motive ettiğini, tüm olumsuzluklara rağmen insanların hayatlarına hassasiyetle temas ettiklerini ve sosyal hizmet mesleğinin değerini hem içten hissettiklerini hem de sahada depremden etkilenenlerin geri dönüşleriyle bir kere daha anladıklarını belirtmişlerdir. Yürütülen çalışmaların bakanlıklar tarafından da bu tür araştırmalarla değerlendirilmesi gerektiğini ve görüş ve düşüncelerinin politikaların geliştirilmesinde olumlu katkılar sağlayabileceğini belirtmişlerdir.

Psikososyal müdahale araçlarının uygulanması ve verimliliğinin değerlendirilmesine yönelik sorulan sorularda uzmanların birbirinden farklı birçok amaçla sahada görev aldığı öğrenilmiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nde görevli olan katılımcıların ekip lideri olarak karar verici rollerinin gelişmesine katkı sağlayan çalışmaları deneyimledikleri öğrenilmiştir. Katılımcılar bu yönlerinin de olağan zamanlarda değerlendirilmesinin önünün açılmasını istediği gözlemlenmiştir.

Görüşmeler esnasında objektif ve tarafsız bir araştırmacı olmak adına katılımcıları yönlendirici biçimde soruların sorulmasından kaçınılmıştır. Ancak aynı zamanda araştırmacının da depremden etkilenen bir sosyal hizmet uzmanı olması nedeni ile katılımcılar tarafından anlatılan sarsıcı olaylar hüzne sebep olmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğunun gündelik yaşamlarını etkileyecek düzeyde unutkanlık sorunu yaşıyor olmalarını, evli olan katılımcıların aile dinamiklerinin zarar gördüğünü ve Adıyaman’da depreme yakalanan insanların yalnız ve sahipsiz bırakıldığını, hizmetlerin ulaştırılmasında büyük zorluklar yaşadıklarını ifade etmeleri dikkat çekmiştir.

Katılımcıların bazılarının ses kaydının alınmasını istememesi ve çekingen davranması, bazı katılımcılar ile kararlaştırılan zaman aralıklarında görüşmenin gerçekleştirilememesi gibi zorluklarla karşılaşmıştır.

2.4. Veri Analizi Yöntemleri

Bu araştırmada, katılımcıların afet sonrası psikososyal destek hizmetlerine ilişkin deneyimlerini derinlemesine anlamak için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırmacının belirli bir konu hakkında rehberlik ettiği ancak katılımcının kendi deneyimlerine dayalı detaylı yanıtlar verebileceği bir veri toplama aracıdır (Patton, 2002). Bu yöntem, katılımcıların özgün ve derinlemesine görüşlerini ortaya koymalarına olanak tanımaktadır.

Görüşme formu, literatür taraması ve uzman görüşlerinden ve araştırmacının deprem görevlendirmeleri kapsamında yürüttüğü psikososyal destek faaliyetlerinden faydalanarak hazırlanmıştır. Formda, sosyal hizmet uzmanlarının afet sonrası müdahale sürecinde yaşadıkları güçlükler, sağlanan psikososyal destek hizmetlerinin etkinliği, müdahale sürecinde karşılaşılan engeller ve önerilen iyileştirmeler gibi konulara yer verilmiştir. Görüşme soruları, katılımcıların özgürce ve şeffaf biçimde düşüncelerini ifade edebilmesi için açık uçlu sorular şeklinde tasarlanmıştır.

Toplamda 20 sosyal hizmet uzmanı ile yapılan görüşmeler, yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin her biri ortalama 45-60 dakika sürmüştür. Görüşmeler sırasında, katılımcıların gizliliği ve mahremiyetine saygı gösterilmiş, tüm veriler sesli ve yazılı kayıt altına alınarak toplanmıştır. Ses kayıtları, görüşmelerin doğruluğunu sağlamak ve verilerin eksiksiz bir şekilde analiz edilebilmesini temin etmek amacıyla yapılmıştır.

20 katılımcı ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşme transkripsiyonlarının Maxqda-2020 programıyla kodlanması neticesinde çalışmanın kod sistemi oluşmuş ve araştırma bulguları analiz edilmiştir.

Görüşmelerin tamamlanmasının ardından, ses kayıtları metne dökülmüştür. Verilerin detaylı şekilde analizi için katılımcıların gizliliği korunarak, transkriptlerde yalnızca anonimleşmiş kodlar kullanılmıştır.

Transkriptler okunduktan sonra, veriler üzerinde kodlama yapılmıştır. Kodlamalar, verilerdeki önemli ifadelerin, olayların veya kavramların belirlenmesi işlemidir. Bu aşamada, her bir görüşmeden alınan verilerde yer alan belirgin ifadeler ve anlamlar kategorilere ayrılmıştır. Bu aşama özellikle bulguların doğru biçimde aktarımı için önemlidir.

Kodlama süreci tamamlandıktan sonra, benzer kodlar birleştirilerek ana temalar oluşturulmuştur. Bu temalar, sosyal hizmet uzmanlarının afet sonrası deneyimlerini ve psikososyal destek hizmetlerine dair görüşlerini yansıtmaktadır. Temalar, araştırma soruları doğrultusunda anlamlı bir şekilde yapılandırılmıştır.

Belirlenen temalar daha derinlemesine incelenmiş ve alt temalar oluşturulmuştur. Örneğin, “psikososyal destek hizmetlerinin etkililiği” teması altında, “toplumsal dayanışma” ve “uzmanın afet deneyimi” gibi alt temalar ortaya çıkmıştır. Bu alt temalar, katılımcıların farklı bakış açılarını daha ayrıntılı bir şekilde yansıtmak amacıyla kullanılmıştır.

Tematik analiz ile elde edilen bulgular, araştırma soruları doğrultusunda yorumlanmış ve literatürdeki ilgili teorilerle karşılaştırılmıştır. Verilerin analizinden elde edilen bulgular, afet sonrası psikososyal destek hizmetlerinin etkinliğini ve karşılaşılan zorlukları ortaya koymaktadır. Çalışmada en az 50 kez tekrar eden kodlardan oluşan kod bulutu şekil 1.1’de yer almaktadır.

Şekil 1. En az 50 kez tekrar eden kod bulutu

Şekil 1.1.’den de anlaşılacağı üzere ‘deprem, destek, psikososyal’ kelimeleri en çok kodlanan ifadeler arasında yer almaktadır. Araştırmada bu bağlamda üzerinde durulan teorik bilgilere ve sahadaki pratik anlamını anlamaya yönelik aktarım yapılacaktır.

Araştırma bulgularının katılımcıların deneyimlerini doğru bir şekilde yansıtıp yansıtmadığını anlamak amacı ile verilerin yalnızca görüşmelerle değil, katılımcıların deneyimlerini daha iyi yansıtabilmek için farklı açılardan değerlendirilmiştir. Nitel araştırmalarda güvenilirlik, araştırmanın tekrarlanabilirliğini ifade eder. Bu çalışmada, verilerin güvenilirliğini sağlamak için sürekli karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Görüşmeler sırasında elde edilen veriler sürekli olarak karşılaştırılarak tutarlılık sağlanmıştır.

Araştırmacının kişisel görüşlerinin araştırma sürecini etkilememesi için yansızlık sağlanmıştır. Araştırma sürecinde, elde edilen verilerin ve sonuçların sadece uzmanların görüşlerine dayandırılması amacı ile önyargılardan kaçınılmıştır. 15 Kasım-15 Aralık 2024’te Adıyaman’da araştırma çalışması yürütülmüştür.

2.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma, bazı sınırlılıklarla karşılaşmıştır ve bu durum sonuçların yorumlanmasında dikkate alınmalıdır. Araştırmanın sınırlılıkları şu şekildedir:

Araştırma, yalnızca Adıyaman İli’ndeki sosyal hizmet uzmanları ile yapılmıştır. Bu durum, bulguların yalnızca bu bölgedeki psikososyal destek hizmetlerine dair geçerliliğiyle sınırlıdır. Çalışmanın daha geniş bir coğrafyada yapılması, farklı bölgesel koşulların etkilerini incelemek adına faydalı olabilirdi.

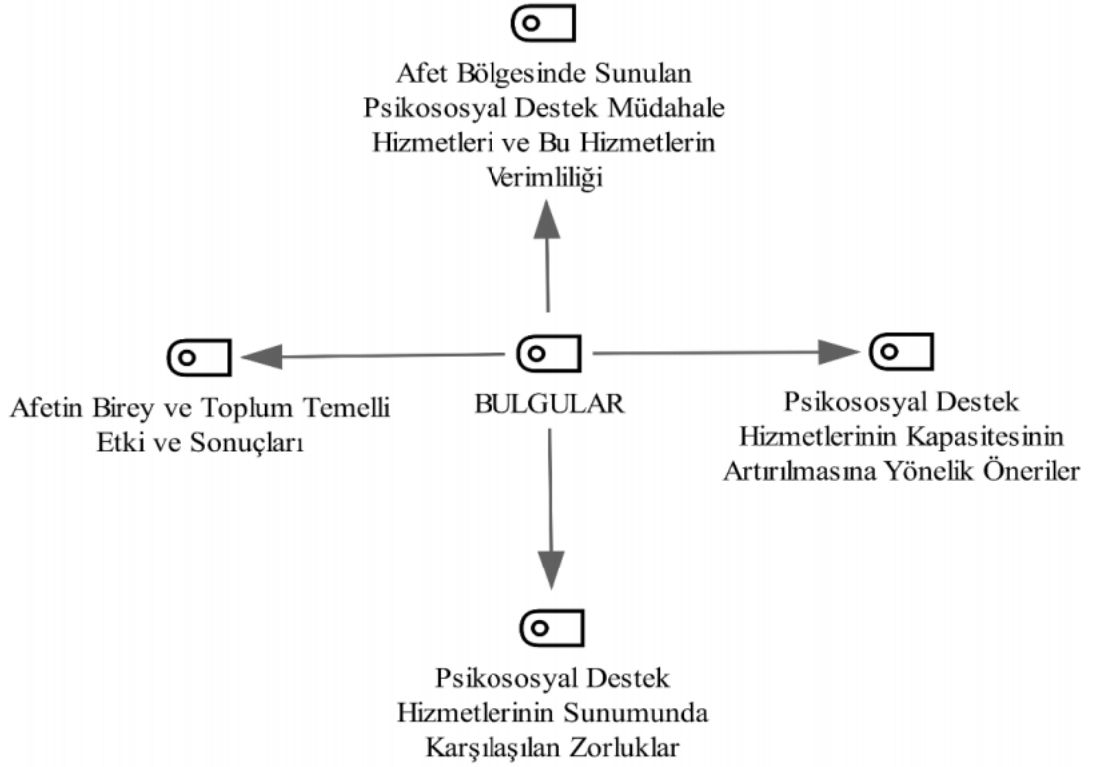
Veri toplama süreci, belirli bir zaman diliminde yapılmıştır. Bu zaman kısıtlaması, daha fazla katılımcı ile görüşme yapmayı ve farklı zaman dilimlerinde veri toplamak için daha fazla fırsat yaratmayı engellemiştir. Bu da araştırmanın daha geniş bir perspektifle değerlendirilmesini kısıtlamıştır.

Görüşmelerin genellikle 45-60 dakika arasında yapılması ve çalışılan kurumda gerçekleştirilmesi, bazı katılımcıların daha derinlemesine açıklamalar yapmalarını engelleyebilmiştir. Görüşme sırasında araştırmacının soruları ve yaklaşımı, katılımcıların yanıtlarını etkileyebilmektedir. Bu etkiyi en aza indirmek için araştırmacı, verilerin yorumlanmasında dikkatli olmuş katılımcıların özgün bakış açılarına olabildiğince odaklanmıştır.

Çalışmaya katkı sağlayan katılımcıların birçoğunun da depremlerden etkilendiği bilinmektedir. Uzman olarak çalışmaya katkı sağlamayı isteyen ancak alanda görev almış profesyonellerin ve gönüllülerin sahadan ayrılmış olması nedeni ile iş yoğunluklarının arttığı ve bu sebeple çalışmaya dahil olamayan uzmanların olması yine bu çalışmanın sınırlılıkları arasında gösterilebilir.

3. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın bulguları dört ana tema etrafında toplanmıştır. Araştırma sorularının her biri için deprem sonrası sunulan psikososyal destek hizmetlerinin uygulayıcı olarak sahada görev alan sosyal hizmet uzmanları tarafından nasıl değerlendirildiğini anlamaya yöneliktir. Araştırmanın soruları bağlamında ulaşılan temalar ve temaların ortaya çıkmasında etkili olan kod ve kategoriler görülmektedir. Ve her bir tema ve bu temalara bağlı alt temalara ilişkin bulgular ayrıntılarıyla aktarılmıştır.

Şekil 2. Bulgular Hiyerarşik Kod Modeli

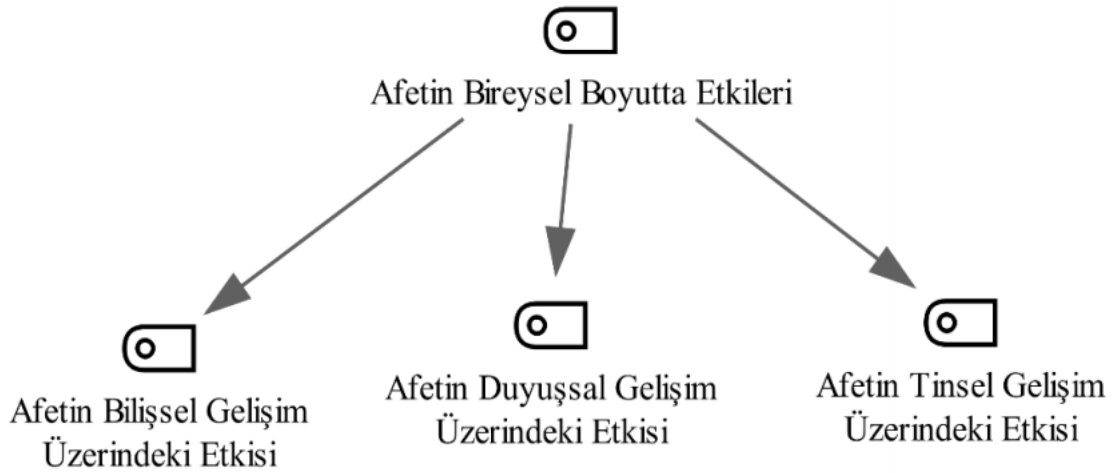
3.1. Afetin Birey ve Toplum Temelli Sonuç ve Etkileri

Çalışmanın bu bölümünde afetten etkilenenlerin gelişim boyutlarında ve şehirde meydana gelen değişimin sosyal hizmet uzmanları tarafından değerlendirilmesi gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda afetin bireysel boyutta meydana gelen etkilerinin anlaşılması adına bilişsel, duyuşsal ve tinsel boyutta etki değerlendirilmesi konu alınmıştır.

Yine aynı tema altında depremin toplumsal anlamda meydana getirdiği etkileri, sosyal boyutta ve şehir yapısı üzerindeki etkileri başlığı ile derinlemesine aktarılmıştır.

3.2. Afetin Bireysel Boyutta Etkileri

Sosyal hizmet uzmanlarının, afetten etkilenen insanların; bilişsel, duyuşsal ve tinsel gelişimlerinin depremden önce ve sonrasında nasıl etkilendiğine yönelik değerlendirmelerine yer verilmiştir.

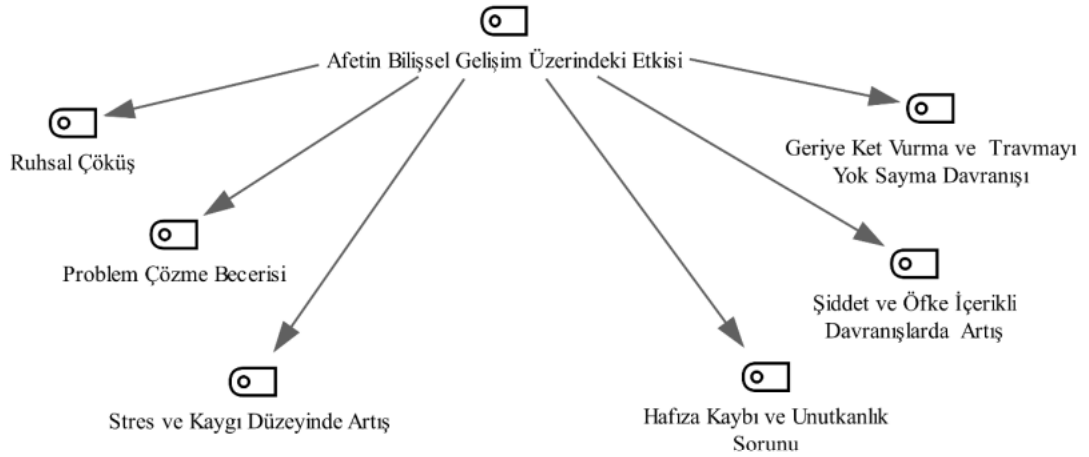

Şekil 3. Afetin Bireysel Boyutta Etkileri - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli

Yaşamın ilk anlarından itibaren bireyler farklı gelişim evrelerinden geçmektedir. Bu süreçte bireylerin gelişimi elbette yalnızca biyolojik değişimlerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda çevresel faktörler, kültürel etkileşimler ve bireysel deneyimlerin etkisiyle şekillenir. Bu bölümde, bireyin gelişimsel boyutlarının deprem sonrası yaşadığı değişimin katılımcılar tarafından değerlendirmesi incelenecek ve her bir boyutun, bireyin yaşamındaki etkileri ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

3.3. Bilişsel Boyutta Etkileri

Afetlerin insanlar üzerinde bilişsel gelişim boyutunda yarattığı etkilerin sosyal hizmet uzmanları tarafından değerlendirilmesi ile; problem çözme becerisinin zayıflamasına, hafıza ve unutkanlık sorununa ve ruhsal anlamda çöküş yaşanmasına neden olduğu öğrenilmiştir. Depremden etkilenen insanların stres ve kaygı düzeyinde ve buna bağlı olarak şiddet ve öfke içerikli davranışlarında artış meydana getirdiği belirtilmiştir.

Şekil 4. Afetin Bilişsel Gelişim Üzerindeki Etkisi Hiyerarşik Kod Modeli

Afetten etkilenenlerin bilişsel gelişim düzeyinde meydana gelen değişimleri sosyal hizmet uzmanlarının değerlendirmelerinden hareketle özellikle bu alanlarda yaşandığını anlaşılmıştır. Sosyal hizmet uzmanları araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde özellikle kendilerinin de unutkanlık düzeylerinde azımsanamayacak düzeyde artış olduğunu belirtmiştir.

Özellikle unutkanlığın artış gösterdiği, gündelik yaşam aktivitelerini ciddi düzeyde etkileyecek seviyelere ulaşabildiği belirtilmiştir. Bunun yanında uzmanlar da isim hatırlama, adres bulma gibi sorunlar yaşadıklarını sıklıkla ifade etmiştir.

Aşağıda bu konuda katılımcılardan birinin düşüncelerine yer verilmiştir.

‘Depremden bu yana bir buçuk yıl mı iki yıl mı geçti üzerinde çok durup düşünmedik yani. Ama çoğu kişide unutmayla alakalı ciddi sorunlar yaşanıyor. Yıllarca insanların sokaklarını, caddelerini bildiği bir şehirde bomboş, ıssız arazilere dönüşmesi de insanlardan bir şeyler koparıp götürdü aslında. Bu bilişsel olarak da etkiledi insanları ve en çok da unutma ve geçmiş anıları hatırlama şeklinde kendini gösterdiğini düşünüyorum’ (Katılımcı-1).

Yaşanan afetin ardından yaşanan ruhsal çöküşün toplumun genelini sardığını ve bu sorunun derin etkiler yarattığı görülmektedir. Yine bu başlık altında katılımcılardan birinin katkısı aktarılmaktadır:

‘Birey çevresi içerisinde değerlendirildiğinde beraber kaldığı yakınının sabaha doğru artık yanında olmayışı ve tamamen yok oluşuna şahit olması bireyin tamamen çöküşüne sebep olmuştur. Hayata dair hayalleri, hedefleri olan birtakım insanların bunları ölümün

soğuk yüzüyle karşılaşması gibi.. Burada yaşanan dehşet verici ölümler insanları etkiledi'(Katılımcı-2).

Problem çözme becerisi de yine afetten etkilenenlerin yaşanan travmatik durumla bağlantılı olarak yerini 'hareketsizlik' diye açıklanan soruna bırakmıştır. Umutsuzluk ve bireylerin kendi kaderini tayin hakkı düşüncesi zayıflamışken, olaylara bakış açıları daha negatif ve dar hale gelmiştir. Bireylerin stres ve kaygı düzeyinde meydana gelen artış katılımcılar tarafından aşağıdaki gibi değerlendirilmektedir.

'En basitinden gece insanlar hiçbir şey yokken uyurken birden fırlayıp uyanabiliyorlar veya oturduğu yerde başı dönüyormuş gibi hissedilenler, her an deprem oluyor korkusu, endişesi yaşayanların sayısı oldukça fazla..'(Katılımcı-3).

Geleceğe dair umutlarının yerini belirsizliğe ve bu nedenle kaygıya bıraktığını bu sorunun hem psikososyal destek sağlanan afetten etkilenenler için hem de depremden etkilenen uzmanlar için büyük bir problem olduğuna yapılan görüşmelerde katılımcılar tarafından sıklıkla atıfta bulunulmuştur.

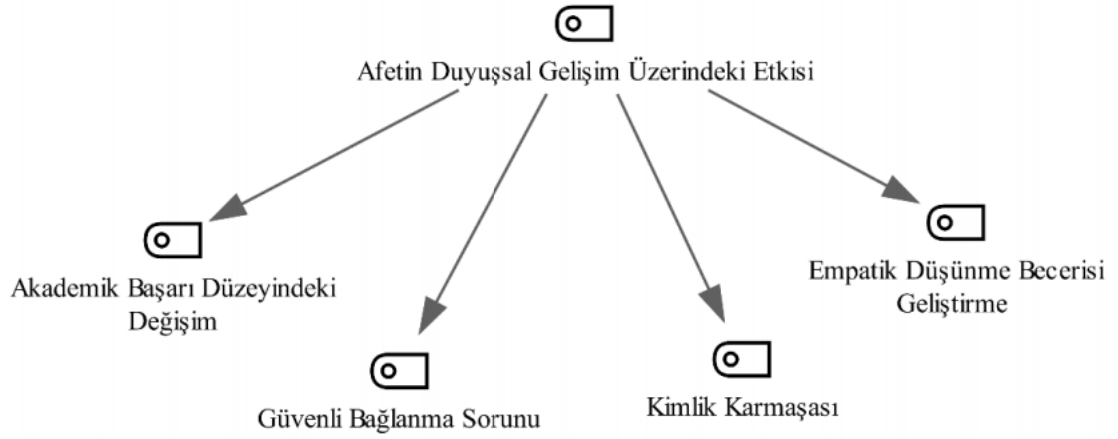
Öfke sorunu yaşayan bireylerin sayısının ve öfke düzeyinin arttığı belirtilmiştir. Ortak yaşam alanlarında, ikili ilişkilerde kendini gösterdiği belirtilmiştir. Bu konu hakkında bir katılımcı yorumu:

'Adıyaman 'huzur ve barış şehri' olarak anılıyordu. Ama depremden sonra Thomas Hobbes'un 'insan insanın kurdudur' sözünü sanki gerçekmişçesine yaşıyoruz. Adıyaman'da insanların davranışlarında çok ciddi olumsuzluklar fark ettim. Yani tabii depremin etkisiyle insanlardaki öfke patlamaları, yaşanan stresler, depremin yol açtığı temel fizyolojik ihtiyaçların karşılanamaması gibi durumlar insanlar üzerinde ciddi bir stres etkisi oluşturdu. Trafik kazalarının bile arttığını ve sonrasında tartışmalar yaşandığını biliyoruz..'(Katılımcı-5).

Bu bölümde afetin bireysel anlamda farklı gelişim boyutları ile afetten etkilenenlerin sosyal hizmet uzmanları tarafından bilişsel gelişiminin nasıl etkilendiğini belli başlıklar altında incelenmiştir.

3.4. Duyuşsal Boyutta Etkileri

Sosyal hizmet uzmanlarının, meydana gelen depremlerin insanların duyuşsal gelişimi üzerindeki etkilerini nasıl değerlendirdiği açıklanmıştır.

Şekil 5. Afetin Duyuşsal Gelişim Üzerindeki Etkisi - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli

Sosyal hizmet uzmanları, saha çalışmaları kapsamında temas kurdukları bireylerin duyuşsal gelişim düzeylerini ise akademik başarı düzeylerinin değişimi, güvenli bağlanma kimlik karmaşası ve son olarak sıklıkla empati başlıkları altında değerlendirmiştir.

Afetten etkilenenlerin akademik başarılarının hem çevresel etkenler hem de psikolojik güçsüzlükleri nedeni ile özellikle çocuklarda ciddi olumsuz etkiler yarattığı belirtilmiştir. Konteyner kent gibi ortak yaşam alanlarında yeterli alanın olmayışı, okula ulaşımın güçleşmesi ve en başta akran/arkadaş kaybı nedeni ile düşüş yarattığı belirtilmektedir. Geleceğe dair umutların azalması nedeni ile ders başarısında düşüşün çok açık şekilde gözlemlendiği aktarılmıştır. Katılımcılardan birinin bu konu hakkında görüşüne aşağıda yer verilmektedir:

‘Çocukların kapalı bir alana girme konusunda korku yaşamaları ve eğitime verdikleri aradan ötürü okula gitmek istememeleri, annelerin de olası bir afet durumunda çocuklarına yetişemeyeceklerini düşünmelerinden dolayı çocuklarını okula göndermede çekingen davranmaları gibi nedenle çocukların akademik başarısı ve okula devam motivasyonunda azalma yaşanmıştır’ (Katılımcı-11).

Güvenli bağlanma konusunda da bireylerin afetin ardından yaşadığı güçlükler hakkında katılımcıların ortak fikrinin bağlanma ve güvenli bağlanma anlamında güçlüklerin yaşandığı belirtilmektedir. Katılımcılardan biri;

‘Bu duyuşsal problemler sadece deprem anında değil sonraki yapılanma süreci ve yaşanan belirsizliklerde de kendini gösterebilir. Bunlar; korku, kaygı, şok, inkar, öfke TSSB, depresyon, yetişkinlerde ve çocuklarda zedelenen güven ile birlikte güvenli yer bulma ve

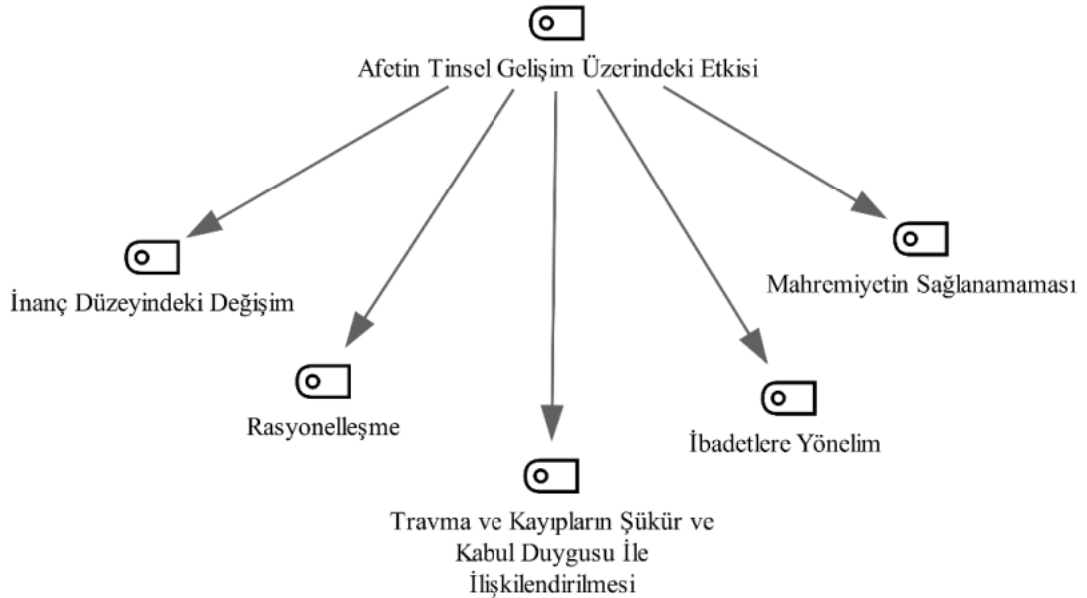
güvenli bağlanma ihtiyacı, ergenlerde kimlik karmaşası, aile içi gerilimin artması, stres aile içi bağlarının zayıflaması ya da çok fazla bağlanması, geleceğe karşı ümitsizlik gibi olumsuz durumlar ortaya çıkabilmektedir' cümlesi ile Katılımcı-2 sorunu özetlemiştir.

Travmatik yaşam olaylarının bireylerin benlik kavramını anlaması ve yorumlaması konusunda meydana getirdiği etkiye de dikkat çekilmektedir. Rol ve sorumlukların belirlenmesi, bireyin yaşamında kendisini nerede konumlandığına anlaşılmaması önemlidir.

Empati, duyuşsal gelişim boyutu altında katılımcılar tarafından değerlendirilmiştir. Empati kavramı için; bireylerin davranışlarını değerlendirirken onları doğru anlayabilmek adına karşımızdaki bireyin bakış açısı ile durumların veya davranışlarının değerlendirilmesi olarak tanımlanabilir. Deprem nedeni ile afetten etkilenenlerin empatik düşünme yetilerinin de etkilendiği bazı kişilerde bu düşünme biçiminin yerini tahammülsüzlüğe bıraktığı ve kimi zaman da normalden fazla empati kurulduğu yönünde değerlendirilme yapılmıştır.

3.1.2.3. Tinsel Boyutta Etkileri

Tinsel gelişim boyutunun değerlendirilmesinde; inanç düzeyi, rasyonelleşme, şükür ve kabul duygusu, ibadetlere yönelim ve mahremiyetin sağlanamaması başlıkları altında yoğunlaşmıştır.

Şekil 6. Afetin Tinsel Gelişim Üzerindeki Etkisi - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli

İnanç düzeyinin, bireylerin travmatik yaşam deneyimlerinin ardından farklı boyutlarda seyrettiği belirtilmektedir. Çalışmaya katkı sağlayan katılımcıların verdiği örneklerin toplumsal değişimleri aktarırken yürüttükleri çalışmalara kadın depremden etkilenenlerin

katılım oranının daha yüksek olduğu belirtmeleri dikkat çekmiştir. Araştırmacının afet bölgesinde aynı dönemde katılım sağladığı psikososyal destek çalışmaları ve kendi saha deneyimlerinden hareketle katılımcılardan bu bölümde özellikle kadınlar üzerindeki etkisini değerlendirmeleri beklenmiştir. Bu konu hakkında farklı katılımcıların yorumlarına aşağıda yer verilmektedir.

'Sosyokültürel yapıya baktığımızda var olan maneviyat olgusunun orta ve ileri yaştaki kadın bireylerde artış gösterdiğini erken yetişkin kadın bireylerde daha az artış gösterdiğini görmekteyiz' (Katılımcı-3).

'Adıyaman'da kadınlarla yaptığımız grup çalışmalarında beşeri etmenlerin onlar için önemini kaybettiği, kendilerine olan inançlarının arttığı ve manevi güçlerinin ortaya çıktığını düşündüklerini sıklıkla ifade ettiğini gördüm' (Katılımcı-7).

'Genel olarak Türkiye gibi geleneksel değerlerin ve dini inançların baskın olduğu bir toplumda, kadınların tinsel yaşantısı, toplumsal cinsiyet rolleri ve aile içindeki sorumluluklarla doğrudan ilişkilidir. Kadınların toplumda tinsel ve manevi gelişim düzeyleri, bazen toplumsal cinsiyet normları tarafından sınırlanabilir' (Katılımcı-11).

Rasyonelleşme, bu çalışmaya katkı sağlayan sosyal hizmet uzmanları tarafından yine farklı değerlendirilmiştir. Araçsal akıl, teknik olarak örgütlenmiş, amaçlardan çok araçlara ve ortaya çıkan sonuçlara odaklanan bir düşünce şekli olarak belirtilir. Bürokrasi ise bireylerin ikili ilişkilerinde rasyonelleşme ve resmileşme durumunun artış göstermesi ile açıklanan bir yaşam şekli olarak açıklanmaktadır. Muhakeme, resmileştirme, kayıt altına alma, inceleme ve kanunlarla olan sıkı ilişki de ortak noktalarını gösteren durumlar olarak aktarılabilmektedir (Başer ve Akçay, 2019). Bu konuda katılımcıların değerlendirmeleri aşağıda belirtilmiştir;

'Tinselliği maneviyat, dini yaklaşım, ruhsallık olarak değerlendirdiğimde Adıyamanlı kadınların bir çoğunun dine olan bağlılığı daha çok muhafazakar bir tutumları varken depremden sonra gerek yaşam tarzlarının değişmesi gerekse yaşanan şeyi anlamlandırmakta zorlanmaları sebebiyle daha rasyonel bir yaklaşımları olduğunu gözlemledim' (Katılımcı-1).

'Ancak deprem gibi büyük felaketler, toplumsal rollerin ve normların sorgulanmasına neden olabilir. Kadınlar; özellikle tinsel gelişimlerinde, daha önce kabul edilen sınırları

aşarak, daha özgür ve kendilerine ait manevi alanlar oluşturma fırsatı bulabilirler'(Katılımcı-4).

Kayıpların ardından kabul aşamasında bireylerin sahip oldukları farklı bakış açıları nedeni ile yine farklı yorumlandığının gözlemlendiğine dair sosyal hizmet uzmanlarının tespitlerine yer verilmiştir.

'Dini yöntemlerle dayanıklılık geliştirenlerin daha kabullenici ve 'şükreden' bir tutumda olduğunu, daha gerçekçi ve hak temelli düşünen insanların ise öfke geliştirdiğini gözlemledim'(Katılımcı-2).

'Yaşanılan kayıpların bazı kadınlarda dini değerlerin artmasına yol açtığını ve bu yaşanan kaybın kabulünü tinsel yollarda gerçekleştirdiği gözlemlenmiştir'(Katılımcı-4).

Deprem nedeni ile yapılan saha çalışmaları ve görüşmelerde bireylerin farklı inanç düzeylerine sahip olduğu ve depremin ardından değişim gösterdiği gözlemlendiği öğrenilmiştir. İbadet konusunda da katılımcıların özellikle kadın depremden etkilenenlere yönelik tespitleri hakkında bilgi alınmıştır.

'Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kadınlar maneviyata önem vermektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri gereği maneviyatı koruma ve üstlenme rollerini benimsemişlerdir. Bu durum hane içindeki düzeni kurma dualar etme, ritüeller yapma şeklinde görülebilmektedir. Depremden sonra dini değerler ve maneviyat kavramının bazı kadınlarda artarken bazılarında ise azalmıştır. Yaşanılan depremle birlikte yaşamın anlamı ve varoluşsal sorunlar ortaya çıkmış ve bireylerin; Neden ben? Hayatımda neyi amaçlıyorum? Gibi sorgulamalar yaşandığı gözlemlenmiştir'(Katılımcı-2).

Mahremiyetin sağlanamaması halinde yine özellikle kadınlar özelinde daha büyük engeller ortaya çıkardığına dair ortak kanı olduğu anlaşılmıştır. Katılımcılardan biri bu sorunu şöyle özetlemiştir;

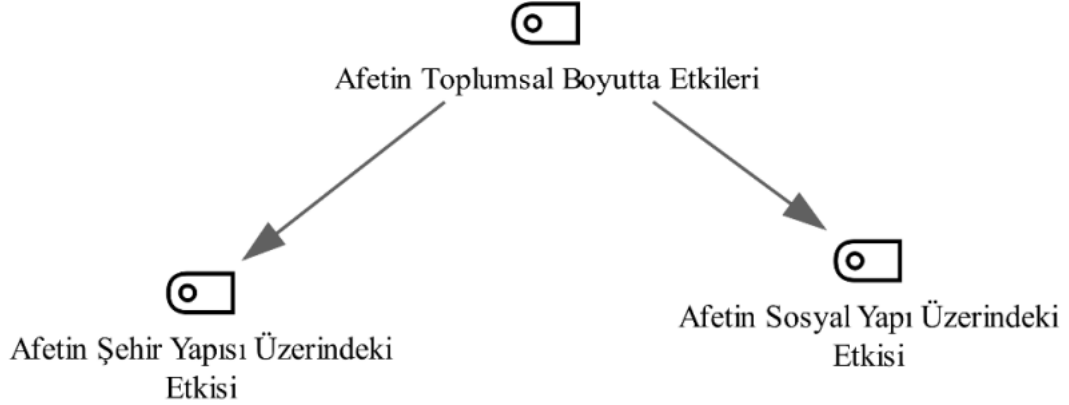
'İnsanlar konteynırlarda yaşamaya çalıştılar ve bu dar alanda yaşamının yükünü de en çok kadınlar yüklenmiş oldu. Dar bir alanda yemek yapmak, ev işleriyle uğraşmak kadınlar için çok daha zor oldu. Konteynırlardaki mahremiyet kadınlar için yine daha olumsuz bir durum oluşturdu'(Katılımcı-13).

Sosyal hizmet uzmanları deprem bölgesinde gerçekleştikleri psikososyal destek çalışmalarında özellikle toplu alanlarda mahremiyetin sağlanamaması nedeni ile birey ve ailelerin toplu yaşam alanlarında kendiliğinden oluşan ve benimsenen kuralların olduğunu

belirtmiştir. Depremden etkilenenlerin yaşadıkları kayıplar nedeni ile ölüm-yaşam ve yas sürecine ilişkin çok sayıda sorular sorulduğunu ve sorguladıkları belirtilmiştir.

3.1.3. Afetin Sosyal Boyutta Etkileri

6 Şubat 2023 Depremleri'nin ardından Adıyaman'da sosyal anlamda ve şehir yapısında meydana gelen değişime ve sosyal hizmet uzmanları tarafından yapılan etki değerlendirmesine yer verilmiştir.

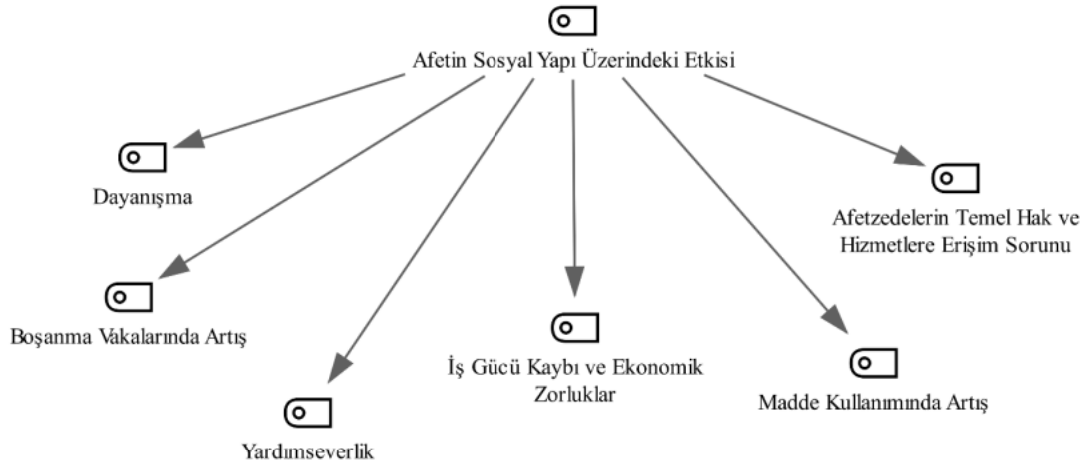

Şekil 7. Afetin Toplumsal Boyutta Etkileri - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli

Afetin toplumsal anlamda yarattığı etkiler iki başlık altında toplanmıştır. Öncelikle sosyal yaşamda yarattığı etkiyi anlamak ve sosyal hizmet uzmanlarının bakış açılarını çözümlemek adına yapılan görüşmelerden elde edilen veriler ile oluşturulan alt kodlar altında aktarılmıştır.

3.1.3.1. Sosyal Boyutta Etkileri

Sosyal boyutta etkilerinin anlaşılması adına yapılan görüşmelerden hareketle; dayanışma, yardımseverlik, boşanma, işgücü kaybı ve ekonomik zorluklar, madde kullanımı ve temel hak ve hizmetlere erişim başlıkları altında afetten etkilenenlerin içinde bulunduğu sosyal yapı ele alınmıştır.

Şekil 8. Afetin Sosyal Yapı Üzerindeki Etkisi - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli

Dayanışma motivasyonunun depremde etkilenenler arasında en yüksek seviyelere ulaştığı belirtilmiştir. Aynı zamanda depremde etkilenenlere yardım için farklı şehirlerden gelen insanların da bireylerin psikolojik anlamda güçlenmesinde önemli derecede katkı sağladığı üzerinde durulmuştur.

'Depremde ilk anından itibaren ülkemizin farklı şehirlerinden insanların buraya akın etmesi gerçekten çok farklı bir şey... Beni duygulandıran bir şey olmuştu bu. O dayanışma... Hani lafta söyleriz, bir bütünüz diye, bir dayanışmadan bahsederiz ama gerçekten canla başla, dışından tırnağından insanların arttırıp buraya yardıma koşması falan çok duygulandıran bir şeydi..' (Katılımcı -14).

Yardımseverlik başlığı altında afetten etkilenenlerin desteklenmesi adına önemli gelişmelerin yaşandığı belirtilmektedir. Bu konuda sosyal hizmet uzmanları kendilerine liderlik eden kişilerin yaklaşımlarının da çalışma motivasyonlarının diri kalmasında önemli katkısının olduğu vurgulanmıştır.

'İnanç olgusu toplumun psikolojik sağlamlık açısından daha dayanıklı olmasına ve yardımlaşma duygusunun artmasına vesile olmaktadır. Kişilerin afet olayının doğaüstü bir eylem olmasını kabullenerek daha hızlı mental revizasyon sağladığını görmekteyiz. Aynı zamanda depremi yaşayan bireyler arasında empati duygusu gelişebilmekte, toplumsal yardımlaşma ve dayanışma ağları kurulması önündeki motivasyon ve toplumsal dayanıklılık artabilmektedir. Bunun yardım etme motivasyonunu da artırdığını düşünmekteyim' (Katılımcı-6).

Depremde ikili ilişkileri ve aile kurumunu temelden sarsan etkilerinin gözlemlendiğine ilişkin uzman görüşleri aktarılmıştır. Bu başlık altında verilen bilgilerden hareketle çalışmaya

katkı sağlayan ve depremden etkilenen olan sosyal hizmet uzmanlarının da hizmet sağlanan diğer afetten etkilenenler ile benzer sorunları yaşadıkları öğrenilmiştir. Aile içi şiddet, ekonomik zorluklar ve işsizliğin artması ile insanların evliliklerini sonlandırma eğiliminde olduğu belirtilmiştir. Ve özellikle boşanma sürecinde olan kadınların ekonomik açıdan güçlük yaşadığını, boşanma sürecinin sonunda nafaka alamadığını ya da çok yetersiz bir miktar aldığını, çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılama noktasında yetersiz kaldığını, meslek hayatına katılımının sınırlı olduğu gözlemlendiği belirtilmiştir.

İş gücü kaybının da yine bireylerin sosyal yaşamları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu belirtilmiştir. Aşağıda bu konu özelinde farklı katılımcıların yorumlarına yer verilmiştir.

‘Adıyaman’ın 2024 yılında 603.634 nüfus verisine sahiptir. İnsan iş gücünün az olması şehrin gelişimini olumsuz etkilemekte olup iş göçünün çevre illere yapılmasını beraberinde getirmektedir. İŞKUR ile yapılan görüşmeler sonucu Adıyaman’da sadece tekstil fabrikasının etkin olduğu, her kesime hitap eden iş kollarının kısıtlı olduğu belirtilmiştir. Bireyler daha çok tarım işçiliği ile geçimini sağlayabilmektedir. Hali hazırda esnaf olarak geçimini sağlayan bireylerin ise depremin yıkıcı etkisi sebebi ile durağan hale gelmiştir. Bu durumun sonucunda diğer birçok koruma riskine zemin hazırlayan ekonomik yoksulluğun baş gösterdiği gözlemlenmiştir’ (Katılımcı-6).

‘Hizmet sektörünün üçüncü sırada yer almasının dez-avantajları depremden sonra gözlemlenebilir hale gelmiştir. Bunun yanında hizmet sektörünün yaygın olması da karşımıza sıklıkla çıkan yalnız ebeveyn ve yalnız kadın risk kodları altındaki bireylerin çalışma yaşamına dahil olmalarını güçleştirmektedir. Halk Eğitim Kursları ile konteyner alanlarında desteklenmeye çalışılan kadınlar için yüksek gelir getirici faaliyetlere yönelik sertifikalı ve iş garantili kurslar önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir’ (Katılımcı-17).

‘Zanaatla ilgili olan (terzi, marangoz, berber vb.) mesleklerde çalışan bireylerin deprem nedeniyle dükkanlarını ve dükkanların içindeki malzemelerini kaybetmeleri sonucunda işgücü kapasitesinde azalma meydana gelmiştir’ (Katılımcı-20).

Madde kullanımının da yine aile içi şiddet vakalarındaki artışa paralel olarak arttığı belirtilmiştir. Ayrıca konteyner kent alanlarında her kesimden insanın yaşamasından kaynaklı olarak etkileşimlerin artması, madde erişimini kolaylaşması buna bağlı olarak da madde kullanımının arttığı belirtilmiştir.

Temel hak ve hizmetlerin önündeki engellerin azaltılması adına gerçekleştirilen çalışmaların depremin hemen ardından önceliklendirilen başlıklardan biri olduğu

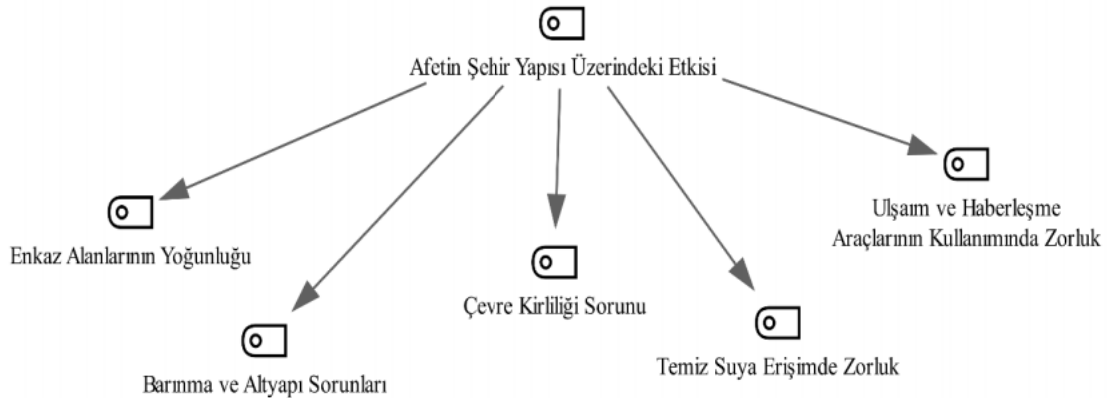
belirtilmektedir. Bireylerin beslenme, barınma, güvenlik ihtiyaçlarına yanıt verme adına sosyal hizmet uzmanlarının yürüttüğü psikososyal destek çalışmalarının hem de afetten etkilenenlerin bireysel girişimlerinin çoğunlukla olumsuz sonuçlandığı belirtilmiştir. Türkiye’de yaşayan ve depreme yakalanan yabancı uyruklu bireylerin ise bu dönemde daha dezavantajlı konumda oldukları aktarılmıştır. Katılımcılardan birinin bu konu hakkında yorumu aşağıdaki gibidir;

‘Depremden sonra yaşanan adres kaybı nedeniyle geçici koruma altındaki Suriyeli vatandaşların kimliklerinin pasife dönüşmesine ve temel hak ve hizmetlere erişilememesine neden olmaktadır’(Katılımcı-8).

Kimlik ve adres sorunu yaşayan yabancı uyruklu bireyler ve aileleri özelinde yapılan yönlendirmelerin de bu nedenle tam anlamıyla yanıt bulmadığı daha çok STK’lar tarafından yabancı toplulukların desteklendiğinin bilindiği öğrenilmiştir. Sosyal hizmet uzmanları, hem deprem bölgesine desteğe gelen diğer uzmanlar ile aralarında gelişen dayanışmaya hem de depremden etkilenen insanların birbirleri arasında oluşan dayanışmaya dikkat çekmiştir. Özellikle depremin ilk günlerinde bölgeye acil ihtiyaçların giderilmesi adına beklenen yardımların ulaşmaması nedeni ile yardımlaşma ve dayanışmanın öneminin anlaşıldığı belirtilmiştir.

3.1.3.2. Afetin Şehir Yapısı Üzerindeki Etkileri

Depremlerin şiddetine bağlı olarak şehir yapısı üzerinde önemli değişimler meydana gelmiştir. 6 Şubat 2023 Depremleri’nin Adıyaman İli’de yarattığı tahribatın fiziksel boyutunun betimlenmesi amacı ile katılımcılar tarafından değerlendirilen sorunlar; enkaz alanları, barınma ve altyapı sorunları, kirlilik, temiz suya erişimde zorluk ve haberleşme/ulaşım araçları başlıkları altında toplanmıştır.

Şekil 9. Afetin Şehir Yapısı Üzerindeki Etkisi - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli

Enkaz alanlarının boyutunun ve depremin şiddetinin tasviri adına katılımcıların aktarımlarından bazıları aşağıdaki gibidir;

'Depremden sonra şehrin büyük bir kısmının yıkılması, havasının bozulması, yolların uzun bir süre kullanılamaması, musluklardan akan suların içilemeyecek kadar kirli olması, şehir içi ulaşımının durması ve aracı olmayan kişilerin ulaşım sağlamakta zorluk çekmesi, eğitim sisteminin çökmesi, şehrin sosyoekonomik durumunun düşmesi, çadır alanlarında yaşamaya başlanması, ortak duş ve WC kullanımının ortaya çıkardığı hastalıklar ve istismarların olması, konteyner kentlerde yaşamaya geçilmesi ile dar alanlara uyum sağlanması gibi insanların işlevselliğini etkileyen bir çok fiziksel değişimler olmuştur'(Katılımcı-9).

'Aslında şehrimizin gelişmesiyle ilgili çevre illerimizin hepsinin büyük olduğu ama bizim küçük il olarak kaldığımız gibi şikayetler vardı herkeste. Ama depremden sonra aslında ne kadar insanlardan çok duydum bunu. Bence de öyle. Ne kadar aslında huzurlu, standart ve düzenli bir hayatımızın olduğu ama depremden sonra bunun tamamen altüst olduğunu gördüm, duydum. Adıyaman genelinde fiziksel olarak mahalle, sokak ve şehir içi yollarının kullanıma açık ve düzenli bir ortam iken, deprem ile birlikte binaların %50'si yıkıldı'(Katılımcı-12).

'Depremden önce bu bölge, tarihi olarak da birçok büyük deprem yaşamış bir bölge olduğu için deprem riski yüksek olan bir alandadır. Adıyaman şehir merkezi, yerleşim alanları açısından oldukça yoğun bir yapıya sahipti ve modernleşme çabaları devam etmekteydi'(Katılımcı-17).

Görüşmelerden elde edilen bilgiler ışığında şehirde meydana gelen büyük oranlı yıkım nedeni ile yüksek oranda hem can hem de mal kaybının yaşandığı anlaşılmaktadır. Psikososyal destek hizmetlerinin sunumunun sağlanmasını da oldukça güçleştirmiştir.

Aynı zamanda deprem şehrin en eski yapılarına da ciddi hasar meydana getirmiştir. Örneğin Ulu Camii, Adıyaman'da şehir merkezinde yer alan ve Dulkadiroğulları Beyliği döneminde yapıldığı bilinen camii daha sonraları birçok kez onarım görmüştür. Caminin bu günkü haline 1863 tarihinde getirildiğini bildiren bir kitabe, minare kaidesinin doğuya bakan üst bölümünde bulunmaktadır. Ayrıca altta kemer içinde bulunan bir başka kitabede caminin 1902 yılında tamir gördüğü anlaşılmaktadır.

Alt yapı sorunları özellikle duş ve WC gibi ortak alanların kullanımını büyük sorun haline getirmiştir. Hem mahremiyetin hem de güvenliğin yeterince sağlanamaması nedeni ile hijyen sorunlarına yol açmıştır. Depremden etkilenenleri ve sahada hizmet sağlayan sosyal

hizmet uzmanlarını zor durumlarla karşı karşıya getirmiştir. Deprem nedeni ile ortaya çıkan barınma ve alt yapı sorunlarını Katılımcı-5 şu şekilde aktarmıştır:

'Depremden sonra şehrin büyük bir kısmının yıkılması, havasının bozulması, yolların uzun bir süre kullanılamaması, musluklardan akan suların içilemeyecek kadar kirli olması, şehir içi ulaşımının durması ve aracı olmayan kişilerin ulaşım sağlamakta zorluk çekmesi, eğitim sisteminin çökmesi, şehrin sosyoekonomik durumunun düşmesi, çadır alanlarında yaşamaya başlanması, ortak duş ve WC kullanımının ortaya çıkardığı hastalıklar ve istismarların olması, konteyner kentlerde yaşamaya geçilmesi ile dar alanlara uyum sağlanması gibi insanların işlevselliğini etkileyen bir çok fiziksel değişimler olmuştur'(Katılımcı-14).

Depremin yarattığı etki ile oluşan enkaz alanları ve altyapı sorunları beraberinde tüm şehirde günlük yaşam faaliyetlerini olumsuz etkileyen bir kirlilik sorununu da beraberinde getirmiştir. Bu soruna Katılımcı-14 aşağıdaki gibi değinmiştir.

'Olumsuz hava koşulları ve sürekli maruz kalınan asbestin halk sağlığını olumsuz etkilemesi, amputasyon yaşamış bireylerin fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik olarak etkilenmesi, bireylerin alışık olduğu ortamı terk ederek yeni yaşam alanlarına adapte olmaya çalışması ve konforlarının bozulması, birinci derece yakın kaybı olanların yas sürecini yoğun olarak yaşaması ve çok yoğun kayıp yaşayanların sosyolojik buhran yaşaması, güncel ortama adapte olamaması ve/veya adaptasyonu reddetmesi gibi güçlükler sahada karşımıza çıkan güçlükler arasındadır'(Katılımcı-14).

Yaşam için birincil ihtiyaçlar arasında ilk akla gelen temiz suya erişim sorunu da deprem bölgesinde yaşayan insanların hayatlarını kolaylıkla sürdürebilmesi için gereklidir. İçme suyu ve beden temizliği için duş olanaklarının sağlanması amacı ile hem sivil toplum kuruluşlarının hem de kurumların seferber olduğu ancak yeterli desteğin sağlanamadığına yönelik katılımcılar tarafından birçok aktarım yapılmıştır. Özellikle ortak yaşam alanlarında çocukların temiz olmayan suları içmesi nedeni ile hastalandığı, kadınların ise enfeksiyon rahatsızlığı şikayeti ile sıklıkla tedavi gördüğü öğrenilmiştir.

Haberleşme araçlarının ise depremin hemen ardından özellikle internet alt yapısında meydana getirdiği sorunlar nedeni ile insanların yakınlarına ulaşmalarını ve haber almalarını zorlaştırmıştır. Binaların yol üzerine yıkılması nedeni ile yine depremden etkilenenlerin güvenli alanlara ulaşımını belli bölgelerde imkansız hale getirdiği belirtilmiştir. Aşağıda bu soruna değinen bir katılımcının değerlendirmesine yer verilmiştir;

‘Yollar, altyapı problemleri, kaynak suyuna ulaşım, internet gibi ihtiyaçlara ulaşmak zorlaştı. Günlük hayatımızda kullandığımız yolların her gün yıkımlar sebebiyle kapatılması korkunçtu. Sürekli bir toz bulutu içinde yaşamamıza sebep oldu’ (Katılımcı-6).

Depremlerin büyük bir alanı tahrip etmesi nedeni ile çevre şartlarının insanların yaşamını olumsuz anlamda etkisi altına aldığı belirtilmiştir. Temiz içme suyu eksikliği nedeni ile özellikle çocukların enfeksiyon hastalıkları ile mücadele etmesine neden olduğu, ciddi sağlık sorunlarını beraberinde getirdiği öğrenilmiştir. Şehir merkezinden uzakta belirlenen toplu yaşam alanlarında meydana gelen acil durumlarda ambulans, itfaiye araçlarının ulaşmasının zorlaştığı ve bu sorunun hem depremde etkilenenleri hem de sosyal hizmet uzmanlarını kaygılandığı belirtilmiştir. Enkazların oluşturduğu kirlilik nedeni ile solunum yolu hastalıklarında da artış meydana geldiği ve bu sorunun bölgede yaşayan tüm insanları etkilediği belirtilmiştir. Kaynakların bu sorunların çözümü için ayrılması ve önceliklendirilmesine yönelik çalışmalara ağırlık verilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

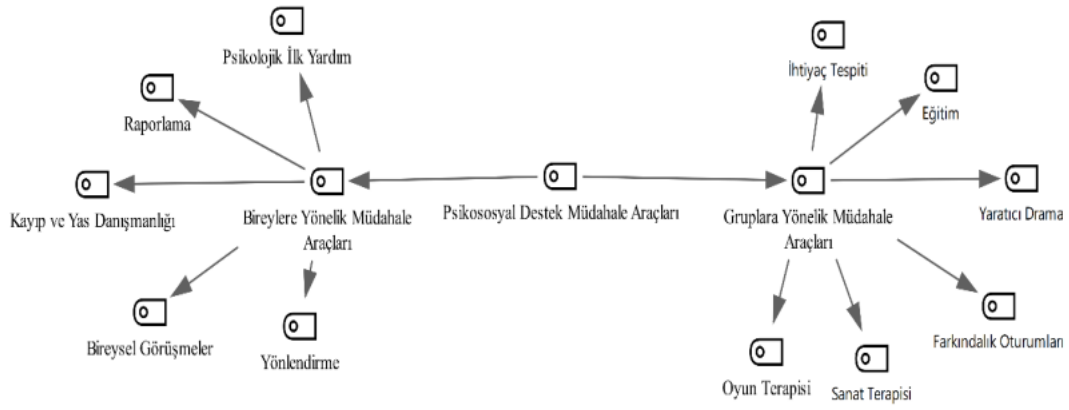
3.1. Afetlerde Sahada Sunulan Psikososyal Destek Hizmetler ve Etki Değerlendirilmesi

Adıyaman’da sosyal hizmet uzmanları tarafından sağlanan psikososyal destek hizmetleri üç ana başlık altında toplanmıştır.

6 Şubat 2023 Depremi’nin ardından Adıyaman İli’nde sosyal hizmet uzmanları tarafından afetten etkilenenlere yönelik sağlanan psikososyal destek hizmetlerinin bizzat uygulayıcı olarak sahada görev alan sosyal hizmet uzmanları tarafından değerlendirilmesi adına yapılan bu çalışmanın ikinci bölümünde öncelikle psikososyal destek hizmetleri ve müdahale araçları hakkında elde edilen veriler, ardından psikososyal destek hizmetlerinin sunum şekli ve bu hizmetlerin etki değerlendirmesinin derinlemesine analizi yapılmıştır.

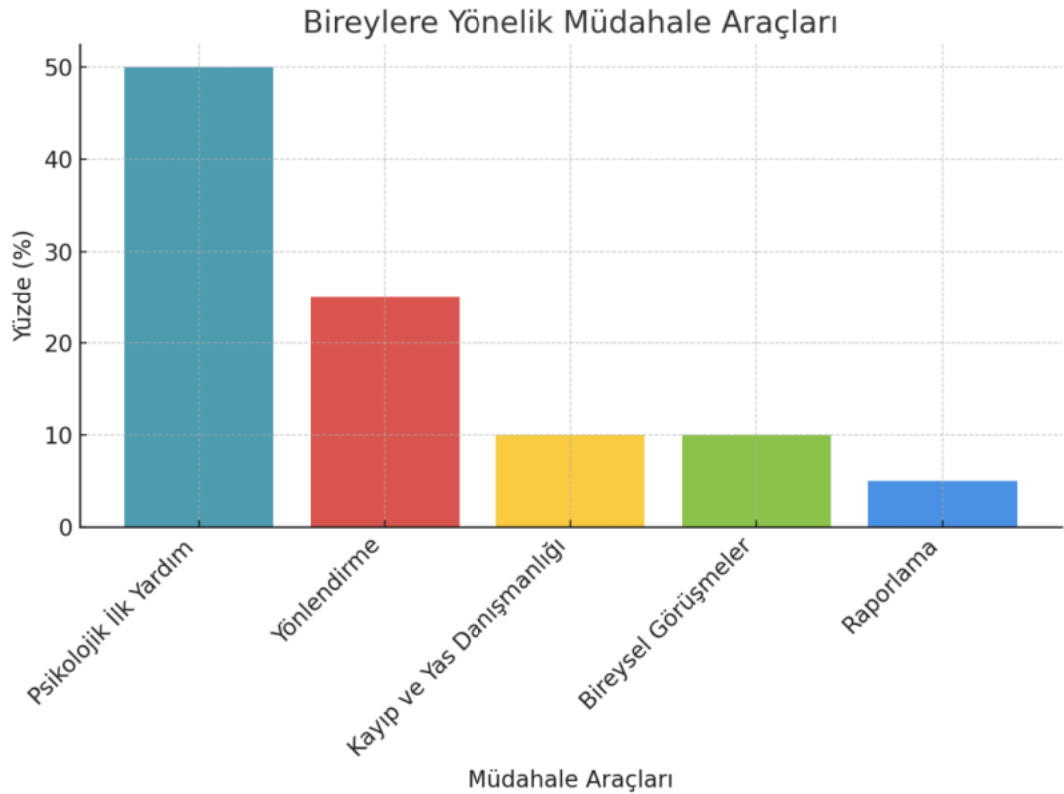
3.1.1. Psikososyal Destek Müdahale Araçları

Afetlerde sosyal hizmet çalışmaları kapsamında yürütülen psikososyal destek faaliyetleri ve müdahale araçları hakkında uzmanlar ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler birey ve gruplara yönelik müdahale araçları olarak iki kategoriye ayrılmıştır.

Şekil 10. Psikososyal Destek Müdahale Araçları - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli

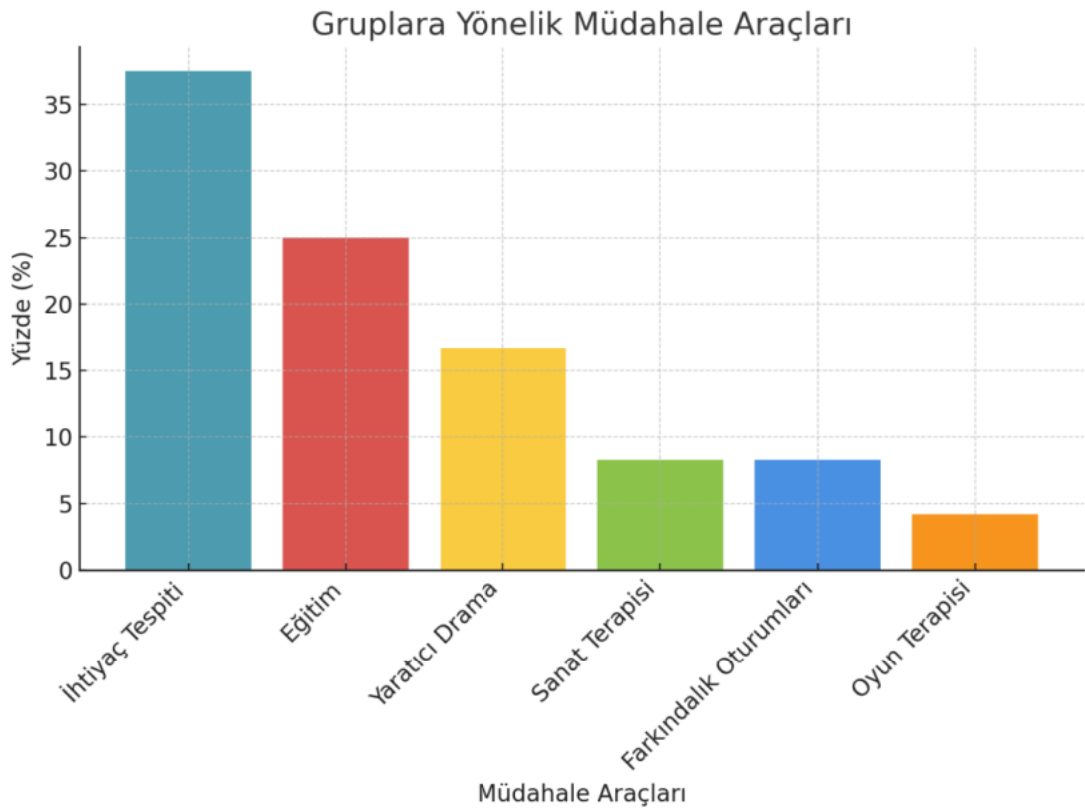
Bu çalışmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarına psikososyal destek çalışmaları kapsamında sahada yürüttükleri çalışmalar sorulmuştur. Katılımcılar tarafından bireylere yönelik gerçekleştirilen psikososyal destek müdahale araçları olarak; psikolojik ilk yardım, raporlama, yönlendirme, kayıp ve yas danışmanlığı, bireysel görüşmelerin gerçekleştirildiği öğrenilmiştir. Gruplara yönelik çalışmalar ise; ihtiyaç tespiti, eğitim, yaratıcı drama, farkındalık oturumları, sanat ve oyun terapisi başlıkları altında değerlendirilmektedir.

Tablo 1. Bireylere Yönelik Müdahale Araçları Tablosu

Katılımcıların %50'sinin depremin hemen ardından bireylere yönelik sağladıkları hizmetlerin başında psikolojik ilk yardım çalışmasının geldiği ve gruplara yönelik gerçekleştirilen çalışmaların ise %45'inin; çadır, konteyner kent ve hanelere yönelik ziyaretler ile gerçekleştirilen ihtiyaç tespiti çalışmalarına yoğunlaştığı öğrenilmiştir.

Aynı zamanda bireylerin farkındalık düzeyini artırmaya yönelik oturumların ve özellikle konteyner kentlerde kurulan psikososyal destek çadırları/konteynerlerde depremden etkilenenlere yönelik eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü belirtilmiştir.

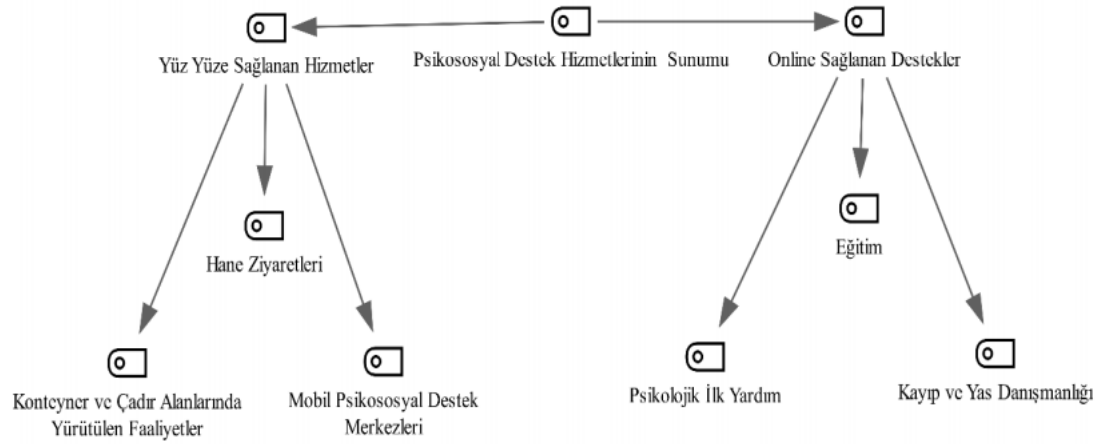
Tablo 2. Gruplara Yönelik Müdahale Araçları

Birey ve ailelerin temel ihtiyaçlarının karşılanması adına sıklıkla diğer kamu kurumlarına ve STK'lara yönlendirme yapıldığı ve bu çalışmaların kayıt altına alındığı aktarılmıştır. Katılımcılardan birinin ise depremin başından itibaren tek görevinin Adıyaman İli'nde yapılan psikososyal destek çalışmalarının günlük konsolidesini yaparak ilgili birim ve yöneticiler ile paylaşılması olduğu belirtilmiştir.

Çocuklara yönelik oyun ve sanat terapisi çalışmaları ile ulaşıldığı ve destek sağlandığı, kadınlara yönelik odak grup çalışmaları, birinci dereceden yakın kaybı yaşayan bireylere yönelik kayıp ve yas danışmanlığı hizmeti sağlandığı belirtilmiştir.

3.1.2. Psikososyal Destek Hizmetlerinin Sunumu

Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının psikososyal destek hizmetlerinin sunumunun yüz yüze ve online olarak gerçekleştirildiği öğrenilmiştir.

Şekil 11. Psikososyal Destek Hizmetlerinin Sunumu - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli

Afet bölgelerinde birey ve gruplara yönelik sağlanan hizmetlerin sunumunda izlenen yolun çeşitliliğini anlamak adına katılımcıların aktarımları ile yukarıdaki model oluşturulmuştur. Akut dönemde özellikle yüz yüze sağlanan psikososyal destek hizmetlerinin sonraki dönemlerde tespit edilen ve uzaktan destek almayı kabul eden depresyonlu etkilenenlerin yönlendirilmesi ile online profesyonel psikolojik destek çalışmalarını da uygulanabilir kıldığı değerlendirilmektedir.

Yoğunlukla konteyner kentlerde psikososyal destek hizmetlerinin yürütüldüğü bunun yanı sıra mobil destek merkezleri ile çalışmalar yürütüldüğü ve taramaların yapıldığı belirtilmiştir. Aynı zamanda şehir merkezinden uzak olan ancak desteğe ihtiyaç duyan birey ve aileler için de hane ziyaretleri düzenlenerek çalışmaların yürütüldüğü belirtilmiştir. Konteyner kentlerde sağlanan desteklere istinaden Katılımcı-4'ün yorumu aşağıdaki gibidir.

'Adıyaman K-12 Kentsel Kentte PSD konteyneri çocuk dostu alana çevrilmiş ve burada oyun alanı, bireysel görüşme odası oluşturulmuş' (Katılımcı-4).

Ancak bu alanların STK'lar tarafından desteklenmesine rağmen yetersiz kaldığı Katılımcı-7 tarafından şu şekilde aktarılmıştır.

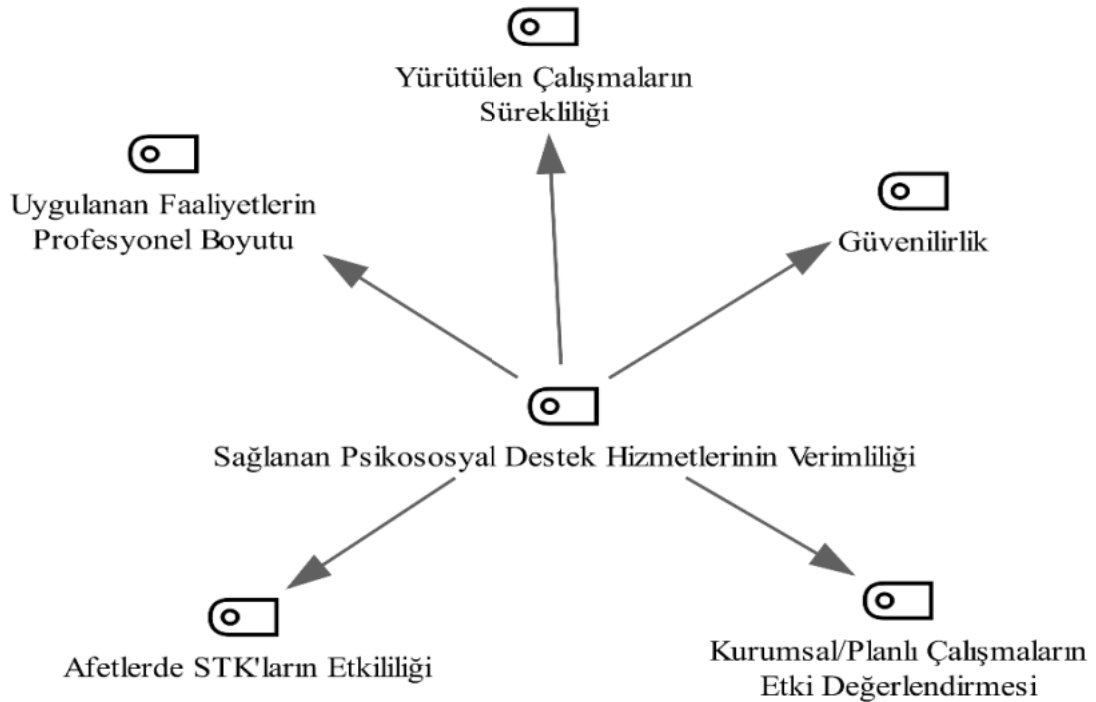
'Ancak sadece birkaç konteyner alanında bu ortam ve koşullar sağlanabilmektedir. Adıyaman genelinde 54 adet konteyner alanı bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşları aracılığı ile bu çalışmalar ne kadar yaygınlaştırılmaya çalışılsa bile yetersiz kalmaktadır' (Katılımcı-7).

Deprem bölgelerindeki çalışmalara katkı sağlamak ve psikolojik anlamda güçlenmenin sağlanması adına üniversitelerin özellikle psikoloji anabilim dalı üyesi akademisyenlerinin online psikolojik destek hizmeti sağlamaya çalıştığı ve bu amaçla çağrı hatlarının kurulduğu öğrenilmiştir. Aynı zamanda deprem bölgesinde görev alan sosyal hizmet uzmanlarına da süpervizyon desteği yine bu yolla sağlanmaya çalışılmıştır.

Şehir merkezinden uzakta yaşamaya devam eden insanların psikolojik destek ihtiyacına yanıt verilmesi adına mobil psikososyal destek araçları ve çocuk dostu alanlar oluşturulmuştur. Böylece afetten etkilenen tüm insanlara ulaşılmaya çalışıldığı anlaşılmıştır.

3.1.3. Sağlanan Psikososyal Destek Hizmetlerinin Verimliliği

Sosyal hizmet uzmanlarının deprem bölgesinde yürüttüğü psikososyal destek hizmetlerinin verimliliğini değerlendirmesine yer verilmiştir.

Şekil 12. Sağlanan Psikososyal Destek Hizmetlerinin Verimliliği - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli

Sosyal Hizmet Uzmanlarının depremde etkilenenlere yönelik yürüttüğü çalışmaların ve sağlanan psikososyal destek hizmetlerinin sunum şeklinin görüşülmesinin ardından katılımcılardan uygulayıcı olarak çalışmaların etkililiğinin ve verimliliğinin değerlendirilmesi istenmiştir. Çalışmaların profesyonellik bağlamında değerlendirilmesinde farklı görüşlerin olduğu anlaşılmaktadır. Aşağıda katılımcıların bu kapsamda değerlendirmelerine yer verilmektedir.

Bence sahada çok fazla aktör vardı ve bazıları yarardan çok zarar verme potansiyeline sahipti. Çoğu zaman profesyonel bir destek gerekirken 'hayır' ya da yardım temelli destek olmak isteyen çok fazla mekanizma gelişmişti. Buna bağlı olarak da depremde etkilenen insanların daha kırılğan hale geldiğini düşünüyorum'(Katılımcı-7).

'Bazı kurumların, sadece deprem bölgesinde bulunmak için var olduğunu; kontrolsüz ve amaçsız bağışların geldiğini, yanlış uygulamaların bulunduğunu gördüm'(Katılımcı-11).

Maalesef bu alanda profesyonelce müdahale etmek çok zor oldu, büyük bir gönüllü yığını vardı fakat bu yığılma da sağlıklı ilerlemeye sebebiyet verdi'(Katılımcı-16).

Katılımcılar hem depremin yıkıcı etkisinin büyüklüğü ve büyük çoğunluğunun yine depremde etkilenen olması nedeni ile çalışmalarının profesyonel anlamda istendik düzeyde olmadığını belirtmektedir. Psikososyal destek çalışmalarına gönüllü katkı sağlamak üzere bölgeye gelen uzmanların da etkili biçimde değerlendirilmediğini belirtmektedir.

Katılımcılar, depremin ilk günlerinde diğer şehirlerden ve farklı kurumlardan Adıyaman'a gelen uzmanların ihtiyaçlara yanıt vermeye yönelik motivasyonlarının giderek azaldığını belirtmektedir. Örneğin Katılımcı-8 ve Katılımcı-11 bu konuyu kendi ifadeleri ile şu şekilde özetlemektedir;

'Şu an yavaş yavaş sivil toplum kuruluşları Adıyaman'dan çekiliyor.. Ama çalışmaların devam etmesi gerektiğini düşünüyorum. Açıkçası diğer illerin durumunu çok bildiğimden değil ama Adıyamanlıların algısının bu yönde olduğunu düşünüyorum. İhmal... Biz ihmal edildik. İhmal ediyoruz. Diğer iller gibi değiliz'(Katılımcı-8).

Sahaya çok ciddi motivasyonla girildi ancak şu an kimse yok hemen hemen. Bunun devam etmesi gerekiyordu'(Katılımcı-11).

Deprem bölgesine destek amacı ile STK'lar tarafından yürütülen çalışmalar katılımcılar tarafından değerlendirilmiştir. Değerlendirmelerin büyük çoğunluğunun olumlu yönde olduğu bilinmektedir. Özellikle kamu kurumları tarafından yürütülmesi gereken

birçok çalışmanın bölgede tampon görevi gören STK'lar tarafından yürütüldüğü belirtilmiştir. Bir katılımcı yorumuna aşağıda yer verilmiştir.

Depremden sonra alana çok fazla STK'nın geldiğini ve aslında bu süreçte kamunun da yürüttüğü süreçleri STK 'lara devrettiği söylenebilir' (Katılımcı-3).

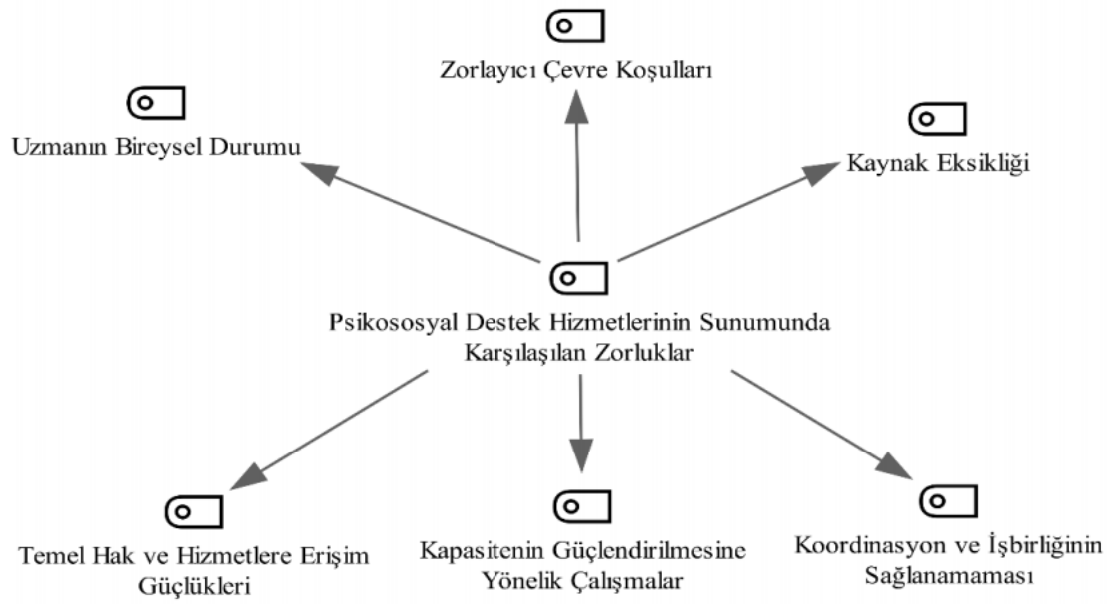
Yürütülen çalışmaların raporlanması adına özellikle STK'lar tarafından bireylerden istenen kişisel bilgilerin talep edilmesinin bir çok alanda hem depremden etkilenenler hem de kamu kurumları tarafından güvenilirlik konusunda soru işaretleri yarattığı belirtilmiştir. Depremden etkilenenlerden bu konu hakkında sıklıkla sorular aldıklarını ve bilgilerinin paylaşıldığına dair söylentilerin olduğuna dair katılımcılardan aktarım yapılmıştır.

Aynı zamanda alandaki STK ve Kamu kurumlarının hizmetin verildiğine dair bilgi almak için kimlik numarası ve imza istemesi çok büyük güvenlik açıklarının ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir' (Katılımcı-7).

Genel anlamda psikososyal destek sağlanması amacı ile gerçekleştirilen çalışmaların güçlükler ve sınırlılıklara rağmen etkili olduğu ancak hem uzmanların bireysel olarak kendilerini geliştirmeleri hem de bağlı bulundukları kurumların imkanlarının genişlemesi gerektiğine dair ortak kanı bulunmaktadır. Üçüncü bölümde sosyal hizmet uzmanlarının sahada karşılaştığı güçlükler aktarılmıştır.

3.2. Psikososyal Destek Hizmetlerinin Sunumunda Karşılaşılan Güçlükler

Psikososyal destek hizmetleri ile depremden etkilenenlerin buluşturulması amacı ile gerçekleştirilen çalışmaların uygulanması sürecinde karşılaşılan güçlüklerin uzmanların değerlendirmeleri ile analizi yapılmıştır.

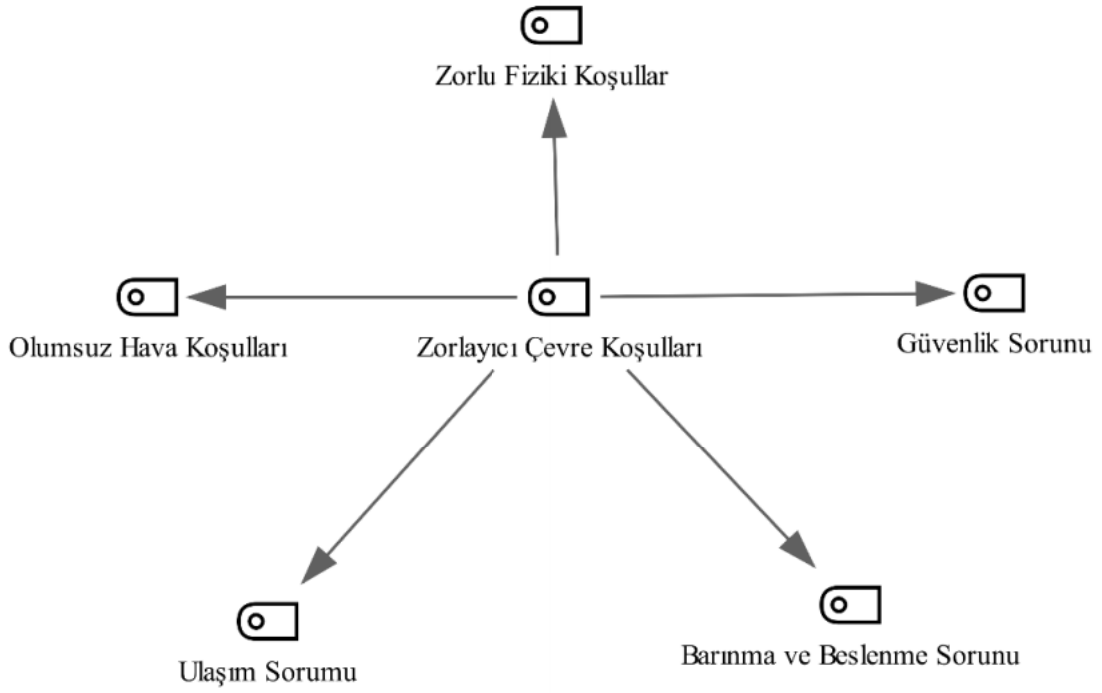

Şekil 13. Destek Hizmetlerinin Sunumunda Karşılaşılan Zorluklar - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli

Öncelikle tema etrafında ana başlıklar tanımlanarak alt kodlamalar ile görüşmeler ve katılımcıların aktarımları detaylandırılmıştır.

2.1. Zorlayıcı Çevre Koşulları Sorunu

Adıyaman’da görev alan ve özellikle akut dönemde psikososyal destek hizmetlerine dahil olan sosyal hizmet uzmanları, olumsuz çevre şartlarının ve temel ihtiyaçlarının karşılanamamasının psikososyal destek hizmetlerinin sağlanmasını güçlendirdiğini ifade etmiştir.

Şekil 14. Zorlayıcı Çevre Koşulları - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli

Katılımcılar, zorlayıcı çevre koşullarını beş ana başlık etrafında değerlendirmiştir. Fiziki ortamın uygulamaların hayata geçirilmesini nasıl etkilediğine dair düşünceleri aşağıda iletilmektedir.

‘Sahadaki fiziksel koşullar, asfalt yolların olmaması, aktivite gerçekleştirecek alanların kısıtlılığı, konteyner kentler yapılırken sosyal alanların ihmal edilmesi, toplu taşımanın henüz tam olarak faaliyet gösterememesi, yaşam alanlarının engelli dostu olmaması gibi sorunlarla bizleri karşı karşıya bıraktı’ (Katılımcı-2).

‘Depremin yaşandığı ilk zamanlar ve sonrasındaki 1 yıllık süreçte bireylerin psikolojik hizmetlere olan ihtiyacının yanında Fiziksel koşulların yaşam standartlarına uymaması, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişimde zorluk gibi temel problemlerin yer aldığı gözlemlenmiştir’ (Katılımcı-6).

‘Buraya dışardan gelen personellerin taleplerinin çok anlaşılmadığını ve onların taleplerinin karşılanmadığını düşünüyorum. Daha ideal ortamlar istediler etkili görüşme için ki ben de katılıyorum ancak şartlar buna hiç elverişli değildi. Örneğin çocuklarla görüşme yapmak istiyorlardı biz onlara araç ayarlayıp görüşme yapabilecekleri çocuklara dair bilgileri paylaşıyorduk ancak bizden gidilen köylerde bile konteyner ayarlanmasını talep ettiler. Şartlar gerçekten buna elvermiyordu’ (Katılımcı-11).

'Sosyal izolasyonun tam anlamıyla sağlanamadığı ve mahremiyetin olmadığı bu alanlarda bu görüşmeleri yapmak oldukça güç bir duruma gelmektedir. Afetten etkilenen vatandaşlar için ise insanların evlerinden kopmuş olması yeni komşularına alışma süreci, çocukların okullarını kaybetmesi, konteynerlerin aile yaşam alanına elverişsiz oluşu, herhangi bir mahremiyetin olmaması gibi çeşitlendirebileceğim güçlüklerle karşılaştım'(Katılımcı-17).

İklim ve hava koşullarının değerlendirmesinde de sıklıkla ve özellikle depremin Ocak ayında meydana gelmesi ve havanın soğukluğuna yaz aylarında da ortak yaşam alanlarından konteynerlerin normalden sıcak ve bunaltıcı olmasına katılımcılar tarafından atıfta bulunulmuştur.

'Havaların da soğumasıyla ve yağışlı olması yollar yapılmadığından alanların çamurla kaplanması, yağmur sebebiyle elektriklerin sürekli kesilmesi, kesilen elektrik nedeniyle alanların ısıtılamaması, ailelerin yağmurlu havalarda PSS desteği için ofislere gelmek istememeleri ve alanlar soğuk diye çocuklarını bırakmak istememeleri sorunları ile mücadele ettik'(Katılımcı-2).

'Olumsuz hava koşulları ve sürekli maruz kalınan asbestin halk sağlığını olumsuz etkilemesi, amputasyon yaşamış bireylerin fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik olarak etkinlenmesi, bireylerin alışık olduğu ortamı terk ederek yeni yaşam alanlarına adapte olmaya çalışması ve konforlarının bozulması, birinci derece yakın kaybı olanların yas sürecini yoğun olarak yaşaması ve çok yoğun kayıp yaşayanların sosyolojik buhran yaşaması, güncel ortama adapte olamaması ve/veya adaptasyonu reddetmesi gibi güçlükler sahada karşımıza çıkan güçlükler arasındadır'. (Katılımcı-14)

'Yaz döneminde konteynerde duramazsın gölgede bile beklemek mümkün değildi. Klima yoktu bu saçma gelebilir ama kapının gölgesinde beklediğimizi hatırlıyorum'(Katılımcı-20).

Temel hak ve hizmetlere aynı zamanda psikososyal destek çalışmalarına katılımın önündeki engellerden biri olan ulaşım sorunu hakkında Katılımcı-17'nin değerlendirmesi aşağıdaki gibidir.

'Özellikle Adıyaman'ın kırsal alanlarında karşılaşılmakta olunan bu risk faktörü, çocukların mevsimlik işçilik olarak tarlada çalıştırılması, okulun kırsal alandan uzakta bulunması ve servis imkanının kısıtlı olması, Lokasyon olarak Adıyaman İlinin diğer illere kıyasla bazı alanlarda doktorun bulunmaması ve tedavi hizmetlerinin kısıtlı olmasına bağlı

olarak danışanlar kritik sağlık sorunları ile karşı karşıya kaldıklarında çevre illeri tercih etmektedir' (Katılımcı-17).

Beslenme sorunu hakkında katılımcılar, öncelikle akut dönemde oldukça zorluk yaşadıklarını belirtmiştir. Depremden etkilenenlere destek sağlanması adına bölgede bulunduklarını ancak temel ihtiyaçlarını karşılayamamaları nedeni ile motivasyonlarının azaldığını belirtmiştir.

Katılımcı-5 bu sorunu şu sözlerle ifade etmiştir;

'Afet sürecinde sahada olmak bile başlı başına büyük bir güçlük, barınma, beslenme, temel ihtiyaçlar orada olduğum sürece çok zorlandığım noktalar oldu'.

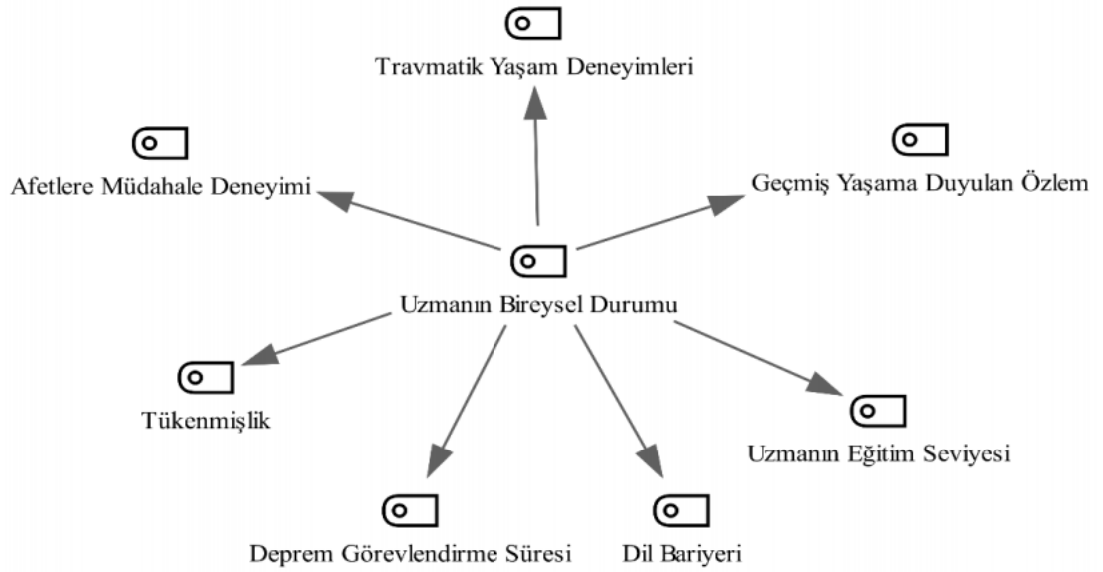
Güvenlik ihtiyacının da sahada bir sorun haline geldiği öğrenilmiştir. Binaların ciddi hasarlar alması nedeni ile şehir düzenin de bozulması ve insanların bir arada yaşamaları beklenen alanlarda sınırların yeterli düzeyde belirlenememesi eve sağlanamaması sorunu nedeni ile güvenlik konusunda değerlendirmede bulunan Katılımcı-1'e göre şu şekilde yorumlanmıştır;

'Konteyner kentlerde mahalle sistemine geçilmesi konteyner girişlerindeki bekçi ve jandarmaların kaldırılması, bir olay olması durumunda 112' nin aranıp olaya müdahale etmesi beklenildiğinden ciddi düzeyde güvenlik problemleri gözlemlenmektedir' (Katılımcı-1).

Sosyal hizmet uzmanları, psikososyal hizmetlerin sunumunda sahada karşılaştıkları güçlükleri aktarırken özellikle akut dönemde kendilerinin de yaşadığı barınma ve beslenme sorununa dikkat çekmiştir. Depremlerin yaşandığı şubat ayında hava şartlarının da depremden etkilenen insanlara ulaşmayı ve bölgede yaşamayı zorlaştırdığını belirtmiştir.

3.2.2. Sosyal Hizmet Uzmanının Bireysel Durumunun Değerlendirilmesi

Deprem bölgesinde görev alan sosyal hizmet uzmanlarının bireysel anlamda afetlere müdahale deneyimi; deprem görevlendirme süresi, dil bariyeri, travmatik yaşam deneyimleri, geçmiş yaşama duyulan özlem ve eğitim seviyelerinin sağlanan hizmetlere etkisi değerlendirilmiştir.

Şekil 15. Uzmanın Bireysel Durumu - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli

Adıyaman İli'nde deprem nedeni ile psikososyal destek çalışmalarına dahil olan sosyal hizmet uzmanları ile yapılan görüşmelerde hizmetlerin etkisinin değerlendirilmesinin yanı sıra kendilerinin de öz değerlendirmelerini yapmaları adına yöneltilen sorular ve alınan yanıtlar doğrultusunda yukarıda paylaşılan model ortaya çıkarılmıştır.

Katılımcılar özellikle kendilerinin de birer depremden etkilenen olduğunu ve kendilerini derinden etkileyen olaylara maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu durumun hizmet sağlayıcı olarak kendilerini zorlayıcı bir güç olarak gösterdiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların bu başlık altında yorumlarına aşağıda yer verilmektedir;

'Çok ağır olan bu süreci; peş peşe olan iki büyük depremi atlatan ve kayıplar yaşayan birisi olarak bu sürecin beni çok etkilediğini belirtmek isterim. Afete yoğun ölçüde maruz kalmış birisi olarak bu alanda çalışmak hem çok iyi hem çok kötüydü. Şöyle belirtmek isterim; kendi yaşadığım travmayı atlatamamışken mesleki çalışmalarında verimli olamazdım öte yandan ise mesleğime ve mağduriyeti olan bireylere yardım etmek, yol açmak ve rehber olmak benim kim olduğumu, ne amaçla orada olduğumu unutmamama vesile oldu. İşime bağlanarak kendime kısmi bir terapi uygulamış oldum. Tabi ki zihinde arka plana atılan gerçeklikler ve kötü anılar varlığını sürdürerek beni huzursuz etmeye devam etti'(Katılımcı-18).

'Depremi ilk döneminde psikososyal destek çalışmalarında zorlandığımı düşünüyorum çünkü acil ihtiyaçlar, travmatik etkiler herkes için yıkıcıydı'(Katılımcı-16).

Uygulayıcıların da depremden etkilenen olması bence büyük bir güçlük yaratıyordu. Yardım etmek için enerji toplamak dönem dönem güçlük yaratıyordu. Dinlenme ihtiyacının varlığı görmezden gelinmemeliydi diye düşünüyorum. Personel olarak da buna hazır değildik. İlk hafta kendi enkazlarımızı kaldırmaya çalıştık ve yine de sahada çalışmaya var olmaya çabaladık' (Katılımcı-2).

Daha önce afetlerde görev almış olmanın da sağlanan psikososyal destek hizmetlerinin hem sağlanmasında hem de karşılaşılan güçlüklerin çözüme kavuşturulmasında oldukça fark yaratan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda öz değerlendirmede bulunan Katılımcı 4 ve 5'in beyanları aktarılmıştır;

'Burada yaşanan en büyük zayıflık öncelikle afet sahasına yabancı olmaktı çünkü çoğu ekip arkadaşım benim gibi ne yapması gerektiğini tam olarak bilmiyordu, uygun gördüğümüz müdahale planını oluştursak bile zaman zaman süpervizörümüzün bile net olarak yanıtlayamadığı sorular olabiliyordu'(Katılımcı-4).

'Afet sahası ile ilk defa karşılaştığımız için hem bireysel hem ekip olarak yetersiz kaldığımız, yabancı olduğumuz durumlar fazlasıyla mesleki bilgilerimizi zorladı'(Katılımcı-15).

Bölgede psikososyal destek çalışmalarına dahil olan katılımcıların zamanla fiziksel ve mental yorgunluk sorunu ile mücadele de etmeyi sürdürdüğü bunun da tükenmişlik yarattığı belirtilmektedir.

Katılımcı-7 durumu şu şekilde örneklendirmiştir;

'Açıkkçası depremden etkilenenlerin biraz bencilce hareket etmeleri beni zorlayan, rahatsız eden bir durum. Çünkü mesela bir çadır dağıtımında dahi bir kişi çadır almış bu yeterli. Yanında yaşlı komşusu var. O yaşlı olduğu için bilmiyor, alamıyor. Hani burada da yaşlı komşum var, onun için de bir şeyler yapın demek yerine kendine işte sırf samanını koymak için ya da ikinci çadıra tütününü koymak için ikinci çadırı istemesi... Yani buna benzer bencilce davranışlar ve bizi yanıltmaya yönelik müracaatçıların tavrı, tutumu bizi zorlayabiliyor bazen'.

Bazı sosyal hizmet uzmanlarının afetlerde sosyal hizmet konusunda yeterli bilgiye sahip olmayışının da sahadaki diğer ekip üyelerini zorladığı söylenmektedir. Aynı zamanda Adıyaman İli'nde depreme yakalanan yabancı uyruklu bireyler ile kurulan temaslarda dil bariyerinin de büyük bir engel olduğuna Katılımcı-8 dikkat çekilmiştir.

'Hizmet verilen bireylerle arada yaşanan dil bariyeri problemine dikkat çekmek isterim. Çalışılan bireylerin sosyoekonomik durumunun düşük olduğu, mülteci kesimin yer aldığı, okuma yazma ve Türkçe konuşma oranının az olduğu, Türk vatandaşlarda ise düşük ve orta düzey ekonomik gelire sahip oldukları, okuma yazma oranının orta seviyede olduğu, gözlemlenmiştir'(Katılımcı-8).

Depremden etkilenenlere ulaşmaya mesai saatlerinde ağırlık verildiği için güçlük yarattığı ve uzun çalışma saatlerinin sosyal hizmet uzmanlarının gerçekleştirdiği çalışmaların verimini azalttığı, çevre illerden bölgeye desteğe gelen diğer uzmanların taleplerinin de meslek elemanı olarak kendilerini psikolojik olarak yıpratmış yönünde değerlendirmeleri bulunmaktadır. Katılımcı-6 ve Katılımcı-11'in katkıları aşağıdaki gibidir;

'Çalışma saatlerinin okul saati, ebeveynlerin çalışma saatiyle aynı doğrultuda olması, bunun da hafta içi çalışma planını etkilemesi kaçınılmazdı'(Katılımcı-6).

'Dışardan gelenlerin taleplerini de anlamsız buldum ben çadırda yatarken 20 gün duş almayıp bize desteğe gelenlerin tuhaf isteklerini de anlamlandıramadım bizler ilk günler neredeyse günde 20 saat dışardaydık'(Katılımcı-11).

Depremden etkilenen insanlara psikososyal destek sağlamak amacı ile görev alan sosyal hizmet uzmanlarının afet deneyiminin olup olmamasının, deneyim süresinin ve eğitim düzeyinin önemli farklar ortaya çıkardığı anlaşılmıştır. Aynı zamanda yabancı uyruklu bireylerle gerçekleştirilen görüşmelerde dil bariyerinin olması ve tercüman eksikliğinin de hizmetlerin sunumunu güçleştirdiğini göstermiştir. Görevlendirme süresinin uzunluğu da sağlanan psikososyal destek hizmetlerinin verimliliğini azalttığının düşünüldüğü öğrenilmiştir.

3.2.3. Koordinasyon ve İşbirliğinin Sağlanamaması Sorunu

Adıyaman'da psikososyal destek çalışmalarının sağlanması sürecinde kurumlararası koordinasyonun ve işbirliklerinin sosyal hizmet uzmanları tarafından değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Şekil 16. Koordinasyon ve İşbirliğinin Sağlanamaması - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli

Deprem bölgesinde görev alan kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının psikososyal destek hizmeti sağlama amacı ile sahaya indiğinde kurumsal işleyişlerin farklı olması nedeni ile zaman zaman ikililiklerin, mükerrer iş ve işlemlerin yapıldığı değerlendirilmektedir. Bu bağlamda iş birliğinin istenen seviyede kurulamamasına ilişkin STK'da görevli Katılımcı-4 ve kamuda görevli Katılımcı-13'ün değerlendirmelerine yer verilmiştir;

'Alanlarda birden fazla NGO'nun faaliyet göstermesinden dolayı hizmetlerin orantılı bir şekilde verilemediği bir gerçektir' (Katılımcı-4).

'STK'lardan veri istemek ve toplamak çok zordu. 18 STK ile temas halindeydik. Personellerin de afetten etkilenmiş olduğu unutuldu ve ihtiyaçların tam anlamıyla karşılanmadığının unutulduğunu belirtmek isterim. İlerleyen süreçte koordinenin bakanlıklar, valilikler tarafından sağlanması, sahadaki çalışma izinlerinin daha sıkı denetlenmesi, konteyner kent alanlarının oluşturulmasıyla müdahale ve hizmetlerin daha etkili olduğunu düşünüyorum' (Katılımcı-13).

Kamu kurumları ve STK'ların ortak yürüttüğü çalışmaların standart uygulamalara dönüşmesine yönelik atılan adımlara da Katılımcı-4; *'Yapılan çalışmaların bir standardının olmaması bu değerlendirmeyi zorlaştırıyor'* cümlesiyle atıfta bulunmuştur.

Koordinasyon ve dolayısı ile planlama konusunda katılımcıların ortak kaniya sahip olduğu ve var olan koordinasyonun ve iletişimin zamanla azaldığı belirtilmiştir. Saha aktörlerinin aynı zamanda bürokratik zaman zaman süreçlere takılması nedeni ile hizmetlerin de geç ulaştırıldığı düşünülüyor belirtilmiştir. Özellikle sahaya inmek ve çalışma yapmayı planlayan her STK'nın valilik izni ile aksiyon almasının zorunlu olmasını haklı bulsalar da zaman kaybı yarattığını da iletmişlerdir. Bürokratik süreçlerin saha çalışmalarına olan etkisini katılımcılar aşağıdaki gibi değerlendirmektedir;

'Bürokraside karşılaşılan ikilikler, depremden en çok etkilenen 4 ilde kaymakam ve vali sayılarındaki artış ve görevlendirme sürelerinin kısa olması ile ilişkilendirilebilir'(Katılımcı-7).

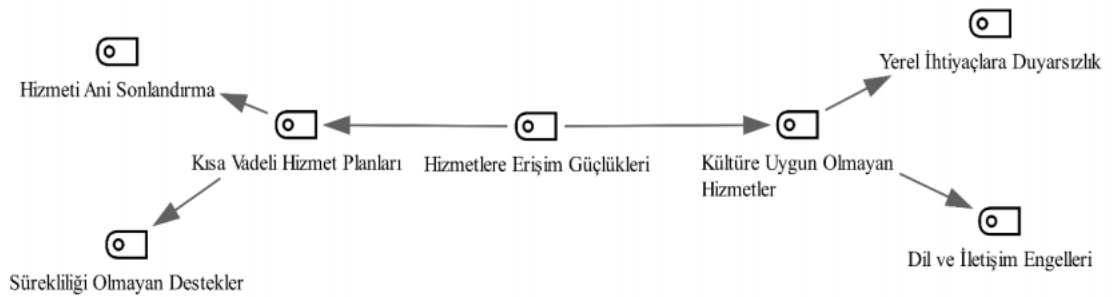
'Sahada yaşayan vatandaşlara yönelik desteğin olmaması, ihtiyaçların tam olarak görülememesi, bürokratik işlemlerin uzun sürmesi ve daha çok uluslararası kuruluşların talep etmesi nedeniyle daha sağlıklı bir politika izlenmesi gerektiğini düşünüyorum'(Katılımcı-15).

'Bazı durumlarda elimiz kolumuz bağlandı. Çözüme ulaştırmak için vatandaşlar kadar bürokrasi engeline biz de sıklıkla takıldık. Kalacak yer, ekip planlaması gibi sorunlar oldukça güçlük yarattı diyebilirim'(Katılımcı-20)

Deprem nedeni ile sahada yürütülen psikososyal destek hizmetleri ve diğer tüm faaliyetlerin uygulanmasında koordinasyon ve işbirliği sorununun varlığına ilişkin görüşler araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanları tarafından sıklıkla aktarılmıştır. Hem kurum içi hem de kurumlararası ilişkilerin geliştirilmesine yönelik adımlar atılması gerektiği belirtilmiştir. Afet sonrasında ilk andan itibaren daha önceden belirlenen görev dağılımlarının ve ekiplerin süreci olumlu anlamda etkileyeceği belirtilmiştir.

3.2.4. Hizmetlere Erişim Güçlükleri ve Kaynak Eksikliği Sorunu

Sosyal hizmet uzmanlarının hem psikososyal destek çalışmalarını yürütürken yaşamış olduğu hem de sahada tespit ettiği kaynak eksikliği sorunu ve hizmetlere erişim güçlükleri hakkında değerlendirmeleri aktarılmıştır.

Şekil 17. Hizmetlere Erişim Güçlükleri - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli

Temel hak ve hizmetlere erişimin önündeki engellerin kaldırılması ve depremden etkilenenlerin güçlendirilmesi için atılan adımların anlam bulabilmesi adına çalışmaların sürekliliği ve kurulan ilişkilerin sağlıklı ilerlemesi adına hizmetin sonlandırılması için oluşturulan takvimin belirgin olması gerekmektedir. Ancak katılımcıların depremde görev

alan her organizasyonun aynı bakış açısına sahip olmadığı yönünde değerlendirmede bulunmaktadır.

'Leş yiyici diyebileceğimiz insanlar türedi. Mesela bir proje yazdım deyip para alabilmek için alan veya konteyner bile almaya çalışıldı. Bunların olmaması gerekiyordu ki alan bulmak gerçekten her zaman zor oldu. Zaten yaptığımız iş gözle görülen bir şey değil bir süreç bir zaman gerektiriyor. Bunu hem insanlara hem yöneticilerimize anlatmamız çoğu zaman zorluk yarattı'(Katılımcı-6).

Süreklilik arz etmeyen çoğu zaman tek seferlik yardımların birey ve ailelerin ihtiyaçlarına anlık yanıtlar verdiğini ancak psikososyal destek çalışmalarının çıktılarının tespiti için zaman gerektiği belirtilmektedir.

Sağlanan hizmetlerin etkililiğini sağlaman adına temas kurulan topluluğun kültürel yapısının da bilinmesi gerektiği ve şehirde yaşayan yabancı uyruklu birey ve ailelere yönelik de öncelikle dil bariyerini ortadan kaldırmaya yönelik müdahaleler gerçekleştirilmesi ve ihtiyaçlarına yanıt verilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Yerel halk ile dengelerin kurulmasının önem arz ettiği sosyal yardımların da hassasiyetle ulaştırılması gerektiği belirtilmektedir.

3.2.5 Kaynak Eksikliği Sorunu

Psikososyal Destek Hizmetlerinin sağlanması amacı ile yürütülen çalışmalarda karşılaşılan en önemli sorunlardan birinin kaynakların eksikliği olduğu bilinmektedir. Finans kaynaklarının sınırlılığı ve insan kaynağının yetersizliği konusunda katılımcıların düşüncelerine bu tema altında yer verilmektedir.

Öncelikle finans kaynaklarının sınırlı oluşunu katılımcıların %70'i ekipman eksikliği ile ilişkilendirmiştir. Bu sınırlılığın verilen hizmetlerin etkisini azalttığı düşünülmektedir.

'Ekipman desteğinin kurumların kendi fon sağlayıcıları tarafından sağlandığı bu ekipmanların kurumun bütçe kaleminde yer almamasından kaynaklanan boşluklarda paydaş kurum ve kuruluşların desteği ile sürecin yürütüldüğü belirtilebilir. Bu süreçte bazı koruma destekleri için medikal malzemelerin nakit desteklerinin kamu, SYDV tarafından da sağlanmıştır'(Katılımcı-2).

'Çok güç olsa da özellikle akut dönemde bu imkansızlıklarla ilerlemeye çalıştık. Fakat özellikle çocuk yaş grubu için ekipmansız çalışmak koşulları daha zorlaştırıyor. Ekipman desteği ile verimlilik daha da artmaktadır' (Katılımcı-12).

‘Birçok kurumun fon bulamaması sebebi ile yürütmekte olduğu bireysel görüşmeleri yarıda kesmesi sonucu bireyin yaşadıklarını tekrar başka profesyonele anlatmaya çalışması tekrarlanmış travmatik süreci oluşturmaktadır’(Katılımcı-18).

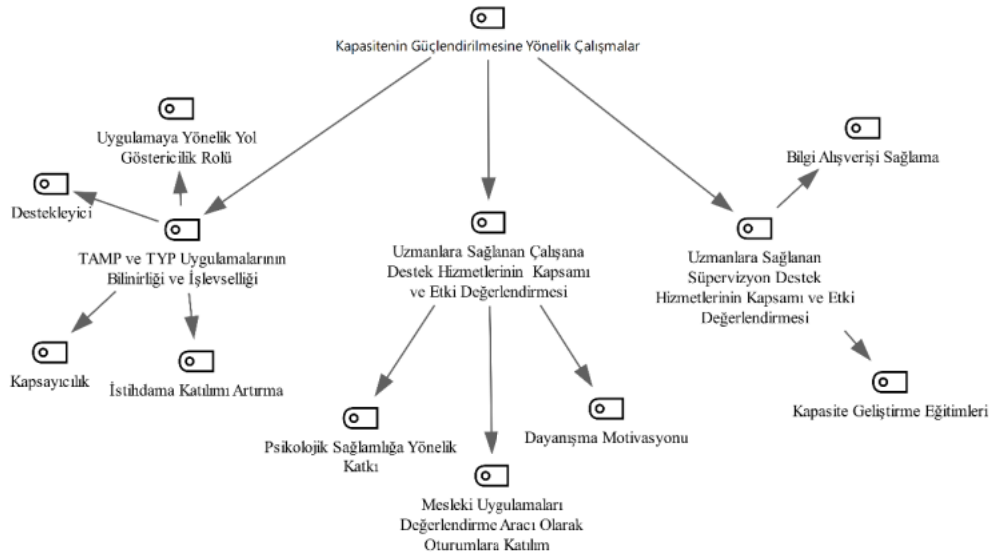
Sahada görevli insan kaynağının eksikliği, kadın-erkek dengesinin kurulamaması ve sahada görev almak üzere bölgeye gelen sosyal hizmet uzmanlarının doğru biçimde yönlendirilememesinin de büyük anlamda güçlük yarattığı aktarılmıştır. Bu konuda Katılımcı-8’in katkıları aşağıdaki gibidir;

‘STK’lar da güçlü bir giriş yaptılar ama sonra onlar da tecrübesiz insan kaynağını işe alıp çalışmaları değersizleştirdiler. Danışanların kadın ya da erkek saha çalışanı talebinde bulunması, (kadın danışanın kadın çalışan istemesi erkek danışanın erkek çalışan istemesi gibi) önemli bir sorundu’.

Kaynakların doğru kullanımı ve geliştirilmesi adına üst düzey yetkililerin planlama ve uygulama çalışmaları ortaya çıkarması beklendiği öğrenilmiştir. Aynı zamanda sağlanan hizmetlerin sürekliliğinin de depremden etkilenen ve ihtiyaç sahibi insanlar için önemli olduğu üzerinde durulmuştur. Adıyaman’a depremlerin ardından yardımların geç ulaştığı ve bu durumun şehir halkında yarattığı olumsuz duygu ve düşüncelerin etkisinde kaldıklarını söylenmiştir.

3.2.6. Kapasitenin Güçlendirilmesine Yönelik Gerçekleştirilen Çalışmalar

Psikososyal destek çalışmalarının geliştirilmesi adına kapasitenin güçlendirilmesi amacı ile deprem bölgesinde sosyal hizmet uzmanlarına yönelik yürütülen çalışana destek faaliyetlerinin ve süpervizyon destek ve hizmetlerinin değerlendirilmesi sosyal hizmet uzmanları tarafından yapılmıştır. Ayrıca Türkiye Afet Müdahale Planı ve Toplum Yararına Program çalışmaları kapsamında sağlanan hizmetler de bu başlık altında değerlendirilmeye alınmıştır.

Şekil 18. Kapasitenin Güçlendirilmesine Yönelik Gerçekleştirilen Çalışmalar - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli

Hem deprem bölgesinin güçlendirilmesi hem de psikososyal destek hizmet sağlayıcısı olarak sahada görev alan uzmanların desteklenmesi adına hem bağlı bulunan kurumlar tarafından hem devlet tarafından yürütülen plan ve programlar ile hem de bireysel çabaları ile kapasitenin güçlendirilmesine yönelik birtakım çalışmalar yürütülmüştür. Üç alt kod başlığı altında bu çalışmalar değerlendirilmiştir.

3.2.7. Türkiye Afet Müdahale Programı ve Toplum Yararına Program Uygulamalarının Bilinirliği ve İşlevselliği

Türkiye Afet Müdahale Planı ve Toplum Yararına Program deprem bölgelerinde yürütülen önemli çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının bu uygulamaların bilinirliği ve işlevselliğine yönelik değerlendirmeleri; yol göstericiliği, istihdam olanakları yaratması, süreci destekleyici rolü ve kapsayıcılığı açısından değerlendirilmiştir.

‘TAMP, yol gösterici ve güzel planlamalar gösteriyordu. Bu tür uygulamaların iyi bir koordinasyon ile yürütülmesi insanların sosyolojik, psikolojik, ekonomik vs. açıdan maddi ve manevi olarak daha kolay toparlanmasını sağlamaktadır’ (Katılımcı-7).

‘Türkiye Afet Müdahale Planı’na göre de merkez üssü Maraş Türkoğlu olan 7.3 büyüklüğünde bir deprem olması bekleniyordu. Bu çerçevede AFAD’la birlikte ana çözüm ortağı olan kurumumuz da tatbikatlara katıldı. Bu tatbikatlarda da şöyle bir sorun vardı. Yaptığımız şeyler kişilerin kapasitesi kadar.. Yani farklı insanların, çalışanların birçok iş

yükü var. O yüzden ne kadar yoğunlaşıp ne kadar ciddiye alabildiler hatırlamıyorum...' (Katılımcı-13).

'Afet sahalarında TYP kapsamında işçi alımlarının sayı olarak artması, konteyner kent alanlarında TYP kapsamında çalışmanın ve eve yakınlığın kadınlar için olumlu sonuçlarının olması, alım kriterlerinin az olması TYP' in bilinirliğini artırmış ve çok fazla rağbet olmuştur. Öyle ki deprem sahalarında normal hayata geçişin zeminleri atılmasına rağmen bireylerin TYP kapsamında çalışmak istemesi ve özel sektörde işçi açıklarının oluştuğu görülmüştür' (Katılımcı-13).

'Valilik tarafından sağlanan toplum yararına programların halk tarafından ilgi görmesinin sebeplerinin en başında ekonomik kaygılar gelmektedir' (Katılımcı-9).

Psikososyal destek hizmetlerinin tüm sürecini Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordine etmekle birlikte TAMP'da yer alan ana çözüm ve destek çözüm ortaklarının multidisipliner iş birliği ile yürütülmektedir. Bu tür uygulamaların iyi bir koordinasyon ile yürütülmesi insanların sosyolojik, psikolojik, ekonomik açıdan maddi ve manevi olarak daha kolay toparlanmasını sağlamaktadır. Türkiye Afet Müdahale Planı, afetlerde ve olağanüstü durumlarda organize olmayı ve olası risk durumlarını en aza indirmeyi hedeflemektedir.

Çalışmaların kapsayıcılığı ile ilgili de olumlu yönde değerlendirme yapılmıştır. Ancak plan ve programların bilinirliğinin yeterli düzeyde olmadığına dair Katılımcı-6'nın yorumu aşağıdaki gibidir;

'Türkiye'de sadece 10 kişinin belirtilen eğitimi aldığını duydum. Bu çok ilginç bence. Bu eğitimin hemen her personele verilmesi gerektiğini düşünüyorum. TYP hakkında bir bilgim de yok açıkçası' (Katılımcı-6).

Türkiye Afet Müdahale Planı'nın bilinirliğinin artırılması ve işlevsellik kazanması adına tüm sosyal hizmet uzmanlarına ve diğer psikososyal destek hizmet sağlayan meslek gruplarına tanıtımının yapılması gerektiği belirtilmiştir.

3.2.8. Uzmanlara Sağlanan Çalışana Destek Hizmetlerinin Kapsamı ve Etki Değerlendirmesi

Çalışana destek faaliyetlerine katılan uzmanların yürütülen faaliyetlere katılımı, çalışmaların kapsamını ve etkisini değerlendirdiği bu bölümde farklı görüşler yer almaktadır. Aşağıda katılımcıların çalışana destek çalışmalarını değerlendirmelerine yer verilmiştir;

'Tek düze yapılan çalışana destek faaliyetleri ise hem verimliliği hem de katılımı düşürmektedir. Çalışanların tükenmişliği ve çoklu maruzu göz önünde bulundurularak daha farklı çalışmaların yapılması verimliliği daha da arttıracaklarını düşünmekteyim. İlk olarak maruz kalınan ortamın değiştirilerek uygulama yapılmasının bu manada çok önemli olduğunu düşünmekteyim'(Katılımcı-2).

'Çalışana destek kapsamında yürütülen çalışmaların neredeyse tamamına katılım sağladım fakat etkililiği hususunda her kişide farklı sonuçlar göstermek ile birlikte kendimde yüksek fayda alamadığımı belirtmek isterim'(Katılımcı-18).

'Türk Psikologlar Derneği'nden gelen psikologların oturumlarını da çok verimli buluyordum. Kendimiz de bir araya gelerek örneğin bir çiğköfte etkinliği yapıp bir araya geliyorduk. Hiç unutamadığım çokça ağladığım bir oturum da oldu ve hiç unutamayacağım'(Katılımcı-4).

'Kurumlararası iş birliği veya ortak etkinliklerle bu faaliyetler yürütülmüş ancak yetersiz kalmıştır. Çalışana destek faaliyetleri yalnızca sivil toplum kuruluşları tarafından yürütüldüğü gözlemlenmişti'(Katılımcı-11).

'Sahada çalışan ekiplere yönelik böyle bir çalışmanın olması bilerek ve verilere değer göstergesi olarak görüp motivasyonumuzu artırmıştır. Yapılan bu çalışmanın öneminin farkında olarak böyle bir çalışmanın devam ettirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Yapılan bu etkinliğin çalışanların moralini artırmaya yönelik olduğu düşünülmektedir'(Katılımcı-17).

Afetlerde görev alan sosyal hizmet uzmanlarının iyilik halinin sağlanması adına meslektaşları ile bir araya gelerek duygu ve deneyimlerini paylaşabilecekleri ortam ve alanların oluşturulmasının büyük bir anlam ifade ettiği belirtilmiştir. Bu ihtiyacın karşılanması adına yürütülen çalışmaların yeterli düzeyde ve düzenli bir şekilde sağlanmadığı anlaşılmıştır.

3.2.9. Uzmanlara Sağlanan Süpervizyon Destek Hizmetlerinin Kapsamı ve Etki Değerlendirmesi

Çalışana destek faaliyetleri gibi uzmanlara sağlanan süpervizyon desteklerinin de kapsamlı etki değerlendirilmesi katılımcılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Uzmanların değerlendirmeleri kapasite geliştirme eğitimlerini ve bilgi alışverişini sağlama kanalı olarak yorumlanması nedeni ile bu iki başlık altında değerlendirmeler kümelendirilmiştir.

Bilgi alışverişi konusunda özellikle psikolog olarak sahaya katkı sağlayan ekip üyeleri ile etkileşime girildiği belirtilmiştir. Kurumlar tarafından sağlanan desteği Katılımcı-1 aşağıdaki biçimde değerlendirmektedir.

'Çalıştığım kurumlarda küçük ölçekli süpervizyon sağlandı fakat maalesef geniş ölçekli değildi, o süreçte herkesin sahaya odaklandığını, verilen hizmetin niteliğinin göz ardı edildiğini düşünüyorum'(Katılımcı-1)

Kapasitenin güçlendirilmesini hedef alarak yapılan süpervizyon eğitimlerinin verimliliği ise;

'Bütün kamu ve STK' larda yürütülen projeler ve programların süpervizyon süreci ve kapasite güçlendirme eğitimleri, ekol eğitimleri bulunmaktadır. Bu süreç online olarak sürdürülmekte bazen de deprem bölgesi dışında bir alanda yüz yüze gerçekleştirilmektedir'(Katılımcı-4).

'Kurum tarafından süpervizyon desteği düzenli aralıklarla sağlanmaktadır. Ancak depremin ilk süreçleri için bu destekten bahsetmek afet sebebi ile imkansızdı. PSS mekanizmasının koordinasyonu Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından sağlanmaya çalışılmıştır. İl içerisinde faaliyet gösteren tüm kurum ve sivil toplum kuruluşları eşliğinde düzenli aralılarla toplantı yapılarak STK çalışanlarının görev yeri ASHİM tarafından düzenlenmiştir'(Katılımcı-19).

Katılımcı-19 tarafından yukardaki gibi değerlendirilmektedir. Katılımcılar bireysel çabalarının önde olduğunu ve verilen eğitimlerde anlatılan müdahale sisteminin sahada farklı bir anlama geldiğine dair geri bildirim de iletmıştır. Bu açıklamaya örnek olarak Katılımcı-7'nin yorumu aşağıdaki gibidir.

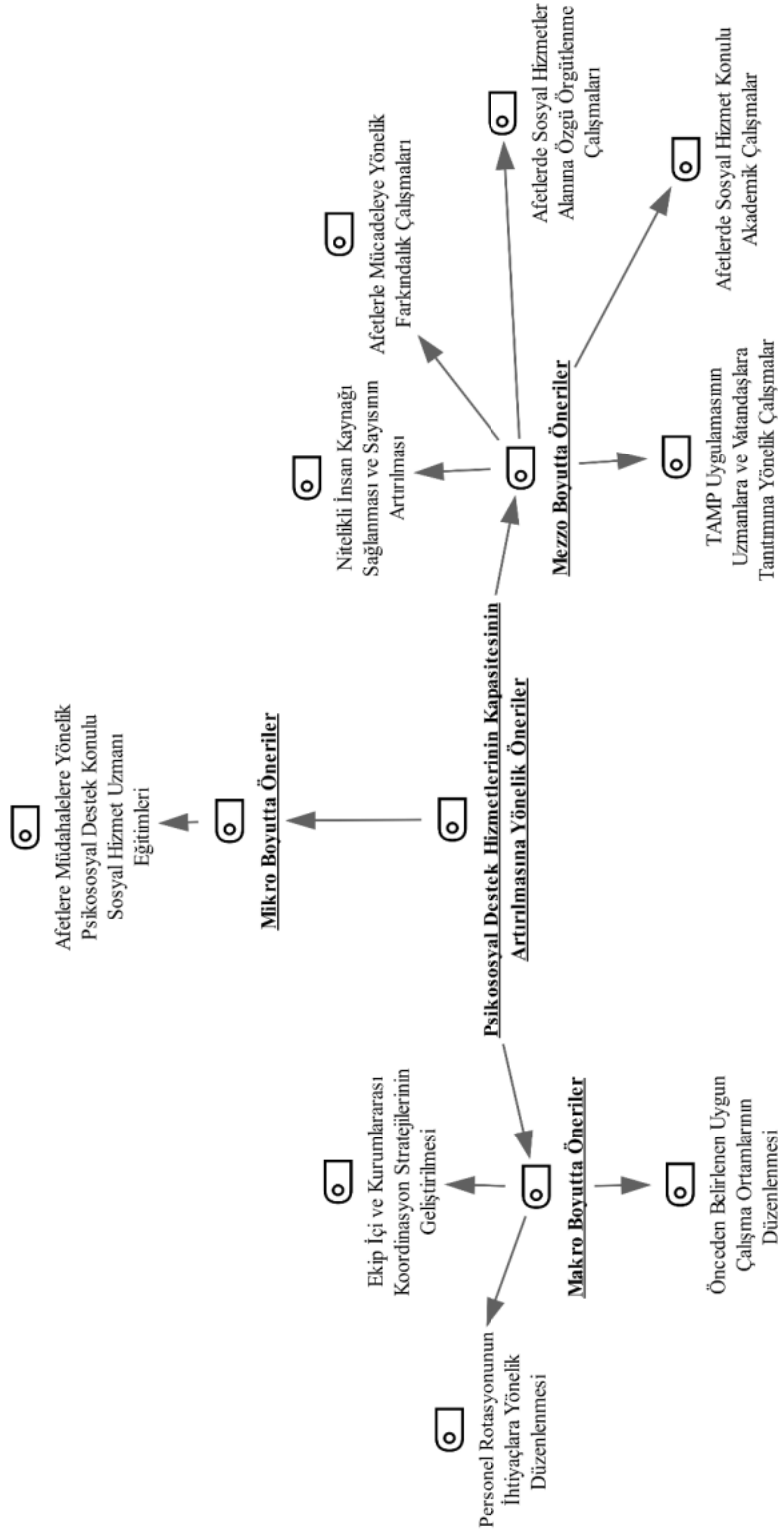
'Evet çok kısa da olsa destek aldık ancak verimli olduğunu düşünmüyorum. Sahada öğrendiklerim bambaşka'(Katılımcı-7).

Sosyal hizmet uzmanlarının sağladığı psikososyal destek hizmetlerinin verimliliğinin artırılması ve desteklenmeleri adına süpervizyon desteklerinin geliştirilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının çatısı altında görev alan sosyal hizmet uzmanlarının kamu kurumlarında görev alan uzmanlara nazaran daha fazla süpervizyon desteği aldığı gözlemlenmiştir.

3.4. Sosyal Hizmet Uzmanları Tarafından Psikososyal Destek Hizmetlerinin Kapasitesinin Artırılmasına Yönelik Öneriler

Afetlerde psikososyal destek hizmetlerinin kapasitesinin artırılması amacı ile araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının mikro, mezzo ve makro boyutta önerilerine yer verilmiştir.

Şekil 19. Psikososyal Destek Hizmetlerinin Kapasitesinin Artırılmasına Yönelik Öneriler - Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli

3.4.1. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mikro Boyutta Önerileri

Afetlere sosyal hizmet uygulamaları kapsamında gerçekleştirilebilecek mikro açıdan en önemli ve ortak önerinin bu alanda çalışacak uzmanlara ileri düzeyde eğitim verilmesidir. Uzman kapasitelerinin artırılması ve potansiyellerinin ortaya çıkarılması adına özellikle deprem bölgesinde görev alan personellerin *kısa süreli çözüm odaklı terapi* tekniklerinin geliştirilmesi adına hazırda verilen psikoeğitim modülleri yerine sahada gözlemlenen sorunları göz önüne alarak hazırlanan eğitimlerin yapılandırılması gerektiği düşünülmektedir. Personellerin süpervizyon desteği almasının, doğru bir oryantasyon çalışması yapılmasının ve bu çalışmaları destekleyici uygulamaların planlanması ve gerçekleşmesi yönünde değerlendirme yapılmaktadır.

3.4.2. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mezzo Boyutta Önerileri

Yaşadığımız afetin çok büyük olduğunu ve riskin her zaman devam ettiğinin farkında olarak; bu alanda yapılan çalışmaların artırılması ve her yönüyle ele alınması önemlidir. Yapılan çalışmaların yerinde incelenmesi, vakaların çok yönlü incelenmesi gerektiğini ve müdahale planlarının geliştirilmesi gerektiğini unutmamak gerekmektedir.

‘Kalkınma ajanslarından destek alıp akademisyen hocalarımızın ilimizi ziyaret ederek meslektaş arkadaşlarımızın da istifade etmesi gerektiğini düşünüyorum. Bunların dışında da sosyal hizmet uzmanı olarak daha nitelikli müdahale, ağır vakalarla çalışma konusunda becerilerimizin artması gerektiğine inanıyorum’(Katılımcı-3).

‘İnsan hayatının yer yer acı ile mücadele içerisindeki profesyonel yöne getirilmemesi gibi durumlarla karşılaşıldığı görülmüştür. Bu noktada, doğal afetlere yönelik bir örgütlenmenin örneğin ayrı bir bakanlık veya sivil toplum örgütü vb. olması gerektiği düşüncesi öne çıkmıştır. Her an olabilecek doğal afetlere hazırlıklı bir bütünün oluşması gerektiği düşünülmektedir’(Katılımcı-11).

‘TAMP ile birlikte uygulanan çalışmalarda da, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı gibi ortaklarının deprem anında yetersiz kadro ve malzeme durumu gözlenmiştir. Psikososyal müdahalelerde akut dönemde, personel konusunda eksikliklerin olduğu görülmüştür. Saha da daha çok psikologların olması aynı zamanda soruların bireysel görüşmelerle çözülmesi gerekmektedir. Çünkü her bireye farklı şekilde yaklaşılması gerekmektedir. Genel anlamda personel sayısı arttırılmalıdır’(Katılımcı-17).

Depremde, insan kayıplarının yaşanması, bilgi kirliliği, yanlış ve yol gösterici olmayan, insanlara umutsuzluk veren duygu ve düşüncelerin yayılması gibi olayların önüne

geçilemediği bu konuda belli periyotlarla afetlere hazırlık konulu farkındalık eğitimleri verilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Psikososyal müdahale eğitimlerinin, TAMP'ın tanıtılması için afet ortamının beklenmemesi ve psikososyal destek çalışmalarını daha etkin hale getirmeye yönelik eğitimlerin yıl içerisinde sürekli olarak meslek elemanlarına verilmesi yönünde öneri iletilmiştir.

'Evet TAMP var ama şehirlere özel planlama yapılmalı. Örneğin; konteyner kent için yer arıyor ve tüm şartlar düşünülmeden önerilerden hareketle adımlar atıldı. Ve belirlenen alan sular altında kaldı. Bu gibi konulara daha hazırlıklı olmamız gerekiyordu. Kendi başımızın çaresine bakmamamız gerekiyordu (Katılımcı-7).

Afetlerden etkilenen gruplara yönelik sağlanan psikososyal destek hizmetlerinin geliştirilmesi adına çok boyutlu çalışmaların yürütülmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

3.4.3. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Makro Boyutta Önerileri

Psikososyal destek müdahalesinin net olarak sınırları çizilmesi ve afet sahası gibi psikolojik buhranların yoğun olduğu, birçok uzmanın daha önce deneyimlemediği ve tanık olmadığı bir saha olduğu için bu alanda hizmet veren personellerin de tükenmişlikleri daha fazla göz önünde bulundurulmalıdır.

'Öncelikli olarak yapılan psikososyal destek çalışmasının süreklilik arz etmesi sebebi ile yarıda kesilmesi veya ortak bir karar sonucu sonlandırma yapılmadığında bireyde travmatik sürecin tekrarlanmasına sebep olunmaktadır. Bu durum bir çalışmanın sürekliliğinin ve etkililiğinin artması noktasında önem arz ettiği için vaka devri veya sonlandırılması noktasında dikkat edilmesi gerekmektedir'(Katılımcı9). Bu geri bildirim ve öneri ile uzman, rotasyon düzenlemelerinin önemine ve müdahale sürecinin ani sonlandırılmasının önüne geçilmesi konusunda değerlendirme yapmıştır.

Koordinasyon sürecinin afet müdahale planlarının uygulanması ve uzmanların saha çalışmalarını desteklemek adına gerçekleştirilebilecek uygulamalara yönelik öneriler iletilmiştir.

'Ekiplerinin bakanlık tarafından gönderilen bir ekip olması işleyişi hızlandıracaktır koordinasyonu güçlendirecektir. Kurumlararası koordinasyon, İletişim, ve personelin barınma ihtiyacının büyük sorunlar yaşattığını düşünüyorum. Bunların iyileştirilmesi gerekiyor'(Katılımcı-11).

'Bireysel çözmeye çalıştığımız çok sorun oldu. Dayanışma ile sorunlara çözüm bulmaya çalıştık. Ama bu gibi facialara yönelik neler yapabiliriz yazılı halde planlamaların yapılması gerekiyor'(Katılımcı-16).

'Çözüm önerilerim şu şekilde, iş ve işleyişin en başında iyi bir koordinasyon gerekirken bu süreçte şahit oldum ki iyi bir koordinasyon sağlanamadı. Kurumlar arası işbirliği ve çözüm odaklı sosyal hizmetin bu noktada uygulanabilirliği için daha koordineli çalışmalar yürütülmelidir'(Katılımcı-18).

'Çözüm odaklı sosyal hizmetin bu noktada uygulanabilirliği için daha koordineli çalışmalar yürütülmelidir. Kriz anında yönetimde eksikliklerin yaşandığını düşünüyorum. Koordinasyon tek elden olmalı. Zaten bizler de travmatize olduk. Gelen uzmanların da iyi şartlarda çalışma yaptığını düşünmüyorum. Konaklama imkanları yok denecek kadar azdı. Belki bu nedenle olması gerekenden daha etkisiz müdahaleler de gerçekleştirmiş olabiliriz'(Katılım-20).

Afetlerde sosyal hizmet uzmanları tarafından yürütülen psikososyal destek hizmetlerinin istenen düzeyde sağlanması adına öncelikle var olan müdahale planlarının geliştirilmesi ve bu alanda görev almak üzere özel ekiplerin belirlenmesi ve koordinasyonun sağlanması gerektiği üzerinde durulmuştur.

4. TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı, 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında Adıyaman ili özelinde sağlanan psikososyal destek hizmetlerinin sosyal hizmet uzmanları tarafından değerlendirilmesini sağlamaktır. Araştırma bulguları, afet sonrası psikososyal destek hizmetlerinin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli bir rol oynadığını ve sosyal hizmet uzmanlarının bu süreçte kritik bir müdahale sağladığını ortaya koymaktadır. Tartışma bölümünde, elde edilen bulgular literatürle karşılaştırılarak analiz edilecek, sosyal hizmet uzmanlarının afet sonrası psikososyal desteğe dair uygulamalarındaki zorluklar ve başarılar değerlendirilmiştir.

Araştırma bulguları, afet sonrası sağlanan psikososyal destek hizmetlerinin literatürdeki mevcut çalışmalarla büyük ölçüde örtüştüğünü göstermektedir. Deprem gibi büyük felaketlerin ardından, bireylerin yaşadığı psikolojik travmaların ve stresin, toplumsal iyileşme süreçlerini engellediği ve bu bağlamda psikososyal destek hizmetlerinin büyük önem taşıdığı pek çok çalışmada vurgulanmıştır (Akgül, 2021; Şahin, 2019). Bu çalışmada da, depremden etkilenenlerin yaşadıkları psikolojik travmaların, bireysel destek hizmetleriyle önemli ölçüde hafifletilebileceği ortaya çıkmıştır. Ayrıca, toplumsal dayanışmanın ve sosyal ağların güçlendirilmesinin, bireylerin psikolojik iyileşme süreçlerine katkı sağladığı sonucuna varılmıştır.

Bulgular, afet sonrası sağlanan psikososyal destek hizmetlerinde güçlendirme yaklaşımının etkinliğini de ortaya koymaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının, afet mağdurlarının güçlü yönlerini keşfetmelerini sağlayarak, travmalarla başa çıkmalarına yardımcı oldukları literatürde sıkça ifade edilen bir durumdur (Çelik & Yılmaz, 2020). Çalışmada da güçlendirme yaklaşımının, bireylerin ve toplumların psikolojik iyileşmelerini hızlandırma noktasında etkili bir yöntem olduğu gözlemlenmiştir.

Araştırma bulguları, afet sonrası sağlanan psikososyal destek hizmetlerinin bazı zorluklarla karşılaştığını göstermektedir. Sosyal hizmet uzmanları, afet sonrası hizmetlere ulaşım konusunda maddi, lojistik ve psikolojik engellerle karşılaşmışlardır. Özellikle kırsal alanlarda, afet mağdurlarına ulaşmanın zor olduğu ve bazı bireylerin psikososyal destek hizmetlerine erişimde çekingenlik gösterdikleri gözlemlenmiştir. Bu bulgular, afet sonrası destek hizmetlerinin etkinliğini artırmak adına yerel yönetimler ve sosyal hizmet uzmanları arasında daha güçlü bir iş birliğinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Literatürde de benzer şekilde, afet sonrası destek hizmetlerinin etkinliğini artırmak için toplumsal dayanışmanın ve

kurumlar arası iş birliğinin güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Kara & Öztürk, 2018).

Bulgular, sosyal hizmet uzmanlarının, afet mağdurlarına psikolojik ilk yardım sunma noktasında önemli bir rol üstlendiğini göstermektedir. Depremden etkilenenlere yönelik yapılan ilk müdahalelerin, bireylerin ruhsal iyileşme süreçlerinde önemli bir yer tuttuğu literatürle uyumludur (Güler, 2020). Sosyal hizmet uzmanlarının, bireylerin yaşadığı travmaları anlamaları ve uygun destek yöntemlerini geliştirmeleri, bireysel psikososyal destek sağlama süreçlerinde kritik bir etkidir.

Sosyal hizmet uzmanlarının afet sonrası psikososyal destek hizmetlerine dair rolü bu çalışmada çok belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Uzmanlar, afet mağdurlarına psikolojik destek sağlamakla kalmamış, aynı zamanda toplumsal iyileşme sürecini de desteklemişlerdir. Çalışmamızda, sosyal hizmet uzmanlarının, güçlendirme yaklaşımını benimseyerek afet mağdurlarının toplumsal bağlarını güçlendirdikleri ve dayanıklılıklarını artırdıkları gözlemlenmiştir. Literatürde de bu yaklaşımın, bireylerin travmalara karşı daha dirençli hale gelmelerini sağladığı ve toplumsal iyileşmeyi hızlandırdığı vurgulanmaktadır (Yılmaz & Kaya, 2019).

Sosyal hizmet uzmanlarının, afet sonrası psikososyal destek sağlamak adına karşılaştıkları engellerin de araştırmamızda yer alan bulgularla örtüştüğü görülmüştür. Uzmanlar, genellikle sınırlı kaynaklar, yoğun iş yükü ve afet mağdurlarının duygusal zorlukları gibi engellerle karşılaşmışlardır. Ancak, sosyal hizmet uzmanlarının afet sonrası süreçte esneklik göstererek, bu engelleri aşmaya çalıştıkları ve bireylerin ihtiyaçlarına uygun çözümler sundukları gözlemlenmiştir.

Deprem bölgelerinde karşılaşılan zorluklar aşağıdaki gibi özetlenmiştir.

Fiziki anlamda sahada karşılaşılan zorluklar;

- Sahadaki fiziksel koşullar, asfalt yolların olmaması, aktivite gerçekleştirecek alanların kısıtlılığı, konteyner kentler yapılırken sosyal alanların ihmal edilmesi, toplu taşımanın henüz tam olarak faaliyet gösterememesi, yaşam alanlarının engelli dostu olmaması,
- Ortak WC ve duş alanlarının olduğu konteyner kentlerde ihmal ve istismar vakalarının gözlemlenmesi,
- Altyapı, barınma ve beslenme sorunlarının hala devam ediyor olması,

- Yaşam alanlarının çok dar ve birbirlerine çok yakın olmasından kaynaklı mahremiyet sorunlarının ortaya çıkması, komşular arasında kavgaların yaşanması,
- Havaaların da soğumasıyla havaaların yağışlı olması yollar yapılmadığından alanların çamurla kaplanması, yağmur sebebiyle elektriklerin sürekli kesilmesi, kesilen elektrik nedeniyle alanların ısıtılamaması, ailelerin yağmurlu havalarda PSS desteği için ofislere gelmek istememeleri ve alanlar soğuk diye çocuklarını bırakmak istememeleri,
- Birincil ihtiyaçların henüz giderilmemiş olması,

Sahadaki kurumların çalışma politika farklılıkları ve bürokratik süreçlerde karşılaşılan zorluklar;

- Bürokraside karşılaşılan ikilikler, Depremden en çok etkilenen 4 ilde kaymakam ve vali sayılarındaki artış ve görevlendirme sürelerinin kısa olması,
- Saha ve valilik izinleri alınmasında yaşanan zorluklar,
- Alanlardan birden fazla STK'nın faaliyet göstermesinden dolayı hizmetlerin orantılı bir şekilde verilememesi,
- Çalışma saatlerinin okul saati, ebeveynlerin çalışma saatiyle aynı doğrultuda olması, bunun da hafta içi çalışma planını etkilemesi,
- Bakım veren kişilere ulaşımın zor olması (bakım verdikleri kişiden ayrılamamasından dolayı),
- Sahada erkek danışanlara zor ulaşıyor olması, çalışma saatlerinin aynı olması, damgalanma korkusu, sisteme işlenme korkusu),

Deprem sonrası ortaya çıkan veya artan toplumsal sorunlar nedeni ile karşılaşılan zorluklar;

- İşsizlik düzeyinin artması, konfor alanlarının daralması ile birlikte eşler arasında anlaşamamazlıkların baş göstermesi ve aile içi şiddetin artması,
- Aile içi şiddetten kaynaklı boşanmaların artması,
- Konteyner alanında her kesimden insanın yaşamasından kaynaklı etkileşimlerin artması, madde erişimini kolaylaşması, madde kullanımının artması,
- Konteyner kentlerde mahalle sistemine geçilmesi konteyner girişlerindeki bekçi ve jandarmaların kaldırılması, bir olay olması durumunda 112 acil hattının aranıp olaya müdahale etmesi beklenildiğinden ciddi düzeyde güvenlik problemleri gözlemlenmesi,

- Dar alanlarda yaşanılması, işsizliğin artması, gelir getirici kaynakların kısıtlı olması ve hanelerin kalabalık olmasından kaynaklı Suriyeli ve Türk ailelerde erken yaşta evliliklerin gözlemlenmesi,
- Çocukların kapalı bir alana girme konusunda korku yaşamaları ve eğitime verdikleri aradan ötürü okula gitmek istememeleri, annelerin de olası bir afet durumunda çocuklarına yetişemeyeceklerini düşünmelerinden dolayı çocuklarını okula göndermede çekingen davranmaları,
- Depremden sonra yaşanan adres kaybı nedeniyle geçici korumadaki Suriyeli vatandaşların kimliklerinin pasife dönüşmesi ve temel hak ve hizmetlere erişilememesi,
- Depremden sonra yaşanan adres kaybı nedeniyle adres kaydı üzerinden verilen SUY(Sosyal Uyum Yardımı) gibi yardımların otomatikman kesilmesi,
- Depremden sonra geçici olarak başka şehre göçmek zorunda kalan ailelerin geri dönmeleri sonrasında çocukların eğitime erişiminde kısıtlamaların gözlemlenmesi,
- Danışanların kadın ya da erkek saha çalışanı talebinde bulunulması, (kadın danışanın kadın çalışan istemesi erkek danışanın erkek çalışan istemesi gibi).

Afet sonrası sağlanan psikososyal destek hizmetlerinin etkinliğini artırmak için bazı politikaların geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda, yerel yönetimlerin ve sosyal hizmet uzmanlarının daha güçlü bir iş birliği içerisinde çalışması, hizmetlerin daha geniş kitlelere ulaştırılmasını sağlayacaktır. Ayrıca, afet sonrası kriz müdahale ekiplerinin daha kapsamlı eğitimler alması ve afet mağdurlarının destek hizmetlerine erişimlerinin kolaylaştırılması gerektiği vurgulanmıştır. Çalışmamızda önerilen bir diğer önemli konu ise, psikososyal destek hizmetlerinin daha fazla kaynakla desteklenmesi gerektiğidir.

Bu araştırma, yalnızca Adıyaman ilinde yapılmış olup, diğer illerle yapılan karşılaştırmalar ve daha büyük örneklem grupları ile yapılan çalışmalar, bulguların genellenebilirliğini artıracaktır. Sosyal hizmet uzmanlarının büyük çoğunluğunun güçlendirme yaklaşımını benimsediği anlaşılmıştır.

Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının depremin ilk anından itibaren birey, aile, grup ve toplumun güçlenmesine yönelik bir çok faaliyete katılmış ve psikososyal destek hizmetlerinin uygulanmasında önemli bir rol üstlenmiştir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışma, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremlerin ardından Adıyaman'da görev alan sosyal hizmet uzmanları tarafından depremden etkilenenlere sağlanan psikososyal destek hizmetlerini değerlendirmeyi amaçlamıştır. 20 sosyal hizmet uzmanı ile yarı yapılandırılmış form kullanılarak gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular, deprem sonrası sağlanan psikososyal desteklerin çeşitli boyutlarına ve sosyal hizmet uzmanlarının bu süreçteki rollerine dair önemli veriler ortaya çıkarmıştır.

Psikososyal Destek Hizmetlerinin İhtiyaç Duyulan Alanlar Üzerindeki Etkisi; Sosyal hizmet uzmanları, afet sonrası psikososyal destek hizmetlerinin özellikle travma sonrası stres bozukluğu ile mücadele eden bireyler için kritik olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, psikososyal destek hizmetlerinin yalnızca bireysel değil, toplumsal bağları güçlendirici etkisi de vurgulanmıştır.

Sosyal Hizmet Uzmanlarının Roller ve Müdahaleleri kapsamında ise sosyal hizmet uzmanları; afetten etkilenenlere yönelik bireylere, gruplara ve topluma yönelik planlı müdahalelerde bulunmuşlardır. Sosyal hizmet uzmanları, güçlendirme yaklaşımını benimseyerek, depremden etkilenenleri psikolojik anlamda iyileşme süreçlerinde aktif birer katılımcı haline getirmiştir. Ayrıca, afet sonrası kriz yönetimi, toplumsal dayanışma ve bireysel iyileşme süreçlerinde sosyal hizmet uzmanlarının kritik bir rol oynadığı belirtilmiştir.

Psikososyal Destek Hizmetlerinin Zorlukları ve Engelleri başlığı altında da çalışmanın bir diğer bulgusu, afet sonrası psikososyal destek hizmetlerinin uygulanmasında karşılaşılan çeşitli zorluklardır. Katılımcılar, kaynak eksiklikleri, toplumsal destek ağlarının zayıflığı ve afet mağdurlarının psikolojik bariyerler gibi engellerin, hizmetlerin etkinliğini azalttığını ifade etmişlerdir. Ayrıca, sosyal hizmet uzmanlarının sürekli eğitim ve destek gereksinimlerinin de altı çizilmiştir.

Sonuç olarak, deprem sonrası sağlanan psikososyal destek hizmetlerinin afetten etkilenenlerin iyileşme süreçlerinde önemli bir rol oynadığı ancak bu süreçte karşılaşılan engellerin, hizmetlerin etkinliğini sınırladığı görülmüştür. Sosyal hizmet uzmanlarının güçlendirme yaklaşımını benimsemeleri, bu hizmetlerin başarısını artırmış, afetten etkilenenlerin psikolojik iyileşme sürecinde önemli katkılar sağlamıştır. Elde edilen bulgular

doğrultusunda, hem uygulamaya hem politikaya hem de akademik alana yönelik çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Bu öneriler, sosyal hizmet uzmanlarının sahadaki deneyimleriyle birlikte mevcut literatür ışığında şekillendirilmiştir.

Deprem kuşağında bulunan Türkiye'nin karşılaşacağı olası doğal afetlerde yeterli personel ve donanımın yetersizliği ve bu yönde hazırlık eksikliği gözlemlenmiştir. Meydana gelen afet sonucunda, insan kayıplarının yaşanması, bilgi kirliliği, yanlış ve yol gösterici olmayan, insanlara umutsuzluk veren duygu ve düşüncelerin yayılması gibi olayların önüne geçilmesi adına yürütülen çalışmaların iyileştirilmesi gerekmektedir.

Türkiye Afet Müdahale Planı ile birlikte uygulanan diğer planlı çalışmalarda da, AFAD ve ortaklarının deprem anında yetersiz kadro ve malzeme ile faaliyet gösterdiği gözlenmiştir. İnsan hayatının yer yer acı ile mücadelesinde içerisindeki profesyonel yöne getirilmemesi gibi durumlarla karşılaşıldığı görülmüştür. (Bu noktada, doğal afetlere yönelik bir örgütlenmenin (ayrı bir bakanlık veya sivil toplum örgütü vb.) olması gerektiği düşüncesi öne çıkmıştır. Her an olabilecek doğal afetlere hazırlıklı bir bütünün oluşması gerektiği düşünülmektedir.

Personel ve donanım eksikliği olduğu, deprem sonrası yaşanan sorunlar ve eksikliklerin giderilmesinde güçlük yaşandığı, TAMP gibi uygulamaların çalışma sahasında yeterli olmadığı ve müdahale planının uygulanmasına ilişkin eğitimin alanda çalışan tüm uzmanlara verilmesi gerektiği, insan hayatına yönelik iyileştirici müdahalelerin yeterince iyi yönetilemediği, koordinasyon ve iş birliğinin istendik düzeyde olmadığı, doğal afetlere karşı bağımsız bir örgütlenmeye ihtiyacının varlığı sonucuna varılmıştır.

Hizmetlerin geliştirilmesine yönelik olarak; araştırmaya katkı sağlayan sosyal hizmet uzmanlarının da vurguladığı gibi, psikososyal destek hizmetlerinin sadece ilk müdahale döneminde değil, uzun vadede de sürdürülmesi gerektiği anlaşılmıştır. Yerel ihtiyaçlara uyumun önemine ilişkin olarak elde edilen bulgulardan hareketle Adıyaman özelinde hizmetlerin bölgesel ve kültürel özelliklere göre şekillendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Mobil ekiplerin yerini sahada kalıcı birimlerin alması ve afet sonrası bölgelerde sosyal hizmet uzmanlarının düzenli olarak görev alabileceği kalıcı olan yapıların dizayn edilmesi gerektiği önerilmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının desteği ile daha küçük gruplara yönelik mahalle bazlı destek grupları oluşturulabilir. Toplanma alanlarının yeniden düzenlenmesi ve deprem gibi afetlerden etkilenen insanların ihtiyaçlarına yanıt verecek şekilde düzenlenmesi gerektiği anlaşılmıştır.

Mesleki alanda destek ve eğitim ihtiyacına yönelik bulgulardan yola çıkarak sosyal hizmet uzmanı desteğinin önemine atıfta bulunarak tükenmişlik yaşamamaları için süpervizyon, çalışana destek ve düzenli mesleki danışmanlık alabilecekleri sistemler kurulmalıdır. Lisans ve lisansüstü düzeyde afetlerde psikososyal destek alanının daha güçlü şekilde işlenmesi ve saha eğitimlerinin artırılması önerilmiştir.

Deprem bölgelerinde sağlanan sosyal yardımların düzenlenmesi ve sürecin standardizasyonu adına bakanlık düzeyinde çalışmaların geliştirilmesi gerektiği düşünülmüştür. Gerçekleştirilecek tüm çalışmaların hedef alınan grubun ve topluluğun kültürel değerlerine ve normlarına uygun şekillendirilmesi gerektiği anlaşılmıştır.

Politikaların geliştirilmesi ve afetlere yönelik yeni oluşturulabilecek kurumsal yapıların da değerlendirilebileceği düşünülmektedir. AFAD, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, yerel yönetimler ve STK'lar arasında daha koordineli bir yapı oluşturulabilir ve sağlanan hizmetlerin hedef kitleye ulaşımını sağlamak ve süreci etkin hale getirmek amacı ile veri tabanı oluşturulabilir. Böylelikle afetlerde yürütülen sosyal hizmet müdahalelerini kayıt altına alan merkezi bir sistem kurulması sağlanabilecektir. Afetlerde psikososyal destek konusuna odaklanan sivil toplum kuruluşları oluşturularak toplumla sosyal hizmet çalışmalarının desteklenmesine katkı sağlayabileceği düşünülmüştür.

Gelecekte yürütülecek araştırmalarda, farklı illerde yapılan benzer çalışmaların karşılaştırılması ile depremden etkilenenlerin afetlerde sosyal hizmet kapsamında yürütülen psikososyal destek hizmetlerini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin görüşlerine yer verilerek araştırmalar gerçekleştirilebileceği düşünülmüştür. Afetlerde sosyal hizmet alanında yürütülebilecek uygulamaların geliştirilmesi ve iyileştirilmesi adına sivil toplumun güçlenmesinin önceliklendirilmesi gerektiği ve afetin ilk anından itibaren insanlar için hayati öneme sahip olan temel ihtiyaçlarına ulaşmalarının kolaylaştırılması adına planlamanın, iletişim kanallarının aktif bir şekilde kullanıma açık olmasının önemi anlaşılmıştır. Bu dönemde sosyal hizmet uzmanları tarafından sağlanan psikososyal destek faaliyetlerinin insanların yaşamında olumlu yönde büyük katkılar sağladığı görülmüştür.

Dezavantajlı grupların desteklenmesi amacı ile farklı yardım kuruluşları tarafından afet bölgelerinde yürütülen çalışmaların sosyal hizmet perspektifi ile geliştirilmesi gerekmekte ve destek faaliyetlerinin profesyonel bir bakış açısı kazanmasına kaynaklık etmesi beklenmektedir.

KAYNAKLAR

- AFAD (2024, Eylül). Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü. <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>
- AFAD. (2019). Afet sonrası psikososyal destek hizmetleri. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
- AFAD. (2025). Bütünleşik Afet Yönetim Sistemi psikososyal destek hizmetleri. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
- Afet Sonrası Birey, Grup ve Toplum Temelli Psikososyal destek (2023). (Editör Emine Özmete). Akademisyen Kitabevi.
- Akgül, H. (2021). Afet sonrası psikososyal destek hizmetlerinin etkileri ve sosyal hizmet uzmanlarının rolü. Sosyal Hizmetler Dergisi, 18(2), 125-140.
- Alakara Özcan, G. (2018). Afetlerde Psikososyal Destek Hizmetlerinin AFAD'da Çalışan Sosyal Çalışmacılar Tarafından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, 9-10.
- Aldoğan, S. N. (2018). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Etik Karar Verme Süreçlerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi
- Aydın, A. (2024). 6 Şubat 2023 Depremlerinde Sosyal Yardımlar: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Rolü, Akademik Yaklaşımlar Dergisi /Journal of Academic Approaches, C: 15 S: 1- Deprem Özel Sayısı, 238-250.
- Başer, D. ve Akçay, S. (2019). Araçsal Akıl ve Sosyal Hizmet: Bürokrasi ve Yönetimsellik Bağlamında Bir Değerlendirme. Toplum ve Sosyal Hizmet, 30(3), 1033-1051.
- Baz, A. (2023). Türkiye'de Afetlerde Sosyal Hizmet Uygulamaları: 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri Örneği, 55- 89.
- Çelik, G., & Yılmaz, N. (2020). Güçlendirme yaklaşımı ve afet psikolojisi. Psikososyal Destek ve Danışmanlık, 24(1), 45-61.
- Çilingir, G. (2018). Türkiye'de Uygulanan Afet Yönetimi Politikalarının İncelenmesi: Yasal Düzenlemeler ve DASK. Dirençlilik Dergisi 2(1), (13-21).
- Duyan, V. (2021). Sosyal Hizmet; Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri
- Erbay, E. (2019). Güç ve Güçlendirme Kavramları Bağlamında Sosyal Hizmet Uygulamaları: Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi , 42, 58.
- Güler, A. (2020). Afet mağdurlarına yönelik psikososyal destek hizmetleri: Sosyal hizmet uzmanlarının perspektifleri. Sosyal Hizmetler ve Araştırma, 19(3), 210-225.
- Habertürk. (2023). AFAD 6 ili daha afet bölgesi olarak açıkladı! İşte Afet bölgesi ilan edilen iller. <https://www.haberturk.com/afet-bolgesi-ilan-edilen-iller-2023-hangi-iller-afet-bolgesi-ilanedildi-deprem-bolgesi-olan-iller-hangileri-3579727/3>. (Erişim tarihi: 20 Şubat 2025).
- Harker, C., Drolet, J., & Sehgal A. (2021) A Strength-based Approach to Exploring Factors that Contribute to Resilience Among Children and Youth Impacted by Disaster. British Journal of Social Work, 51, 1909.
- ILO. (2024) Bir Yıl Sonra: Türkiye'deki Şubat 2023 Depremleri Sonrasında Adıyaman, Hatay, Kahramanmaraş ve Malatya'da Yaşam ve Çalışma Koşulları Raporu, 5-86.

- Kara, N., & Öztürk, M. (2018). Afet sonrası toplumsal dayanıklılık ve psikososyal destek hizmetleri. *Afet ve Acil Durum Yönetimi Dergisi*, 10(4), 56-70.
- Kreston, B. (2012). Empowerment theory and its application in social work practice. *Journal of Social Work*, 58(4), 47-59.
- Lee, J.A. (2001). The empowerment approach to social work practice. New York: Columbia University Press.
- Nakajima, Ş. (2012). Deprem ve Sonrası Psikolojisi. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28(2), 150-155.
- Norris, F. H., Friedman, M. J., & Watson, P. J. (2008). 60,000 disaster victims speak: Part I. An empirical review of the empirical literature, 1981-2001. *Psychiatry*, 68(3), 81-98.
- Özmete, E. (2023). *Afet Sonrası Birey, Grup ve Toplum Temelli Psikososyal Destek*, Ankara: Akademisyen Yayınevi Kitapevi.
- Patton, M. Q. (2002). Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice (3rd ed.). Sage Publications, 299-348.
- Rappaport, J. (1987). Terms of empowerment/exemplars of prevention: Toward a theory for community psychology. *American Journal of Community Psychology*, 15(2), 121-148.
- Saleebey, D. (2006). The strengths perspective in social work practice. Pearson Education
- Şahin, M. (2019). Afet sonrası sosyal hizmet müdahaleleri: Psikososyal destek sürecinin önemi. *Journal of Social Work*, 22(3), 99-112.
- SBB (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı). (2023). 2023 Kahramanmaraş ve Hatay depremleri raporu. Erişim Tarihi: 20.02.2025, <https://www.sbb.gov.tr/2023-kahramanmaras-ve-hatay-depremleri-raporu>
- Tedeschi, R. G., & Calhoun, L. G. (2004). Posttraumatic Growth: Conceptual Foundations and Empirical Evidence. *Psychological Inquiry*, 15(1), 1-18.
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB). (2017). Psikososyal destek nedir? Raporu. Erişim Tarihi: 27.09.2024, <https://www.aile.gov.tr/yayinlar/raporlar/aile-ve-toplum/>
- Tuncay, T. (2009). Genç kanser hastalarının hastalık anlatılarının güçlendirme yaklaşımı temelinde analizi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(2), 69-88.
- Tuncay, T. (2004). *Afetlerde Sosyal Hizmet: 1999 Yılı Marmara ve Bolu-Düzce Depremleri Sonrasında Gerçekleştirilen Sosyal Hizmet Uygulamaları*. Ankara: Özbay Ofset Matbaacılık. 11
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı (2025). Adıyaman Merkezdeki Camiler Ve Kilise, <https://adiyaman.ktb.gov.tr/TR-61375/camiler-ve-kilise.html>
- Ünüvar, N., & Özmete, E. (2023). Kahramanmaraş Merkezli Depremlerde Psikososyal Destek Uygulamaları Elbistan ve Kahramanmaraş İl Merkezi Saha Çalışması Raporu, 107.
- Yılmaz, E., & Kaya, F. (2019). Sosyal hizmet uzmanlarının afet sonrası müdahale sürecindeki rolü: Güçlendirme yaklaşımının etkileri. *Psikolojik İyileşme ve Toplumsal Destek*, 13(2), 33-50.

EKLER

EK 1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

GÖRÜŞME FORMU

1. Giriş Bölümü/Tanışma

Öncelikle sizi tanıyalım.

- 1.1. Yaşınız, eğitim durumunuz, hangi kurumda çalışıyorsunuz (kamu,STK)?
- 1.2. Depremden önce günlük çalışma rutininiz nasıldı?

2. Sosyal Hizmet Uzmanının psiksosyal destek hizmeti sağladığı topluluk hakkında fiziksel, bilişsel, duyuşsal ve tinsel ilişkilerini nasıl değerlendirdiğini anlamaya yönelik sorular

- 2.1. Deprem öncesinde Adıyaman İli'nde fiziksel koşullar nasıldı? Depremden sonra ne gibi değişiklikler oldu? Bu değişiklikler insanların hayatını nasıl etkiledi?
- 2.2. Sizce deprem insanların bilişsel gelişim düzeylerini nasıl etkiledi?
- 2.3. Deprem bireylerin duyuşsal gelişim düzeylerini nasıl etkiledi?
- 2.4. Depremden önce kadınların tinsellik ilişkileri nasıldı? Depremden sonra ne gibi değişimler oldu? Deprem kadınların tinsel gelişim düzeylerini nasıl etkiledi?

3. Uzmanın Afetlerde Sosyal Hizmet Uygulamalarına yönelik bilgi ve uygulama düzeyini anlamaya yönelik sorular.

- 3.1. Kaç yıldır sosyal hizmet uzmanı olarak görev yapıyorsunuz ve daha önce afet durumunda aktif görev aldınız mı?
- 3.2. Depremde görev alınan pozisyonunuz ve görev süresi ve yeri hakkında bilgi verebilir misiniz?
- 3.3. Temasta bulunduğunuz bireylerin sosyal anlamda hangi seviyede olduğunu düşünüyorsunuz, sağlanan psikososyal destekler ile sizce nasıl bir değişim gerçekleşti.
- 3.4. Görev süresince dahil olduğunuz psiksosyal destek çalışmaları hakkında bilgi verebilir misiniz?
- 3.5. Birey ve ailelere yönelik sağlanan psikososyal destek hizmetlerinin nerede yapıldığı, ekipman desteğinin sağlanıp sağlanmadığı, psiksosyal desteğin etkililiği hakkında görüşlerinizi öğrenebilir miyim?
- 3.6. Süpervizyon desteği aldınız mı? Psikososyal destek ekibinin koordinasyonun hangi organizasyon tarafından ve nasıl sağlandığı hakkında bilgi verebilir misiniz?
- 3.7. Çalışana destek kapsamında çalışma yürütüldü mü ve atölye vb. çalışmalara katılım durumunuzu ve etkililiğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

3.8. TAMP, APHB, TYP vb. uygulamaların bilinirliği ve işlevselliği hakkında ne düşünüyorsunuz?

4. Sağlanan psikososyal destek hizmetlerinin uygulayıcısı olarak niteliğinin nasıl değeriendirildiğinin öğrenilmesi

4.1. Deprem nedeni ile bölgede çalışmaları bir meslek elemanı olarak nasıl değeriendiriyorsunuz?

4.2. Sahada karşılaşılan güçlükler hakkında bilgi verebilir misiniz?

4.3. Psikososyal Müdahale yöntemlerinin iyileştirilmesi veya uygulamalarınız esnasında tespit ettiğiniz sorunlara yönelik çözüm önerilerileriniz var mı?

4.4. Bu araştırmaya katkı sağlayabileceğini düşündüğünüz başka bir katılımcı var mı?

4.5. Eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?

EK 2: Aydınlatılmış Onam Formu

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Araştırma Başlığı: 6 Şubat 2023 Depremi Sonrasında Sağlanan Psikososyal Destek Hizmetlerinin Adıyaman İli Özelinde Sosyal Hizmet Uzmanları Tarafından Değerlendirilmesi

Araştırmacı: Emine Hilal ÖZTOKMAK

İletişim Bilgileri:

Araştırmanın Amacı:

Bu araştırma, deprem bölgelerinde çalışan uzmanların deneyimlerini ve güçlendirme yaklaşımlarını anlamayı amaçlamaktadır. Araştırma, uzmanların bu tür durumlarda karşılaştıkları zorluklar ve uyguladıkları stratejiler hakkında bilgi toplayacaktır.

Katılımcıların Seçimi:

Bu araştırmaya, Adıyaman İli'nde deprem nedeni ile psikososyal destek hizmet sağlayıcısı olan 20 sosyal hizmet uzmanı katılacaktır.

Araştırmanın Süreci:

Araştırma süreci boyunca katılımcılardan bireysel görüşmeler yoluyla veri toplanacaktır. Her bir görüşme yaklaşık 30-60 dakika sürecektir.

Riskler ve Faydalar:

Araştırmaya katılmanın herhangi bir risk taşımadığı öngörülmektedir. Katılımcılar, deneyimlerini paylaşarak deprem sonrası destek süreçlerine katkıda bulunma fırsatı bulacaklardır.

Gizlilik:

Katılımcıların bilgileri gizli tutulacak ve yalnızca bu araştırma için kullanılacaktır. Toplanan veriler, katılımcıların kimliklerinin gizli kalmasını sağlamak için anonimleştirilecektir.

Gönüllülük:

Katılımcılar, araştırmaya katılma konusunda tamamen gönüllüdürler. İstedikleri zaman katılımı durdurabilir veya geri çekilebilirler. Katılım sağlayan gönüllüler tarafından ücret talep edilmeyecek olup herhangi bir ücret ödenmeyecektir.

Onay:

Aşağıda imzayı atarak, yukarıdaki bilgileri okuduğumu, anladığımı ve araştırmaya katılmak için gönüllü olduğumu onaylıyorum.

Katılımcının Adı ve Soyadı: _____

Araştırmacının Adı ve Soyadı: _____

Tarih: _____

İmza: _____

İmza: _____

EK 3: Etik Kurul Karar Örneği

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi :11/11/2024

Toplantı Sayısı :12

Karar Sayısı :166

166-Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Veli DUYAN'ın danışmanlığını yaptığı, yüksek lisans öğrencisi Emine Hilal ÖZTOKMAK'ın "6 Şubat 2023 Depremi Sonrasında Sağlanan Psikososyal Destek Hizmetlerinin Adıyaman İli Özelinde Sosyal Hizmet Uzmanları Tarafından Değerlendirilmesi" başlıklı tezi ile ilgili "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelenmiştir.

Yapılan görüşmeler ve incelemeler sonucunda Prof. Dr. Veli DUYAN'ın danışmanlığını yaptığı, yüksek lisans öğrencisi Emine Hilal ÖZTOKMAK'ın "6 Şubat 2023 Depremi Sonrasında Sağlanan Psikososyal Destek Hizmetlerinin Adıyaman İli Özelinde Sosyal Hizmet Uzmanları Tarafından Değerlendirilmesi" başlıklı tezi ile ilgili araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIYDIR
11/11/2024

Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı

EK 4: Araştırma İzni (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)

SOSYAL HİZMET UZMANLARI DERNEĞİ
ASSOCIATION OF SOCIAL WORKERS

Sayı : 2024/20

04/10/2024

Konu : Yüksek lisans Tez Çalışması

SAYIN: Emine Hilal Öztokmak
A.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim dalı

‘Şubat 2023 Depremi Sonrasında Sağlanan Psikososyal Destek Hizmetlerinin Adıyaman İli Özelinde Sosyal Hizmet Uzmanları Tarafından Değerlendirilmesi’ konulu Yüksek Lisans Tez çalışmasının saha araştırması bölümünde SHUDER üyesi Sosyal Hizmet Uzmanları ile görüşmeler yapılması hususunda gerekli iznin verildiğini bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Ramazan Yüksel

Genel Başkan

EK 5: ARAŞTIRMAYA KONU OLAN SAHADAN FOTOĞRAFLAR

Adıyaman Merkez İlçe

Adıyaman Merkez Ulu Camii

Adiyaman Merkez İlçe

EK 6: ÖZGEÇMİŞ

Emine Hilal ÖZTOKMAK

Öğrenim Durumu

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Sosyal Hizmet	Adnan Menderes Üniversitesi	2012
Yüksek Lisans	Sosyal Hizmet	Ankara Üniversitesi	2023

